

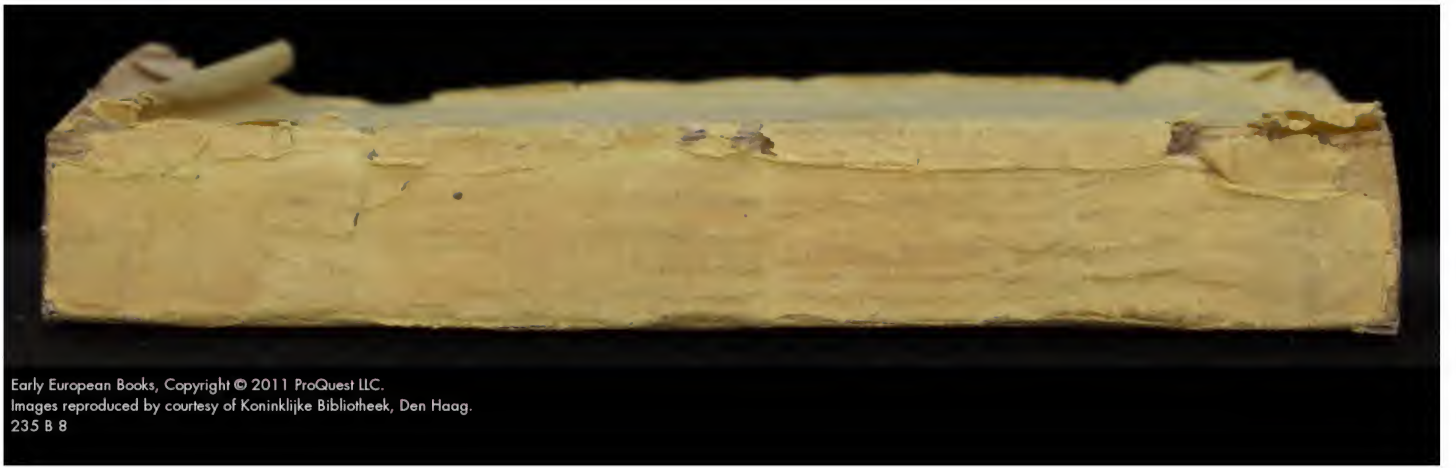
CARPELLI

235

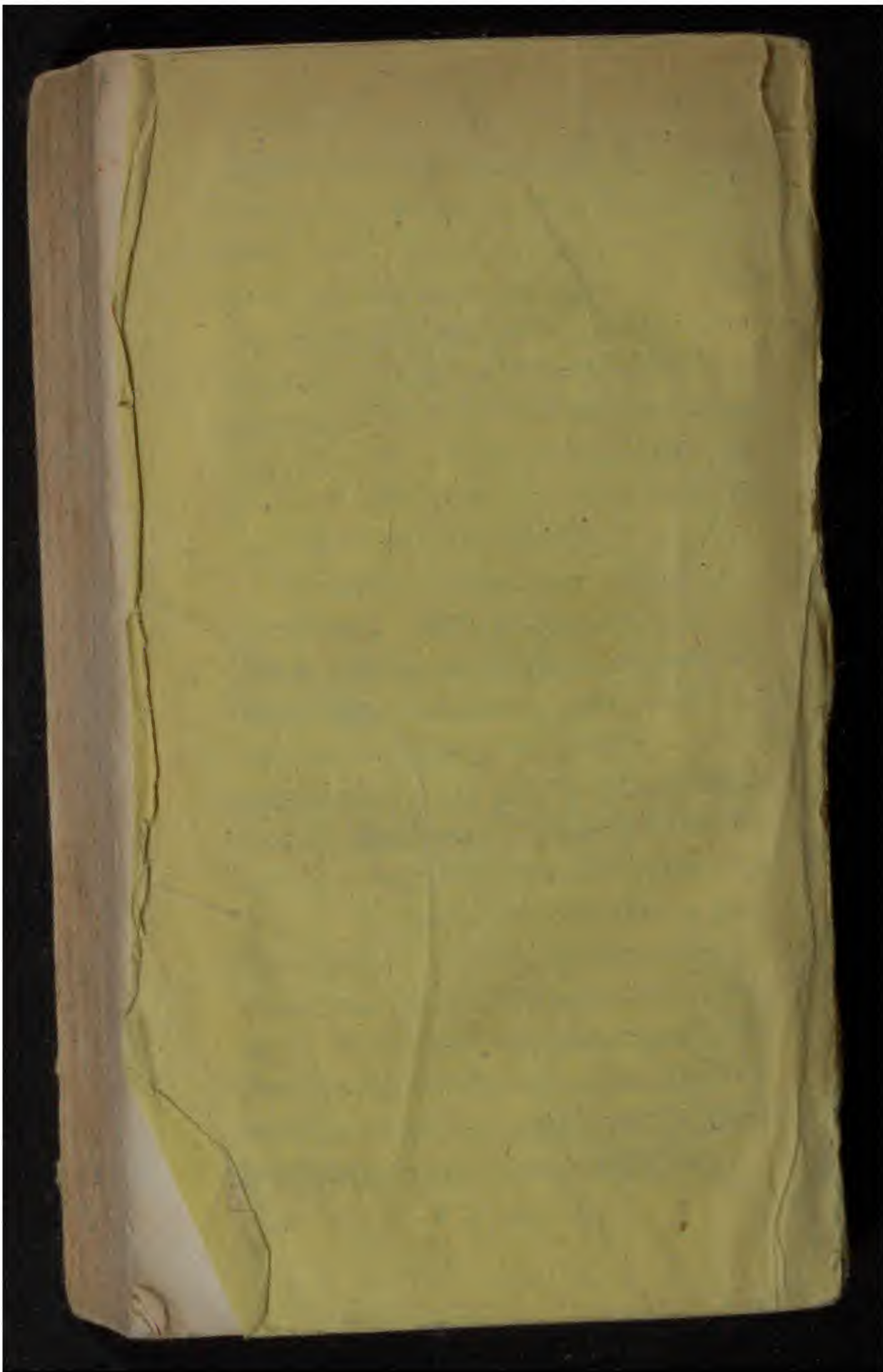
Handwritten text, possibly a name or title

B 8

Handwritten text, possibly a name or title

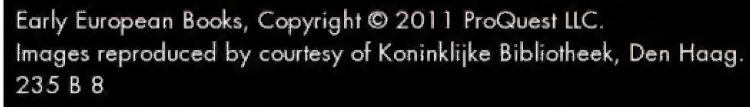


Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 8





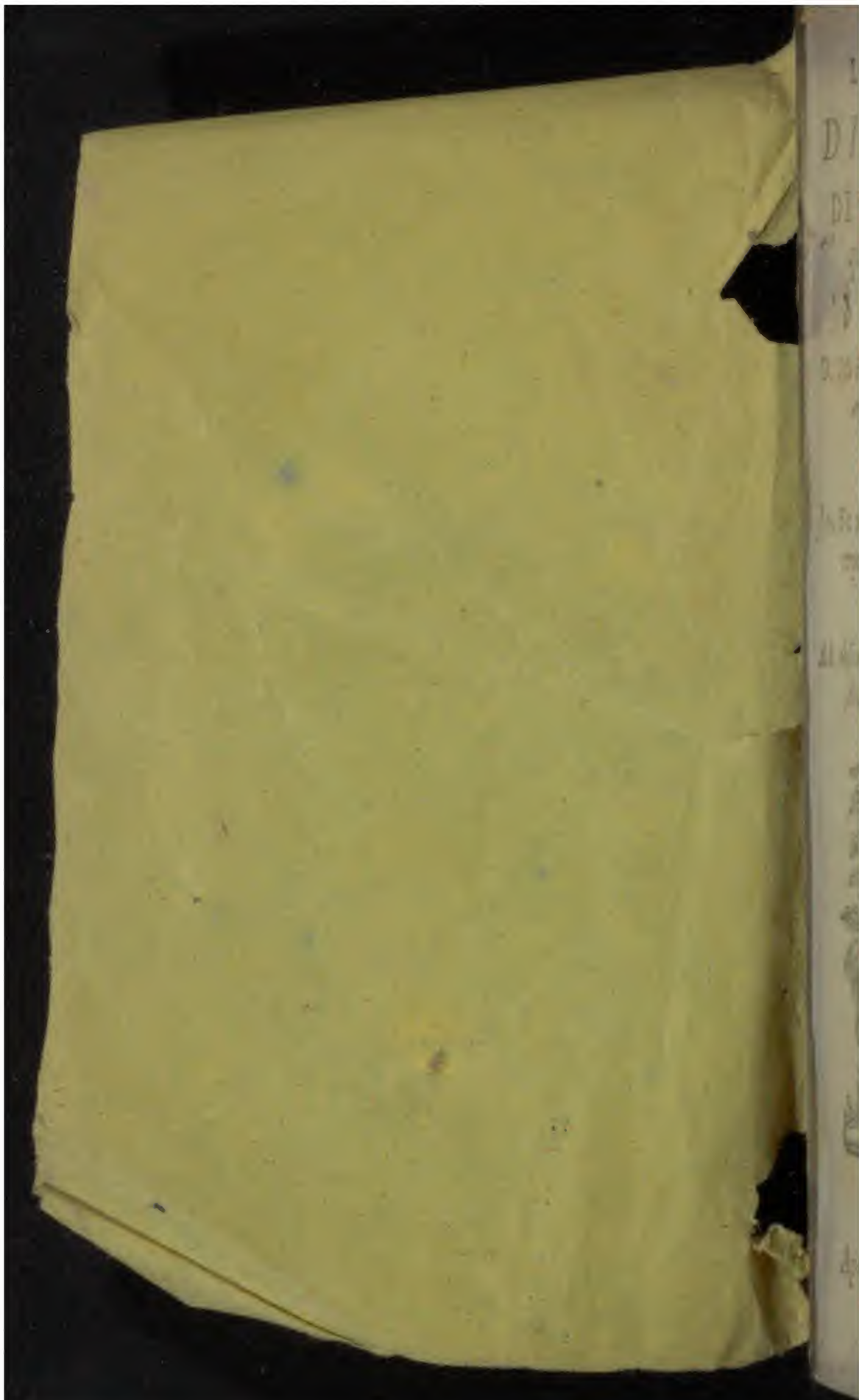
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 8



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 8



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 8



LUDOVICI CAPPELLI
DIATRIBA,
DE VERIS ET ANTI-
quīs Ebræorum literis.



OPPOSITA

W 235

D. IOH. BVXTORFII, de eodem
argumento, Dissertationi.

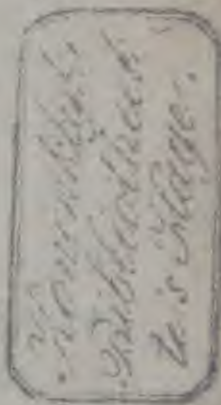
B 7

ITEM

JOS. SCALIGERI, adversus ejusdem
reprehensiones, Defensio.

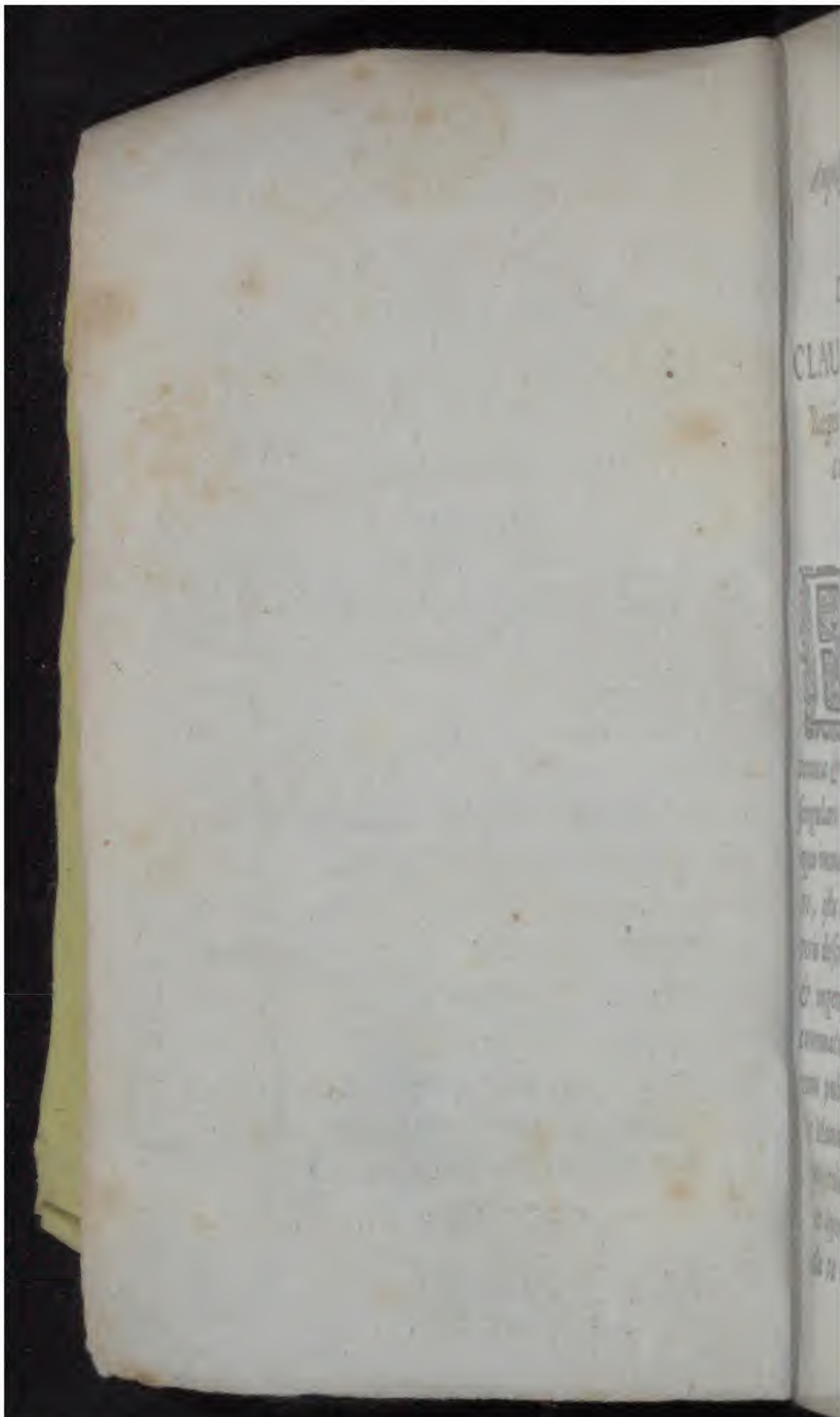
ET

Ad obscurum ZOHARIS locum illu-
strandum brevis exercitatio.



Amstelodami,

Apud Ludovicum Elzevirium,
c10 100 XLV.



Amplissimo, Doctissimo, Claris-
simoque Viro,

D O M I N O

CLAUDIO SARRAVIO,

Regis in suprema Parlamenti
curia Senatori longè
dignissimo. S.

ETSI hæc minimè digna es-
se satis sciam, quæ tuo No-
mini, Vir Amplissime, in-
scribantur, adeò sunt illa
tenuia & exilia; tamen quando pro tua
singulari humanitate, tuoque in me,
quo immerentem licet, dignaris, amo-
re, ista olim exilibus & fugientibus li-
teris descripta, fædisque pro more meo,
& ingenii tenuitate, ubique lituris
commaculata, in mediis fori & causa-
rum publicarum (quibus te Dignitas
& Munus tuum undique districtum &
perpetuò occupatum tenent) turbis non
es aspernatus legere, putavi non absur-
dè te ea jam typis excusa relegere non

A 2 de-

dedignaturum, & si tu illa tum ut-
cumque probasti, quod tu literis ad me
datis significare dignatus es, non omni-
no malè auguror fore, ut ea nunc tibi
inscripta minimè displiceant, aut im-
probentur. Accipe itaque Vir Doctissime
hoc qualecumque meæ in te non dico
gratitudinis, sed observantia, officii, ho-
noris atque obsequii testimonium, &
quidem eâ fronte atque vultu, quo tu ea
primum tibi oblata excepisti. Sic fiet,
spero, ut & aliis placeant, quæ tibi, tan-
to Viro, quâ es & Doctrinâ, & Erudi-
tione, & dignitate, non displicuerunt.

Vale, Vir Doctissime, Et quo me hac-
tenus favore & Amore complexus es,
prosequi porrò noli dedignari, qui per-
petuò futurus sum

Tuæ Dignitati, omni officiorum
genere, devinctissimus

Salmurii, VI Id. Sept.

M D C X L I V.

LUD. CAPPELLUS.

De veris Veterum Ebraeorum literis,

D I A T R I B A,

Opposita Viri doctissimi,

DN. JOH. BUXTORFII, F.

de eodem argumento,

DISSERTATIONI.



DI TA est non ita pridem à Clarissimi longéque Doctissimi Viri, Doctissimo etiam & paternæ gloriæ ac virtutis laudabili Æmulo, Filio, Dn. Joh. Buxtorfio, *Dissertatio, de Ebraeorum literis:* in qua quæstionem in utramque partem agit. Num scilicet quibus hodie Judæi in describendo Legis suæ volumine utuntur, Literæ sint veteres Ebraicæ, quibus à Deo Decalogus in tabulis lapideis scriptus, & authenticus totius Legis divinæ prope Arcam in Sacrario repositus Codex à Mose

A 3

de-

6 DE LITERIS EBR.

descriptus est, An verò quæ Samaritanæ vulgo dicuntur, quibusque Samaritani usque hodie utuntur; sint revera potius veteres Hebræicæ, Et an Characteres, quos Judæi hodiè usurpant, sint ab Assyriis seu Chaldæis tempore captivitatis Babylonice, mutuò desumpti, propriaque eorum Scriptura?

Atque hujus quæstionis partem priorem affirmat ipse ac tuetur, probabilioremque esse judicat; Posteriores negat, rejicit atque impugnat. Nobis cum bona ipsius, quem colo & amo prout debeo pro ipsius virtute, pietate, eruditione & doctrinâ, bonorumque omnium & Eruditorum φιλολόγων, pace & veniâ, liceat, non contradicendi desiderio, sed veritatis indagandæ & exquirendæ studio & sincero amore, in sententiam ejus inquirere, & rationes expendere, ac quid vero propius esse videatur, apertè proponere, quam-

DIATRIBA. 7

quamque semper tenui, & olim in Arcano nostro punctationis proposui, adversus ejus argumenta & exceptiones pro virili defendere.

Nos ipsius ordinem, quantum fieri poterit, sequuti, sicut ille dissertationis suæ, sic & Diatribæ hujus nostræ, partes duas faciemus: Unam *κατασκευαστικὴν*, qua sententiam nostram pro viribus propugnabimus; Alteram *ἀνασκευαστικὴν*, qua rationes & argumenta ipsius examinabimus, quantique ponderis & momenti esse videantur, ostendemus. ut quisque, quod perpensis utrimque rationum momentis videbitur esse vero similis, sequatur. Pro utraque igitur pugnat: Primò Testimoniis atque Authoritate, tanquam inartificiali argumento, Deinde, realibus, seu à rebus ductis testimoniis, atque rationibus. Testimonia autem adfert primò Judæorum; deinde Christianorum. Et Judæorum quidem

A 4 pri-

primò Veterum, deinde Recen-
tiorum. Priusquam autem ad sin-
gula illa expendenda descenda-
mus; In genere hoc primum præ-
monitum lectorem volumus, Ar-
gumenta artificialia, sive testimo-
nia, uti vocat ipse, realia, hoc est,
rationes à rebus ipsis ductas in
hac causa argumentis inartificia-
libus, sive testimoniis personalibus
simpliciter sumtis, præponi debe-
re, graviorisque ponderis censen-
da esse. Ad Testimonia autem
quod attinet, Christianorum au-
thoritatem, quatenus Christiani
sunt, parum hîc attendi debere;
quia quod Christiani in hac causa
dicunt, id à Judæis habent, qui pro-
pterea hîc potissimùm spectandi,
quando res testimonio & Autho-
ritate simpliciter disceptatur. Ad
Judæos verò quod attinet, recen-
tiorum autoritas & testimonium
nullius hac in re ponderis atque
momenti esse debet, quia illi in ve-
terum

rerum suorum Doctorum senten-
 tiam pedibus ire, & in dicta ipso-
 rum jurare, & vix ac ne vix qui-
 dem vel latum pilum ab ipsis de-
 flectere solent. Notum non est,
 quàm sint illi traditionum suarum
παρρησιασθέντων, etiam contra om-
 nem rationem tenacissimi. Siquis
 ab iis in hac causa diversus abit, te-
 stimonium ejus minùs suspe-
 ctum, majorisque apud Christia-
 nos ponderis ideo esse debet, quod
 à majoribus suis non alia de causa
 discedere videtur, nisi quia mani-
 festâ rei veritate eò compulsus est.
 Quare frustra est Buxtorfius lon-
 go illo firmate Testimoniorum
 tum Christianorum, tum Judæo-
 rum recentiorum, quæ ipse pro sen-
 tentiæ suæ confirmatione adducit.
 Quis non miretur Christianos re-
 centiores ab Annis plus minus
 centum adversus universalem om-
 nium penè hodiernorum Judæo-
 rum consensum, non pugnare, sed

10 DE LITERIS EBR.

sinere se multitudine illâ quasi quodam torrente abripi in hac causâ, quam non penitus introspexerunt?

Aut quem jure moveat, recentiorum Judæorum, hac in parte, Authoritas cum testimonium in propria causâ dicant: Id nempe affirmant, quod putant ad gentis suæ gloriam & honorem maximè facere; id negant, quod sibi probro & ignominia esse ducunt. Unius itaque Judæi contra sentientis testimonium pluris multo jure à nobis fieri debet, quàm reliquorum omnium ab eo dissentientium. Quomodo olim à nobis in Arcano nostro, in simili causâ de vocalium figuris & accentuum notis (an ab ipso Mose aut Esdra; an verò à Masorethis sint) observatum est. Unius Eliæ Levitæ (etsi unus foret) testimonium pluris esse à nobis faciendum, quàm reliquorum omnium Judæorum hodie-

D I A T R I B A. II

diernorum dissentientium. Idem est de veteribus etiam Judæis, & Talmudicis Doctoribus judicium faciendum. Quum inter se dissentiunt, quod passim fit: (Est nimirum perpetua fere lis & dissensio inter domum, hoc est, discipulos Hillel, & domum, hoc est, discipulos Schammai) Si altera sententia magis est in gratiam, favorem, gloriam, decus, honorem, prærogativam, dignitatem aut emolumentum suæ gentis, vel propriæ superstitionis atque infidelitatis defensionē, illa procul dubio Christianis eo ipso debet esse magis suspecta: Cum itaque sit inter ipsos Doctores Talmudicos de hac quæstione dissensio (ipso vel invito agnoscente Buxtorfio) certè eorum sententia atque testimonium (si auctoritate tantum pugnandum est) debet prævalere, qui agnoscunt mutatam esse tempore Esdræ veterem scripturam Ebraicam, in e-

A 6 jusque

jusque locum Assyriacam esse assumptam.

Atque hæc in Genere de Testimoniis personalibus in hac causa dicta, atque præmonita sunt.

PARS I. Κατασκευαστική.

De illis in specie nobis jam venit dicendum. Inter Christianos primus occurrit Euseb. in Chr. qui de Esra sic scribit: *Affirmatur divinas literas memoriter condidisse, & ut Samaritanis non miscerentur, literas Iudaicas commutasse.* Respondet Buxt. I. [§. 61.] *Exponi id posse de ea mutatione, quæ vulgares literas inter Ebraeos usitatas Samaritanis reliquit, & in Iudeorum usum primigenias & Mosaicas veras Ebraicas produxit & exposuit.* Quanti sit ponderis illa Exceptio, postea videbitur, ubi conciliatio Doctorum Talmudicorum à Buxtorfio instituta examinabitur. Respondet I I. *Illum sic à Samaritanis Iudeis edoctum & persuasum hæc scripsisse.* At cur à Samaritanis potius

potiùs quàm à veris Judæis id accepisset? An ab illis accepit *Ezram* divinas literas memoriter condidisse? An Samaritani *Ezram* ejusque factum putabant? An illi majore in precio & loco apud *Eusebium* & Christianos erant, quàm reliqui Judæi? Cur majorem illis, quàm istis, fidem hac in re habuisset? Nempe *Eusebius Casariensis* fuit *Episcopus*; *Cæsareæ* autem magna erat copia Samaritanorum Iudeorum, & schola celebris, & frequens in Ebraeorum scriptis mentio & urbis & scholæ *Cæsareæ*, & Samaritanorum *Cæsariensium*. Esto. Quid hoc ad rem? Annon etiam fuerunt & alii Judæi, & quidem majori copiâ? Cur illos potiùs, quàm istos, consulisset *Eusebius*? At Samaritani Iudæi de *Charactere* authentico perpetuò gloriabantur. Sanè, & jure quidem. Sed annon & (ex *Buxtorffii* mente) alii Judæi de primigenia & *Mosaica* Scriptura gloriabantur? Cur igitur his potiùs,

quàm illis, in ista concertatione credidisset? Imò verò id potiùs Eusebius, quia illud tum temporis apud Judæos fuit in confesso.

Eusebium sequitur illi ætate proximus, & loco etiam vicinus, Hieronymus, qui circa idem tempus floruit, & Bethlehemi magnam vitæ partem egit, diemque suum supremum clausit. In Præfatione in libros Regum sic ait:

Certum est Ezram Scribam, Legis- que Doctorem, post captam Ierosoly- man & instaurationem Templi, sub Zorobabele alias literas reperisse, quibus nunc utimur, cùm ad illud usque tem- pus iidem Samaritanorum & Ebræo- rum characteres essent. Et in Ezech. cap. 9. Antiquis Ebræorum literis, qui- bus usque hodie utuntur Samaritani, extrema, Thau, litera crucis habet si- militudinem.

Hic in omnes partes se vertit Buxtorfius, ut istud Hieronymi testimonium quoquo modo ex-
tor-

torqueat. Primum ait, [§. 61.] *Potuisse eum id accepisse ab Eusebio.* Sed si ab eo solo id accepisset, si solâ ejus Authoritate nixus esset, an dixisset, *Certum est, Ezram alias literas reperisse?* An de privata hominis unius sententiâ dixisset, *Certum est.*

II. Respondet. [§. 60.] *Fieri potest ut hanc sententiam à Samaritanis ipsis imbiberit, quorum de ^{Αὐτοῦ} ^{Φω} Mosi glorientium libris se usum esse, non uno in loco scribit.* Sanè, si Samaritanos hac de re interrogavit, potuerunt illi sic respondere, quia revera ita res se habet. At illis solis non facile credidisset Hieronymus. Si Judæi id constanter negassent, suspectum nimirum planè illi jure fuisset hoc in ore Samaritanorum de se magnificè in suam laudem loquentium testimonium. Omnino igitur, non à solis Samaritanis, sed vel potissimum à reliquis Judæis id habuit. Unde nimirum tam asseveranter de re illa tanquam certissimâ

tissimâ

tissimâ pronunciat, *Certum est*, nisi quia videbat certam & constantem apud utrosque, tum Judæos, tum Samaritanos, (paucis fortè repugnantibus ex innata pervicacia Magistris) ea de re famam esse atque sententiam, neque causam videbat, cur Judæorum adversus se ipsos dicentium, at de jure suo Samaritanis ultrò cedentium, veteresque suas literas illas concedentium, testimonium suspectum esse debeat.

Respondet III. [§.60.] ex Pico Mirandulano & Reuchlino, qui Hieronymum loqui putant de quinque finalibus literis, quæ in hodierna Judæorum scriptura usurpantur: quas ab Ezra Judæi putant esse additas, cùm antea in veteri scriptura non essent. *Reliquas literas* (inquit Pico) *quæ sunt Mem, Nun, Tsade, Pe, Caph, & duplices nonnunquam, quarum Characteres sunt* ם ן ף ץ: *ab Episcopis seu præfectis additas fuisse. Hoc fortasse Hieronymus intellexit,*

lexit, cujus testimonium & haberi apud omnes omnibus in rebus debet, & habetur profectò apud me sanè certissimum. Reuchlinus autem lib. 3. Cabbalæ. Memoratu dignum est, singulas Alphabeti literas primordiales certum scandere numerum, & quinque terminales, quas longè post ille prudens Ezra simul cum punctis adinvenit. At quod pace tam doctorum Virorum dictum sit, quàm frigidum & dilutum est reponsum illud, ut dicto & verbis Hieronymi quadrare possit. Certum est (inquit Hieronymus) Ezram alias literas invenisse, quibus nunc utimur (hoc est, ut illi viri docti volunt, quinque finales literas reperit ך, ם, ן, ם, ן.) cùm ad illud usque tempus iidem Samaritanorum & Ebræorum characteres fuerint: quomodo cum postremis istis Hieronymi verbis quadrare potest, doctorum illorum hominum de quinque literis finalibus responsum, An additæ sunt ab Ezra ad

vete-

veteres Ebræorum characteres (qui iidem sunt cum Samaritanis, teste Hieronymo) quinque istæ finales literæ? quàm absurdum. Ignorant nimirum Samaritani planè finales istas literas. Deinde Hieronymus prius dixerat, *Viginti duas esse apud Ebræos literas, Syrorum quoque lingua & Chaldæorum testatur, quæ Ebrææ magna ex parte affinis est: nam & ipsi viginti duo habent elementa, eodem sono, sed diversis (nimirum à veteribus Ebraicis) characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Mo- sis totidem literis scriptitant, figuris tantùm & apicibus discrepantes, à Syrorum nimirum & Chaldæorum literis. Quod ergo statim subjicit, Ezram alias literas reperisse, quibus nunc utimur, cùm ad illud usque tempus iidem Samaritanorum & Ebræorum fuerint Characteres, planum est alias illas literas non esse duntaxat quinque finales, sed eas omnes, quibus Judæi hodie utuntur, easque à veteri-*

teribus Ebraicis discrepare, *cum ad Ezram usquei idem Samaritanorum & Ebr. Characteres fuerint* : ac proinde eas esse vel ipsas Chaldæorum literas, vel alias de novo ab Ezra excogitatas. Hoc autem posterius nihil est necesse Hieronymo tribuere, cum sic accipi possit, ut dicat simpliciter, Ezram alias à Veteribus Ebraicis literas Judæis dedisse utendas, eas nempe, quibus etiamnum hodie illi utuntur. Esse autem Assyriacas, sive Chaldæas, etsi non apertè dicat, non negat saltem; tales autem revera esse, postmodum respondetur ex nomine אשורית quo scriptura illa à Talmudicis scriptoribus vocatur.

Quarto loco adfert [*Ibidem,*] Buxtorfius *Wilhelmi Schickardi Responsum, Ad Hieronymi locum, si modò conciliare velimus, Respondeo esse illum de vocalibus intelligendum, quas Ezra primus consonis adjecerit, vel de Characteribus Syris, qui illâ etate Christi*

sti

sti & Apostolorum temporibus in usis fuerit. At verò Ezram puncta vocalia non invenisse, consonive adjecisse, putamus in Arcano nostro punctationis manifestum fecisse, ac proinde Hieronymi locum de punctis illis non posse accipi, qui ejusmodi puncta nullus agnovit. Ad Syrorum Characteres hodiernos quod attinet, non est facile definire, quando in usu esse cœperint, neque nobis in id inquirere necesse est; Certum est, Ezram characteres illos Judæis non tradidisse; siquidem illis in scribenda lege sacrisque libris non utuntur, nec usos esse aliquando probari potest.

Futile est quod [Ibid.] ait, Hieronymum quibusdam videri opinionem istam hausisse ex 4. Esdræ lib. cap. IV. 23. & XIV. 20. 21. 22. Neque nimirum Hieronymus librum illum agnovit pro Canonico, neque istic agitur de novis ab
Ezra

Ezra repertis literis, sed potiùs de tota lege, librisque omnibus sacris, ab eo ex nova revelatione instauratis: quæ fabula de lege tota memoriter ab Ezra instaurata, videtur omnino ex iis locis Apocryphi illius libri desumpta.

His omnibus diffusis responsionibus Buxtorfius, aliam de suo adfert.

Ego puto (inquit Ibid.) Hieronymum hoc habuisse ex Ebraeorum traditionibus, quas vel legerat, vel ore tenus à Iudæis Præceptoribus didicerat. Nam constat, plura istiusmodi Hieronymum à Iudæis hausisse. Sanè habuit Hieronymus Præceptores duos doctissimos Judæorum Magistros, maximè verò Lyddensem quendam Rabbinum, quem dicit fuisse magnâ apud suos in admiratione, propter nimirum eximiam ejus doctrinam, & rerum Judaicarum singularem peritiam atque cognitionem. Ab illis proculdubiò
hausit

hausit primùm & accepit sententiam illam Hieronymus. Nam quibus potius ea in re credidisset, quàm tam eximiis Judæorum doctoribus atque Magistris, Præceptoribus suis. Nec abnuit Buxtorf. *Fieri potest (inquit) ut Hieronymus à Iudæo Præceptore suo ita persuasus fuerit ; unde nimirum quaeso quàm ex historia Ebræorum certitudo illa esse potuit, de qua scribit ? Quid ergo respondet ad Hieronymi locum Buxtorf. Nempe hoc. Ex Talmudicis (inquit Ibid.) apparet, duas præcipuè fuisse diversas hac de questione sententias. Vna eorum, qui statuerunt, Ezram in descriptione Legis usum fuisse Assyriorum literis, easque in posterum quoque Populo Ebrao usurpandas elegisse & commendasse, Priorem autem scripturam priscorum Ebræorum reliquisse Cutheis, hoc est, Samaritanis, Iudæam jam inde à deportatione Israëlitarum incolentibus. Altera eorum, qui statuunt has literas, quas adhuc habemus, easdem*

*eadem esse, quas Moses à Deo in Tabu-
 lis accepit, & simpliciter inter Iudæos,
 quamvis non in publico & communi u-
 su, fuisse: Ab Ezdra autem nullam aliam
 mutationem esse factam, quàm quod
 scriptura vulgari Samaritanis relictâ,
 hanc solam, ceu genuinam & sacram,
 in posterum Iudæis usitandam ordinavit
 & injunxerit. Ita fieri potest, ut Hiero-
 nymus priorem (sententiam,) à Iudæo
 præceptore suo ita persuasus, de Ebræo-
 rum sententia & mente non satis soli-
 dè informatus, tanquam certam arri-
 puerit. Hoc verò est ingenuè & ro-
 tundo ore fateri, Hieronymum
 cum nonnullis Talmudicis doctori-
 bus in ea fuisse sententiâ, quam ego
 defendo: quod mihi jam satis est.*

*Sed quod jam dedit unâ manu
 Buxtorf. mox alterâ eripere co-
 natur, quum addit, Aliter etiam ver-
 ba Hieronymi exponi posse videntur, ex
 Postelli scilicet sententia, hoc modo:
 Ezdras dicitur alias literas reperisse,
 quibus nunc utimur, hoc est, non ex ce-
 rebro*

24 DE LITERIS EBR.

rebros suos has literas effinxisse & excogitasse, sed veteres Ebræorum characteres sacros, latentes, publicè produxissent, proposuissent, & in usum revocassent, quod populo qui vulgò eos ignorabat, videbatur ac si novos reperisset.

De sacro isto Characterere latente, & vulgò ignoto, dicetur postea, & distinctionis Characteris in sacrum & communem vanitas ostendetur. Hoc tantùm jam respondeo, Hieronymo sacrum illum Characterem fuisse ignotum, ac proinde verba ejus de illo accipi non posse; Verba autem illa Hieronymi, *Ad illud usque tempus iidem Samaritanorum & Ebræorum Characteres fuerunt, si exponatur* (inquit Buxtorf.) *de exemplaribus communibus, & de literis in communi usu, & negotiis civilibus usitatis, nihil officit sententiæ priori.* At verò Hieronymus duplicem illum characterem commentitium ignoravit; non alias agnovit veteres Ebræorum
 literas

literas, quàm Samaritanas. Itaque frustra verba ejus à Buxtorfio eò torquentur.

Sic alibi (inquit rursus Buxt:) *Samaritanos Characteres vocat* (Hieronymus) antiquos, *nullibi eos vocat primigenios*. At Antiqui & primigenii iidem sunt (uti postea videbitur. & , si Hieronymus hos ab illis diversos esse sensisset , non sic simpliciter locutus fuisset, *Ad Ezra usque tempus eosdem fuisse Samaritanorum & Iudeorum Characteres*. *Nulibi etiam dicit,* (inquit Buxt.) *Deum illis literis Legem in Tabulis exarasse*. Id fanè satis dicit, quum ait, *eosdem fuisse Samaritanorum & Ebraeorum Characteres*. Nam quibus quæso exaravit Deus Legem suam characteribus, nisi Ebræis, Populo Ebræo notis & familiaribus, ut Tabulas Dei digito scriptas legere possent, quum ipsi sunt à Mose primùm propositæ?

Satis mihi sunt inter Veteres

B

Christi-

Christianos duo isti Testes Eusebius & Hieronymus : quibus ne quidem , quà Christiani sunt, utor testibus , sed potiùs quatenus testimonium illud suum à Iudæis sui temporis didicerunt, ita ut eorum testimonium censi debet Gentis illius temporis Iudaicæ testimonium, cui æquum est nos hac in re credere. Itaq; Bedam longè recentiore, qui ab istis accepisse videtur testimonium suum, non moror, aut ejus Autoritate me valdè tueor : quamquam non de nihilo esse videtur, quod ait: *Ferunt Ebrai, neque apud eos de hac re ulla dubitatio est, quòd Ezras leviores literas excogitaverit.* Hoc enim de Iudæis sui temporis dicere videtur. Unde quis non immeritò conjecerit, posteriores Judæos, tanquam minùs ingenuos atque candidos, factosque indies pervicaciores, sententiam hac in re mutasse. Recentiorum & hodiernorum
Christia-

Christianorum auctoritate & testimonio non aliter me tueor, quàm quatenus inter eos viri sunt longè doctissimi Scaliger, Masius, Fabricius, Arias Montanus, Waserus, qui omnium optimè judicare possunt, quid de ea quæstione sentiendum videatur, suæque sententiæ rationes & argumenta habent non contemnenda. Ad Iudæos venio. Et recentiores hodiernosque quidem quod attinet, quanti ponderis atque momenti apud nos esse debeat eorum pro illa, quam tuetur Buxtorfius, sententia, supràmò à me ostensum est. Contra quos omnes vel unus Iosephus Albus stare potest (qui floruit circa annum Christi 1420) utpote Christianæ religionis hostis acerrimus & infensissimus, contra quam ille disputat in eo ipso libro עקרי, in quo contra suos sententiam, de hodiernorum characterum novitate, proponit & tuetur. Cujus

B 2

pro-

propterea testimonium hac in re minimè omnium debet esse suspectum, non nimirum alia de causa in istam videtur esse adductus sententiam, gloriæ gentis suæ minus favorabilem, nisi quia vidit, rationes pro eâ stare firmiores, atque inexpugnabiliores. Nec aliâ de causa *Niger* à suis dictus est, & atro lapillo notata ejus sententia, quàm quia ad gloriam gentis illius longè vanissimæ minus facere videtur, quomodo eâdem de causa *Eliæ Levitæ* de Punctorum vocalium & accentuum novitate sententia ab hodiernis Iudæis non est recepta, quod eam viderent Christianis hominibus probari, minusque videretur sibi esse gloriosa. Quo verò jure id ab eis fiat, in Arcano nostro olim ostendimus Parte 2. Cap. 2.

Ad rationes autem & argumenta quod attinet, quibus utraque de Ebræorum literis sententia nititur,

titur, quænam probabiliora sint, ex hac nostra Diatribâ mox puto planum fiet.

Venio ad veterum Iudæorum, hoc est, Talmudicorum Doctorem, testimonium, Buxt: ipse loco modò ex ipsius dissertatione citato (§. 60.) agnoscit duas esse inter Talmudicos ipsos Doctores & Magistros de ista questione sententias, *Vnam eorum qui statuunt, Ezram in descriptione Legis usum fuisse Assyriorum literis, easque in posterum Populo Ebræo usurpandas elegisse & commendasse; priorem autem scripturam Ebræorum priscorum reliquisse Cuthæis, hoc est, Samaritanis, Iudeam jam inde à deportatione Israëlitarum incolentibus,* (quæ nostra est, quam jam tæmur.) Ipseque duorum Doctorem verba & sententiam adfert, Dissertationis suæ parte *אַרְוֹנְסוּ. §. 42. & 43.* Nimirum Rab: Iose, *cujus verba sunt, Licet non sit data lex per manum ejus, (Ezræ scilicet)*

mutata est tamen per manum ejus scriptura. Quare vocat nomen ejus אשורית Assyriaca, quia ascendit cum eis ex Babel. Unde planum est, cum in ea fuisse sententiâ, quam supra ex Hieronymo proposuimus, nimirum, Ezram alias reperisse literas, quibus Legem, aliis literis ante describi solitam, Iudæis postmodum scribendam tradidit. quam Scripturam (sive literas) ea de causa vult dictam esse אשורית Assyriacam; quia illam ab Assyriis, inter quos in captivitate versati fuerant, acceptam, quum è captivitate adscenderunt, deinceps retinuerunt.

Deinde ab eodem adfert Mar Zutra, cujus hæc sunt verba: *In principio data est Israeli Lex בכתב עברי Scripturâ Ebraâ & linguâ sanctâ, sed postmodum data est illis in diebus Ezra בכתב אשורי Scripturâ Assyriacâ & linguâ Aramaâ: Elegerunt sibi Israëlites scripturam אשורית Assyriacam & linguam sanctam, & reliquerunt להדיעות Idiotis*

tis scripturam עברית Hebraeam & lin-
 guam Arameam. Quinam sunt illi
 הדיוטות Idiota? Dixit Rabbi Chasda:
 כותאי sunt Cuthæi, hoc est, Samari-
 tani.

Qui locus totus, prout à Buxt:
 adfertur in utramque sententiam,
 fuit olim ante annos plusquam
 20. à me animadversus, & in pri-
 vata Adversaria relatus, quem
 postmodum vidi à doctissimo Vi-
 ro Johan. Coccejo descriptum in
 excerptis suis ex Gemara tracta-
 tûs Talmudici Sanhedrin, Cap.
 2. Ex quo tantum abest, ut à pri-
 stina de novitate hodiernarum li-
 terarum Judaicarum sententia fue-
 rim dimotus, ut contra magis in
 ea sim confirmatus. Ex his e-
 nim Mar Zutræ verbis planum
 est, Legem (ex ejus sententia) pri-
 mo fuisse Mosi datam caractere
 illo, quem עברי Ebraum vocat, sed
 postmodum tempore Ezræ, adeó-
 que ab Ezra, datam fuisse Judæis

B 4 descri-

describendam scripturâ *Assyriacâ*; hoc est, *Chaldæâ*; ac deinceps Judæos Characterem illum sibi elegisse usurpandum, qui est ipsissima illa, quam ex Hieronymo retulimus, sententia. Unde liquet, sententiam illam tum temporis fuisse inter Judæos receptam, à quibus Hieronymus eam accepit, à Præceptoribus suis Judaicis Rabbînis edoctus.

A quorum ætate non potuit longè abesse iste Mar Zutra Doctor Gemaricus, Gemara nimirum scripta & absoluta fuit circa annum Christi 500.

Hieronymus autem obiit circa annum 420^{um}. Ita ut Hieronymi Testimonium non sit pro privato Christiani alicujus testimonio habendum, qui rem illam pro animi libidine confinxerit, sed potiùs pro communiter tum apud Judæos receptâ sententiâ, quam videmus testimonio duorum

rum

rum illorum Talmudicorum Do-
ctorum confirmatam atque con-
cessam.

Nam quod istis plures alios op-
ponit Buxt. Talmudicos Magi-
stros, qui in diversa sunt sententiâ,
arguit quidem illud aliquam fuisse
de ista quæstione inter Docto-
res ipsos disceptationem, & dis-
sensionem; at non infringit vim
argumenti nostri à veterum Ju-
dæorum auctoritate & testimonio
ducti. In hac nimirum causa alio-
rum dissentientium auctoritas,
non magni apud Christianos de-
bet esse ponderis atque momenti,
propter eam, quam supra attuli,
initiò, rationem. Invidiâ nempe
& odio Christianorum & Samari-
tanorum, ac nimio præpostero-
que Gentis suæ studio moti de-
scendisse in aliam, non improba-
biliter videntur, uti hoc illis sol-
lemne est, in iis quæ ipsorum su-
perstitionem, & vanam gentis suæ

gloriam atque jactantiam spectant. Non enim contenti sunt homines illi, ex omnibus naturaliter innato *φιλαυτίας* vitio, eximiis & singularibus, maximéque præcellentibus & veris, quibus populus ille supra omnes reliquas totius terrarum Orbis gentes jurè gloriari potest, prærogativis, quasque illis Apostolus Paulus, ipse Ebræus ex Ebræis concedit, ultroque agnoscit, Rom. 9. quòd eorum nimirum sint *αἱ ἀγαθήαι, καὶ ἡ νομοθεσία, καὶ ἡ λατρεία, καὶ αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ ἡ ὑιοθεσία, καὶ ἡ δόξα, καὶ οἱ πατέρες, ἐξ ὧν καὶ ἐστὶν ὁ Χριστὸς ὁ κατὰ σάρκα, ὁ ὧν ὑπὲρ πάντων θεὸς βλοητός.* quâ gloriâ nulla major dari potest, quæque si cum vera in Christum illum, qui ex ipsis ortus est, fide conjuncta esset, reliquas omnes Gentes proculdubiò longissimo superaret intervallo; ex Judæis enim, (teste ipso Christo) est Salus: verùm omnem illam verissimam gloriam incredulitate & in
Chri-

Christum impietate foedum in modum contaminarunt.

His, inquam, verissimis non contenti Prærogativis, & laudibus, quibus gaudere possent, alias falsas, leves, futiles & non rarò ridiculas quærunt, jactant atque consecantur, quibus se magnificè invehunt atque ostentant. Non satis illis est Abrahamum, patrem fidelium, amicum Dei dictum, ab eo singulariter dilectum, ab eo singulariter dilectum, quocum & posteriùs ejus fædus pangeret, habere Gentis suæ primum & longè nobilissimum Authorem; multa insuper inepta, falsa, ridicula, de eo, deque Isaaco, Jacobo, & 12. ejus filiis, Majoribus suis, pro ingenio longè fabulosissimo, comminiscuntur, sine ullo scripturæ divinæ (ex qua sola totam Gentis suæ originem & historiam petere possunt) testimonio.

Non satis est illis Mosen, divi-

nissimum hominem, habere Gentis suæ à servitute Ægyptiacâ, gloriosissimum liberatorem, longè que sanctissimum Legislatorem, ni multa insuper de eo falsa, absurda, insulsa, ridicula, puerilia (præter & contra sacram ab ipso conscriptam historiam) de ejus nativitate, vitâ, factis, & obitu, fabulentur ineptissimè. Uti videre est in insulsissimo, qui de Vita & morte Mosis ab ineptissimo & fabulosissimo quodam Judæo aliquando conscriptus est, libro. Non satis illis est, quòd Deus mira & stupenda planè cum pompa de cœlo in monte Sinai, ut Legem ipsis daret, descendit. ni præterea sacram illam Historiam ab ipso Mose *ἀντίπτῆ* descriptam, ineptissimis, de cerebro suo confictis, fabulis scœdissimè inquinant; uti ex eodem illo insulsissimo scripto videre est. Non satis illis est, quòd Deus legem Patribus eorum dederit sacrâ illâ linguâ

guâ, quo Adam, totumque genus humanum, ad exstructam usq; turrim Babylonicam usus est; Volunt præterea eam inde ad se, usque hodie, perpetuâ per Heber à Noacho ad Abrahamum serie esse derivatam, cum ex Historia sacra potius constet, Abrahamum cum primum Aramæâ sive Chaldaicâ uteretur, istam à Chananæis, (quibus erat vernacula) didicisse, atque inde ad posteros transmississe.

Non satis illis est, Legem (quomodo eam habent in libris Mosis scripto consignatam) à Deo ἔνεγκε-
 φον accepisse; Volunt præterea ἀνε-
 φον nescio quam, per πατρὸς παράδοτον
 traditionem & Cabbalam, serie non interruptâ, à Mose ad se esse derivatam; cum longè maximâ ex parte nihil aliud ea sit, quàm otiosorum hominum, & recentiorum quorundam Doctorem suorum vana commenta, & futilia, inuti-

liaque , atque ineptissima sæpè figmenta.

Non satis illis est , Legis illius epitomen , Dei ipsius digito tabulis lapideis , ad perpetuam rei memoriam , fuisse insculptam , totamque adeò Legem à Mose , cæteraque Dei oracula à Prophetis , literis esse descripta , ac scripto in sacris codicibus esse consignata . Volunt præterea totidem literis , atque Vocalium & accentuum punctis , & apiculis , quibus hodie eorum libri scripti & distincti sunt , à Mose & Prophetis descriptos esse sacros ipsorum libros : cum planum sit (& à nobis in Critica nostra sacrâ demonstratum) infinitas à Mosis & Prophetarum tempore irrepsisse in sacros V. T. Codices varias lectiones , quoad literas , & voces integras , sitque adeò etiam manifestû , & à nobis olim in Arcano nostro Punctationis ostensum , hodiernas istas Vocalium & accentuum notas

tas

tas atque figuras, non nisi quin-
gentis post Christum natum an-
nis, à Doctoribus quibusdam eo-
rum Tiberiensibus Masorethis ef-
se sacris literis additas.

Denique, non satis illis est,
sacros libros habere ab Esdra,
post captivitatē Babylonicam,
Assyriaco isto, quo hodie utun-
tur, caractere descriptos; Vo-
lunt præterea istum eundem esse,
quo Deus ipse Decalogum tabu-
lis lapideis proprio digito inscul-
psit, & quo Moses totam Legem
in autographo Codice & authen-
tico exemplari descripsit: quod
quàm sit à verisimilitudine alie-
num, putamus hac nostra Diatri-
bâ planum fore, atque ex parte
jam ostensum est. Cùm hoc itaque
sint Judæi homines (pro inna-
ta Gentis suæ vanitate, levitate,
& jactantiâ) ingenio, ut ad ve-
ras suas laudes & gentis gloriam
atque prærogativas, aliquid sim-
plici-

pliciter præterea assuant falsum atque commentitium; quis non merito suspicetur, id hac in re à Talmudicis, quos Buxt. laudat & pro se citat, Doctoribus factum esse, quum volunt Characterem istum hodiernum eum esse, quem Deus Tabulis lapideis insculpsit. Nec aliâ de causa ab aliis popularibus & collegis suis hac in parte, dissentire videntur, quàm quia turpe & parum Genti suæ honorificum esse putant id concedere, quod alii magis ingenui, veritatis manifestæ vi adacti, ultrò & sincerè agnoscunt. Quare, etsi nihil aliud esset quàm nuda Doctorum illorum inter se dissentientium Auctoritas & Testimonium, utris quæso potius in ista pugna & disceptatione credendum videtur, Judæo affirmanti, an verò neganti? Mirum ne cuique videri potest, si Judæus ex innata Gentis φιλαυτία & vanâ gloriâ, id neget quod putat esse Genti suæ

suæ esse probrosum atque contu-
 meliosum; id vero affirmet, & pro-
 certo venditet, atque securè men-
 tiatur, quod putat esse sibi & suis
 gloriosum? Potiùs itaque eorum
 debet esse Testimonium Judæo-
 rum qui affirmant, quàm qui ne-
 gant, *Antiquas Ebraicas literas esse*
 eas, quibus hodie utuntur Samari-
 tani. Imò vel unius Judæi id af-
 firmantis testimonium, non apud
 Christianos modò, verùm etiam
 apud ipsos Judæos (nisi planè ini-
 qui essent, & nimio sui amore oc-
 cæcati) majoris debet esse ponde-
 ris atque momenti, quàm centum
 aliorum illud negantium. Quan-
 quam in hac causa non usque adeò
 dispar est, Talmudicorum testium
 affirmantium numerus. Nam duos
 saltem profert ipse Buxtorfius,
 Mar Zutram & Rab. Josen, qui-
 bus si duos Hieronymi Præcepto-
 res addas (quidni autem addantur,
 cùm istis contemporanei & maxi-
 mæ

mæ apud suos authoritatis fuerint, quatuor erunt qui pro nobis causam dicent. Non multò plures profert Buxt. è Talmude profert Testes. Nam recentiores, hodiernosque Judæos cur in ista causa non morer, suprà dictum est. Verùm pro numero pugnat Buxt. eumque urget, & in re dubia vult ex decisionibus Talmudicis controversiam decidi debere ex plurium numero testium suffragiis. At frustra. Non enim semper major numerus testium in omni re dubia debet prævalere, ponderantur interdum, non numerantur, suffragia, & testium dicta. Habetur sæpè ratio qualitatis Testium, quorum, etsi pauciores numero, Authoritas tamen potior non rarò habetur, ob insitas qualitates, quæ testimonium reddere possunt magis vel minùs suspectum. Habetur & ratio rei ipsius, de qua testantur, vel judicium ferunt, quæ sæpè ejusmodi

nodi est, ut de ea testimonium
 in his magis, quàm in illis, grave
 sit atque momentosum. Id quod
 in hoc Argumento longè est ma-
 nifestissimum. Testimonium nem-
 pe de se, deque re sua, & in
 causa propria, in suum utile,
 commodum, decus, & gloriam,
 dicenti, aut aliquid sibi arrogan-
 ti, non facile creditur. Illi potiùs
 creditur, qui in se testimonium
 dicit, qui negat rem aliquam su-
 am esse, qui eam alteri sibi af-
 ferenti, ultro, nec invitus con-
 cedit.

Quæritur inter Judæos & Sa-
 maritanos, an scriptura, quâ utun-
 tur hodie Samaritani, sit vetus E-
 bræa; & an eâ tabulæ Mosaicæ legis
 à Deo fuerint sculptæ, Mosisque
 αὐτόγραφος Legis codex descriptus sit?
 Negant hoc nonnulli Talmudici
 Doctores; affirmât alii numero (uti
 vult Buxtorfius) pauciores. Utris
 potiùs credendum sit, difficile non
 est

44 DE LITERIS EBR.

est divinare. Sanè si quos, pro se
 producit testes Buxtorfius, à judice
 interrogati responderent, sancté-
 que dejerarent, visas esse sibi tabu-
 las lapideas, Mosisque *αὐτόγραφοι*,
 eaque affirmarent fuisse Assyrio
 caractere, seu hodierno Judæo,
 non Samaritano, scripta. Mar Zu-
 tra autem & R. Jose negarent tan-
 tùm visas sibi esse tabulas illas, Mo-
 sisque codicem, ac proinde se ne-
 scire, quo fuerint illa descripta cha-
 caractere; certè illis fides aliqua ha-
 benda esset, quamdiu nihil suppe-
 teret quo falsi revinci possent; ne-
 que sic Mar Zutra repugnaret illis,
 quos pro se adfert Buxtorfius.
 qui enim negat se id vidisse, quod
 alius affirmat se vidisse, eo non in-
 fringit, aut falsi arguit illius testi-
 monium. Verùm Buxtorfii testes
 non asserunt sibi esse visas Mosis
 tabulas & *αὐτόγραφοι*, affirmant tan-
 tùm videri sibi ea fuisse Assyrio
 caractere scripta, quod cùm nec

αὐτο-

εὐτοψία ipsa, nec ullis aliis argu-
 mentis probent, sed simpliciter af-
 firment, non est ideo eorum sim-
 plici affirmationi potius creden-
 dum, quòd numero plures sunt;
 quia res ejusmodi potest esse, ut ad
 eam affirmandam contra verita-
 tem & moveri, & induci potuerint;
 nimirum rem illam ad gentis suæ
 gloriam, decus & honorem perti-
 nere putarunt, ideóque in eam
 magis propenderunt partem, ut sic
 sentirent, sicque scriberent. Con-
 tra qui negant, non aliã videntur
 adduci debuisse aut potuisse ratio-
 ne, quàm quod manifestâ vi veri-
 tatis cogentur sic pronunciare.

Sic evertitur à testimonio &
 auctoritate ductum Buxtorfii ar-
 gumentum, nulliusque ponde-
 ris apud nos esse debere evinci-
 tur; nostrum contra ex con-
 trario testimonio & auctoritate
 ductum stabilitur. Vincat sanè a-
 pud hodiernos Judæos (qui cæcâ
 du-

ducuntur erga doctores suos obedientiâ, merâque eorum auctoritate) numero suffragiorum & testium Talmudicorum ea, quam tuetur Buxtorfius, sententia; at certè apud Christianos, æquosque omnes iudices, potior erit in hac causa auctoritas paucorum inter eos negantium, quàm multorum affirmantium, *Mosis tabulas hodierno Iudaico caractere fuisse descriptas*, quanquam (uti supra jam à me notatum est) Hieronymi dictum satis arguit publicam & constantem eâ in re, totius gentis Judaicæ, non verò unius aut alterius duntaxat Doctoris, sententiam: non enim de re inter eos incerta & dubiâ, quæque unius & alterius tantùm suffragio niteretur, dixisset, *Certum est*. Non sunt antiquiores, aut majoris à nobis censeri debent auctoritatis, quos pro se profert Buxtorfius, testes, Doctores Talmudici, quàm sunt Mar Zutra &

R. Jo-

R. Jose, aut verò duo Hierony-
ni magistri, Judæorum præcellen-
tissimi, eo tempore Rabbini at-
que doctores eximii. Nam ad R.
Judam quod attinet, Misnæ autho-
rem, quem testem adducit Bux-
orfius, observandum est 1. fie-
ri posse, ut alius sit quàm R. Ju-
da Sanctus, qui Misnajoith dicitur
composuisse, quasi verò non pas-
sim occurrant in Talmude plu-
res eodem nomine Doctores &
Rabbini. 2. Non esse testimonium
illud ex ipsa Misna productum,
quo ipse R. Juda suam enunciet eâ
de re sententiam, sed hoc illi dun-
taxat tribui, & referri à Gemari-
cis quibusdam, & Talmudis Hie-
rosolymitani Doctoribus, quasi tra-
ditio quædam esset R. Judæ. Jam
verò quis ausit certò affirmare ea
omnia, quæ traditionis hujus vel il-
lius Doctoris nomine à Talmudicis
& Gemaricis Doctoribus jaçantur,
revera esse Doctorum illorum
pla-

48 DE LITERIS EBR.

placita atque effata, cum multa
 verisimilius sit pleráque, quæ sub
 Traditionis nomine venditantur
 esse somnia & commenta eorum
 qui ista sub specioso illo titulo
 venditant: alioqui dicendum e-
 set, omnia eorum somnia & men-
 dacia esse traditionem Mosaicam
 eò enim tandem omnia sua tra-
 hunt & revocant, quasi sint כה
 משה למשה *traditio Mosis è monte Sina*
 & sanè, si hæc fuit ipsius R. Juda
 sententia & traditio, cur ipse ea
 scripto non consignavit eo ipso
 Misnæ loco, ad quem Doctores isti
 eâ de re disputant atque contem-
 dunt inter se? Aut verò estne ve-
 risimile, Mar Zutram dissensurum
 fuisse à magistro suo R. Juda san-
 cto, in cuius veluti verba jurarunt
 omnes Doctores Talmudici: e-
 enim eorum omnium magister
 Deinde, etiamsi ostendi possit
 R. Judam in eâ fuisse sententi-
 idem excipi adversus eum posse
 quo

quod modò diximus excipi posse
adversus Judæorum reliquorum
idem dicentium testimonium; es-
se nempe testimonium domesti-
cum, & in re atque causâ propriâ
datum. Verùm negat Buxtorfius
Mar Zutram & R. Josen dissentire
in rei sententia à reliquis, qui vo-
lunt Mosis tabulas & ἀντίγραφεν co-
dicem fuisse hodierno Judaïco
charactere scripta, & distinçtio-
ne ab hodiernis & recentioribus
Judæis bellè excogitatâ, totam i-
stam Talmudicorum scriptorum
dissensionem facili nullóque nego-
tio expedire & conciliare conatur:
quâ de re mox dicetur.

Hoc tantùm jam libet hîc re-
spondere. Dato, non concessio, Mar
Zutram & R. Josen non fuisse in
eâ sententiâ, quam illis tribuimus,
ac bellè illis cum reliquis Docto-
ribus Talmudicis convenire. At
certè idem de Hieronymo non est
dicturus, proindéque nec de duo-

C

bus

bus ejus Magistris, à quibus pro-
 cul dubiò sententiam illam suam
 hausit. Itaque redibit quæstio; An
 in ista controversiâ, magis creden-
 dum sit Talmudicis scriptoribus
 affirmantibus, & testimonium pro
 se & Gentis suæ gloriâ dicentibus,
 an verò duobus istis eximiis &
 præcellentibus Judæorum etiam
 Magistris & Doctoribus, rem, quæ
 aliàs sibi & Genti suæ honori
 & decori cedit, sibi non arrogan-
 tibus, aut vindicantibus, sed aliis,
 adeóque inimicis, ultrò & sponte
 concedentibus? Misiâ itaque testi-
 moniorum hoc in argumento au-
 thoritate, quæ quanta utrinque
 esse possit, vel debeat, ex his hæc-
 nus planum fecisse putamus. Ve-
 niendum jam nobis ad rationes &
 argumenta, testimoniaque non
 verbalia, sed realia. Ex Siclis ita-
 que, antiquis characteribus Sama-
 riticis inscriptis, qui etiamnum
 hodie in terra Israël effodiuntur,
 pro-

probatum, characteres illos veteribus Judæis ante captivitatem Babyloniam fuisse in usu; siquidem Siclis illis ab alterâ parte inscribitur *Ierusalem sancta*, quo sanè titulo Samaritani urbem illam, quam exosam habebant, non ornâssent. Unde liquet, eos Siclos sub primo Templo, & quidem à Judæis, non à Samaritanis, fuisse cusos. Totum istud concedit Buxtorfius, nec diffitetur à Judæis, stante priore Templo, fuisse cusos ejusmodi Siclos. Sed negat, inde effici, Legis tabulas & Mosis *ἀυτογραφον* fuisse literis ejusmodi descripta.

Nam fuit, inquit, § 64. olim Judæis duplex character, sacer nimirum & profanus; atque hoc posteriore, communi scilicet, seu profano, signatos fuisse Siclos illos, qui character hactenus communis fuit Judæis & Samaritanis: unde non negatur, Siclos illos tempore primi Templi cusos fuisse.

fuisse. & §. 43. Ebraei ipsi hic re-
 spondeant, inquit, Ajunt illi duplicem
 Iudeos olim habuisse scripturam, sa-
 cram & profanam; vel externam, &
 internam; vel publicam, seu commu-
 nem, & privatam vel singularem, pro-
 ut appellare libuerit. Illâ fuisse scriptam
 à Deo tabulas Legis, librum item illum
 Legis à Mose, qui in Arca, vel ad latum
 Arca, fuit reconditus, atque repositus.
 Et hanc scripturam eam fuisse, quæ ho-
 dièque etiam in usu, & אשורית Assyria-
 ca appellatur. Hac (nempe commu-
 ni) scripta fuisse exemplaria reliqua
 Legis, quæ privati quilibet sibi in suum
 & suorum usum scribebant. Tum etiam
 in communi usu, in negotiis civilibus
 quibuslibet, commerciis, contractibus
 monetis, &c. fuisse adhibitam. & hanc
 appellât כתב עברי scripturam Ebraicam
 transfluvialem, quam volunt eandem
 esse cum Samaritanâ. Hæc est sum-
 ma responsionis, quâ & argumen-
 ti hujus vim declinare, & testimo-
 nii suprâ adducti Mar Zutræ & R
 Jose

ose pondus elidere se posse sperat
 uxorius, & quâ totam illam
 Almudicorum Doctorum pu-
 nam & dissensionem in speciem
 tantum, uti arbitratur, pugnan-
 tum, tollere, atque facili negotio
 dissolvere, & conciliare, conatur.
 ait enim [§ 43] *questionem & con-*
roversiam inter illos Doctores non fuis-
se de charactere sacro, quo Lex in Ta-
ulis à Deo fuit exarata, aut qui in
authenthico Legis codice à Mose scripto
existabat, qui in Arcâ federis asservatus
erat: sed de Lege, quæ Israëlitis in com-
munem usum data fuit, id scripturâ E-
bræâ, vulgari, & communi factum esse
concedunt. & quod dicitur, Ezræ
tempore Judæis Legem datam esse scri-
pturâ Assyriacâ, id interpretantur de
concessione, & permissione, vel etiam
mandato, quod Ezras Judæis dedit, ut
in posterum non ampliùs scripturâ pro-
fanâ, sed sacrâ, uterentur.

Sanè, si alicunde nobis consta-
 ret de duplici ejusmodi Ebræo-

54 DE LITERIS EBR.
rum scripturâ, res tota confectâ
videri posset, lisque composita. A
ea asseritur duntaxat, & simplici
ter affirmatur, & quidem ab ho
diernis ac recentioribus Judæis
quibus grave est admodum Sama
ritanis hanc gloriam concedere
quòd usurpent veterem suam
scripturam: quique propterea o
mnem movent lapidem, ut se ab
istâ Talmudicorum doctorum dis
sensione expediant; at nullâ ra
tione aut argumento adstruitur
confirmaturve. Satis non est distin
ctiunculam, quæ nullo subnixa si
fundamento, comminisci: hoc e
nim est rimam, qua elabaris, quæ
rere; non verò solidè ad objecta
respondere. Sed quia respondentis
ut se ab objectis tueatur, satis
esse videtur, si id respondeat
quod speciem habet aliquam, ne
que potest facilè convinci falsi.
Age videamus, quam habeat veri
speciem hæc de duplici caractere
apud

pud veteres Judæos , exceptio.
 primum igitur , vel nullus fuit
 omnino scripturæ illius , quam
Arca vocant , extra lapideas Le-
 gis tabulas & *ἀυτόγραφον* Mosis co-
 dicem , usus ; vel aliquis fuit , sed
 rarus. Si nullus omnino fuit ex-
 tra illum codicem & tabulas ,
 fuit igitur character ille toti gen-
 ti & populo illi ignotus peni-
 tūs ; in Sacratio enim in , vel pro-
 pe , ipsam Arcam reposita ac re-
 condita erant tum tabulæ , tum Mo-
 sis codex , quò nemini licebat in-
 gredi , nisi soli summo Sacerdo-
 ti ; idque semel duntaxat in anno ,
 festo propitiationum , quum san-
 guinem sacrificii inferebat in Sa-
 crarium , ad expianda populi pec-
 cata : quo temporis spatio , ac
 penè momento , non vacabat illi
 tabulas & codicem illum oculis
 perlustrare ; siquidem adspersione
 sanguinis factâ , & suffitu coram
 Arca peracto , mox inde excedebat.

Jam quæro, cui bono, cui usu, i quem finem, Tabulas & codicem illum eo descripsisset Moses caractere, qui mox futurus esset toti illi populo penitus ignotus. Vulgè volunt, tabulas & codicem illum *ἐν τῷ ραφον* isthic esse reposita, ut, fortè de lectione oriretur aliqua controversia, eò recurri posset, a de illo codice lis componi. sed eo caractere scriptus fuit, cujus nullus omnino extra illum codicem usus esset, consuli non potuit quia legi non potuit.

Deinde, Judæi ex Cabbalistarum suorum mente, & sententiâ, putant in hodierno sacrorum Bibliorum caractere Judaico (quem sacrum esse volunt, & quo descriptus fuit Mosis codex) infinita latere mysteria in literarum ipsarum majuscularum, minuscularum, formâ, figurâ, ductibus, inversione, suspensione, apicibus etiam, sive spiculis aut corollis, quibus literarum capi-

ta

a in scriptura hodiernâ voluminis
 sui sacri Legis armantur vel or-
 nantur, ita ut fingant, R. Akibam
 am horum peritum fuisse, ut om-
 nia in singulis illis apicibus delite-
 scientia mysteria calluerit, ועל כל קוץ
 וקוץ de singulis illis apicibus commen-
 tarios scribere potuerit. Unde e-
 tiam Buxtorfius argumentum ne-
 git pro antiquitate illius caracte-
 ris, quasi à Deo & Mose fit, quia la-
 tentia in eo mysteria privatim sa-
 cientibus per Cabbalam tradiderit.

Sed, si nullus omnino fuit scri-
 pturæ illius extra tabulas & Mosis
 autographū usus, quæ perpetuò in
 Sacratio reposita jacebant; quæ po-
 tuit esse ulla mysteriorum ejusmo-
 di scientia, cognitio, aut traditio,
 quæ ex ignoto prorsus, & planè
 invisio, caractere & codice peti-
 tur. Necessè est inutilem planè, imò
 nullam omnino, fuisse mysterio-
 rum illorum inter Judæos, ad Ez-
 ræ usque tempora, cognitionem,

qui ea primus hominibus aperuerit, unâ cum scripturâ illâ sacrâ, quam tum demum publicam fecit, cùm antea occulta penitus, & ignota (ex eorum hypothefi) prorsus fuisset. Jam verò cui bono, tot ac tanta mysteria, tam diu, per tot secula, tenuisse in Sacratio illo, unâ cum sacrâ istâ scripturâ, occulta penitus, ac veluti sepulta? An indigni fuerunt, qui tum vixere, Judæi cognitione illorum mysteriorum? An illi soli digni, qui Ezræ ætatem secuti sunt? Unde planum fit, aniles esse fabulas, quæ illi de mysteriis in sacro illo caractere delitescentibus somniant, atque inaniter crepant; & futile planè esse argumentum, quod inde, ad adstruendam hodierni istius characteris, ab usque Mosis ætate, antiquitatem, petitur.

Si aliquis fuit, extra Legis tabulas, & Mosis codicem *ἀντίγραφον*, characteris illius sacri usus, sed rarus

rus. quæritur, apud vel inter quos,
 & quibus in rebus, usus illius fue-
 rit? Non in profanis rebus & com-
 munibus, commerciis, puta, con-
 tractibus, monetis, &c. sacer enim
 fuit. Ergo in sacris duntaxat, &
 inter sacros, h. e. magnos sapientes
 & Doctores Legis duntaxat. At
 quid sacrum magis, quàm Legis
 codex, & sacra Dei per Prophetas
 eloquia? Attamen (ex eorum, ad-
 versus quos disputo, hypothesi) ne
 Legis quidem & prophetarum co-
 dices, qui vulgi manibus tereban-
 tur, fuerunt sacro illo caractere
 exarati, solus Mosis *αὐτογραφοῦς* &
 ipsæ Tabulæ lapideæ eo fuerunt de-
 scriptæ. Quæro autem, licueritne
 tum, an verò non licuerit omnino,
 eo scripturæ genere uti in describē-
 dis vulgaribus Legis & Propheta-
 rum codicibus? An Moses id prohi-
 buerit, atque interdicto sanciverit;
 nec ne? Si non licuit, si interdictum
 fuit, quæritur interdicti illius causa;

nam sine causâ prohibitum illud
 fuisse, non fit verisimile. An ergo
 ideo fuit interdictum, ne sacer ille
 character vulgi manibus profana-
 retur? sed an sacratior fuit ille cha-
 racter, quàm ipsa Dei sacra elo-
 quia, & mysteria in lege revelata;
 si ista voluit vulgi manibus teri
 atque evolvi, omnibus esse nota
 atque aperta, si non veritus est, ne
 ista profani vulgi manibus profa-
 narentur, putabimus eum noluis-
 se literarum ductus atque figuram
 eidem vulgo esse conspicuos, &
 eorum visu atque oculis indignos;
 aut verò metuisse, ne manuum e-
 jus contrectatione profanarentur,
 aut fordidarentur? quasi verò mul-
 tò major esset in ipsis literarum du-
 ctibus, quàm in rebus per eos si-
 gnificatis sanctitas atque dignitas?
 Apage tam absurdam sententiam
 & homine Christiano tam indi-
 gnam cogitationem, meréque Ju-
 daïcam, adeóque impiam supersti-
 tio-

tionem. Si non licuit in vulgari-
 bus Legis & Prophetarum codici-
 bus eo uti caractere; in quibus
 ergo licuit? an in Phylacteriis, amu-
 letis, & תפילין aliisque ejusmodi si-
 milibus Judæorum nugamentis?
 Sed an major est harum nugarum,
 quàm sacri ipsius Legis codicis san-
 ctitas, ut illis potius, quàm sa-
 cro isto caractere uti licuerit? Sa-
 nè ex Judæorum hodiernorum
 mente & sententiâ longè major est
 voluminis Legis, quod in singulis
 synagogis adservatur, quàm reli-
 quorum vulgarium legis codicum,
 qui hominum manibus teruntur, &
 major codicum Legis quàm Pro-
 phetarum sanctitas, & major תפילין
 & תפילין sanctitas, quàm reliquorum scri-
 ptorum. Sed mera est etiam super-
 stitio illa Judaica, homine Chri-
 stiano prorsus indigna.

Si licuit codices etiam sacros,
 sed communes vulgi manibus te-
 rendos

rendos sacro isto caractere de
 scribere. Cur factum non fuit? quod
 factum ut à Mose ad Ezram usque
 & Daniele toti Israël ignotum
 fuerit sacer ille character, in ipsa de
 mum captivitate Babylonica, a
 istis duobus manifestatus? Quid
 An Eleazar, Phineas, Aaronis fili
 Eli, Samuel, Tsadoc, Abiathar
 summi Sacerdotes sub Davidis &
 Salomonis imperio, rebus Juda
 cis tum maximè florentibus, tam
 incuriosi, tam negligentes, tam
 somnolenti fuerunt, ut nullum
 Legis codicem sacro isto caractere
 re (si id licuit) describi curave
 rint? maximè, si tot ac tanta in e
 latent (uti volunt Judæi Cabbali
 stæ) mysteria, quæ alioqui delitue
 runt planè ignota. Si descripti
 sunt, cur non ex istis alii? quando
 id interdictum non fuit. An ip
 Prophetæ tam fuerunt etiam incu
 riosi, ut nullum Legis codicem cu
 raverint sacro illo caractere de
 scribi

scribi; vel tam timidi (ne superstitiosos dicam) ut sacra etiam sua oracula non ausi sint sacro isto characterē describere? An etiam Esaiæ & Jeremiæ ignotus fuit sacer ille character? Certè si aliquis fuit ejus usus inter Sapientes & Gentis illius Doctores; non fuit Prophetis istis ignotus, atque occultus. Cur igitur eo non sunt usi in propriis libris atque oraculis scripto consignandis? Si eo usi sunt; non igitur primi Daniel & Ezras eum populo propalaverunt, atque è tenebris eduxerunt.

Ac frustra est, planèque futilis Rabbi Judah, cum sua traditione, quum ait; *Datam quidem esse in principio Legem בכתב זה caractere isto* (sacro nempe, & hodierno) *verum ubi peccaverunt, נהפך להם לרועץ conversa est ipsis in fracturam; quum verò ad se redierunt, redditam tum illis esse.* Omitto variam & incertam vocis illius רועץ, quæ à variis affertur,

fertur, interpretationem. Quicquid sit, vel significare voluit phrasim illam, intercidisse penitus inter Judæos, propter eorum peccata ante captivitatem Babylonicam, libros omnes caractere illo sacro scriptos; vel nihil dicit. Nam si manserunt nihilominus libri caractere illo sacro scripti, neque omnes interciderunt; fuit inter eos aliquis scripturæ illius usus in libris sacris vulgaribus; atque sic ruit eorum distinctio de caractere sacro & communi. Si omnes omnino propter eorum peccata interciderunt; Ergo, antequam peccarent, cum nondum intercidissent, plures fuerant sacro illo caractere libri scripti; & sic rursus concidit distinctio characteris sacri, & communis. Deinde, ubi ponet ille tempus peccati Israëlitarum, tum intercisionis librorum sacro caractere conscriptorum? An in Templi per Nabuchodonosorem conflagra-

migratione, quum Arca, & Tabu-
 læ, & Mosis *αὐτογράφοι*, quæ vel in
 Arca vel prope Arcam erant, per-
 erunt? ita ut hoc velit R. ille Juda,
 peccatis Judæorum factum esse,
 ut tandem Templum, Arca & quæ
 iuxta Arcam erant, Tabulæ fæde-
 ris, & Mosis codex, in quibus solis
 exstabat sacra illa scriptura, perie-
 rint, mox verò per eorum pœni-
 tentiam in captivitate Babylonicâ
 actam, restitutam fuisse ipsis scri-
 pturam illam sacram, per Danielelem
 & Ezram. Sed sic primò eodem
 captivitatis tempore simul & inter-
 cidit, & restituta illis fuit, scriptura
 ista sacra; quod non videtur con-
 venire cum illis R. Judæ verbis,
 quæ innuunt, distincta esse tem-
 pora intercisionis & restitutionis:
 2. redeunt absurda, & incommoda,
 quæ suprâ modò deduximus ex il-
 lâ sententiâ, quæ statuit nullibi ex-
 stitisse scripturam illam, nisi in Ta-
 bulis & *αὐτογράφοι* Mosis codice. De-
 inde,

inde, si unà cum Templo, & Arcâ, perierunt Tabulæ & Mosis codex *ἀντίγραφος*: Unde Daniel & Ezras sacram illam scripturam eruerunt? unde fuit ipsis cognita? neque enim, stante Templo, licuit ipsis Sacrarium ingredi, & Tabulae atque codicem illum Mosis contrectare, inspicere, scrutari, evolvere.

Confugiunt hîc aliqui ad manum illam, quæ in convivio Belſchatzaris descripsit in pariete *Mene, Mene, &c.* Dan. 5, 5. quam scripturam volunt fuisse sacram illam qua Tabulæ & Mosis codex fuerunt scripta. Verùm unde istud probabunt? An quia Chaldæi, & hariolus atq; divini, non potuerunt eam legere, solus Dan. id potuit? At primum dato, scripturam illam fuisse sacram Tabularum & codicis Mosis scripturam, Dan. non potuisset tamen ex se, & per se, sine divina revelatione, eam legere, si scriptura illa nullibi exstabat quàm in Tabulis & cod

od. ullo, ut id jam supponitur; imò
 otuissent harioli Babylonenses o-
 erâ Diaboli eam legere; Diabolo
 u. proculdubio non fuit ignota scri-
 ptura Tabb. & codicis Mosaïci. Ita-
 que verisimilius est novam fuisse, &
 è usq; omnib. incognitam, ab An-
 gelo ex tempore excogitatam scri-
 pturâ, ad quâ ideo legendâ Danieli
 opus fuit divinâ revelatione. Dein-
 de non consentiunt de illa Angeli
 scripturâ Dd. Talmudici, (uti ipse
 observat Buxt.) Sunt enim qui vo-
 lunt, scriptû illud fuisse per Gema-
 triam; alii per אהבש; alii alio modo.

Si dicant, etiam ante captivitatem
 Babyl. intercidisse libros sacro illo
 caractere scriptos; sequitur, scri-
 pturam illam sacram alibi exstitisse
 quàm in Tabulis & Mosis codice:
 nam ista non prius exstiterunt,
 quàm cùm Templum à Nabucho-
 don. est eversum. Ruit itaque rur-
 sus distinctio illa characteris sacri,
 & communis. Itaque frustra est R.
 ille

ille Juda cum suâ characteris illius
sacri conversione לרועץ.

Deinde, libens quæsierim à ma-
gistris illis Rabbinicis, qui dupli-
cem scripturam istam comment
sunt, *An existiment, scripturam illam
sacram fuisse inter Iudeos, seu Israëli-
tas, usurpatam ante datam à Deo in
monte Sinai Legem; an verò tum pri-
mum fuerit à Deo hominibus proposita,
atque in orbem terrarum invec̄ta? Si
prius illud dicant, quæritur rur-
sus, quis fuerit ejus inter Israëlitas u-
sus, an sacer & singularis; an verò com-
munis, profanus, & vulgaris? Si com-
munis, & profanus; cur à Deo po-
tius, quàm alter, electus est, ut ef-
fet deinceps sacer? Si sacer jam an-
tea fuit; quæritur, quâ in re potuerit
usus ejus esse ante Legem datam sacer?
An fuerunt inter Israëlitas ante
Mosis Legem libri ulli sacri? Unde
id nobis probabunt? An ex men-
dacibus & futilibus suis traditioni-
bus? *Credat Iudeus Apella; non ego.*
Si*

Si dicant, scripturam illam tum
 primùm orbi terrarum innotuisse,
 quum lex in monte Sinai à Deo fuit
 Mosi data; quid opus fuit novo
 quodam caractere eam scribere,
 cujus nullus erat futurus usus, nisi
 mille quingentis post annis, post
 solutam nimirum Babylonicam
 captivitatem? Nullus nempe ante
 fuit, aut potuit esse, ejus usus, si solę
 Tabulę & Mosi codex eo chara-
 ctere scripta fuerunt, si ne reliquis
 quidem libros sacros eo describere
 licuit: uti volunt magistri, com-
 menti istius auctores. Quis ergo
 potuit esse usus caracteris novi &
 incogniti, qui, ex quo primùm
 exstitit, perpetuò mansit in Sacra-
 rio (quò nemo penetrabat) inclu-
 sus, nemini visus, nemini notus?
 Tum, quid opus fuit novo & in-
 cognito caractere scribi Tabulas
 illas & *αὐτόγραφον* Mosi codicem, si
 in eum finem in Sacrario illa asser-
 vabantur, ut tum consulerentur,
 ubi

ubi controversia aliqua de van
lectione, vel codicum vulgariu
corruptione moveretur. Sanè, a
hoc debuerunt illa omnibus po
tiùs noto & vulgari caractere scri
bi, ne quis excipere posset lectio
nem, quæ ex illo codice depromer
retur, confictam esse.

Nam si quis erat usque ad eò im
pudens, & perfrictæ frontis, u
falsi & corruptionis argueret le
ctionem vulgariu codicũ, qua
summus sacerdos probam esse affe
rebat, procul dubio non dubita
set excipere eundem comminif
pro animi arbitrio lectionem e
codice Mosis depromptam, cuju
ipse solus conscius esse potuit.

Sed age, duplicis illius caracte
ris appellationem excutiamus, at
que inde commenti illius Judaic
futilissimi vanitatem revincamus
Sacrum characterem Sacratio con
clusum dictum esse volunt אשורי
communem verò & vulgarem עברי

D

De priore primùm dicamus. Quæ-
 ritur : An sic dictus fuerit ipsius
 Mosis; an verò Ezræ duntaxat tem-
 pore, quum illius usum voluit om-
 nibus Judæis esse communem? Si
 prius dicant; quæritur, cur sic sit
 dictus, An quia *Assyrius* fuit; an verò
 (uti R. Juda hariolatur) quia scri-
 ptura illa fuit מאשרת *beatificata*.
 Prius illud dici non potest. Cur e-
 nim vel à Mose, vel ab Israëlitis,
 dictus tum fuisset character ille
Assyrius, maximè si tum primùm,
 quum lex data fuit, à Deo ipso in
 lucem proditus fuit. Sed etsi jam
 antea inter Israëlitas in usu esset,
 cur *Assyrius* ab ipsis dictus esset?
 An quia ex Assyriâ primùm pro-
 dierat, & ad eos venerat? Quan-
 do verò, & à quo? Non à Mose
 ipso, qui nunquam in Assyriam
 profectus esse legitur. An ab Assy-
 riis ad Ægyptios, & ab istis ad Is-
 raelitas defluerat? At unde nobis
 istud exsculpent? Annon Ægyptii
 Assy-

Assyrios sapientiâ æquarunt, a
 verò etiam superarunt? Tam illi
 quàm istis, literarum inventum
 adscribi potest; & quamvis ab A
 syriis primum emanasset literarum
 inventum, non fit tamen propter
 ea admodum verisimile, Æg
 ptios, qui sapientiæ & rerum scien
 tiæ gloriâ non minùs quàm Assyrii
 tuebant, voluisse iisdem literarum
 ductibus & caractere uti, cum
 possent alios comminisci, propriosque
 sibi facere.

An igitur Assyriaca fuit ab I
 raëlitis dicta scriptura illa, quia
 Abrahamo Judaicæ gentis auctore,
 ex Ure Chaldæorum secum fuit
 in Chananæam delata, posterisque
 suis tradita; uti censet (referent
 Buxtorfio §. 63.) R. Gedalia
 schalscheleth hacabbalah. Sanè
 Abraham ex Ure Chaldæorum
 cum literarum inventum & caracteres
 in Chananæam detulit, ea
 potius attulit, quæ עברית dicitur

con

communem nimirum & vulgarem
 am, quâ posteros ejus deinceps
 esse volunt. Nam utramque
 Assyriis accepisse, non est veri-
 simile; cur enim una potius quàm
 altera, Assyriaca fuisset dicta, si u-
 traque ab Assyriis fuit accepta? I-
 mò, cur non potius Chaldaica fuit
 dicta, siquidem ex Ure Chaldæo-
 rum, non ex Assyriâ, dicitur fuisse
 profectus; nec legitur unquam
 fuisse in Assyriâ, quæ etsi non lon-
 gè à Chaldæâ fuerit distita, & Chal-
 dæa Assyriorum Regi (uti vide-
 tur) paruerit tum temporis, potuit
 tamen Abraham, in alienam ter-
 ram delatus, scripturam illam,
 quam in patria didicerat, patriæ
 indicare, eamque de Patriæ, non
 de Assyriæ nomine in Chananæa
 appellare, sine magna cujusquam
 injuriâ. Imò, cur non potius ab A-
 brahami posteris dicta est Abraha-
 mica, cum eam ab ipso acceperint,
 Chananæis ipsis tum temporis i-

D gno-

gnotam, si modò ea ab Abrahamo ex Ure Chaldæorum primùm fuit in Chananæam allata. An dicent, Chananæos ab Assyriis ea accepisse, Ægyptios verò à Chananæis, Israëlitas ab Ægyptiis; aut verò ab ipsis etiam Chananæis, cum in eorum terrâ versarentur atque peregrinarentur; à Chananæis autem *Assyriacam* esse dictam, quæ eam ab Assyriis primùm acceperant & didicerant. Sunt hæc longæ ambages, & gratis hæc omnia dicuntur, sine ullo authentico antiquitatis testimonio. Omnino igitur *Assyriaca* non fuit dicta hæc scriptura ab Israëlitis, Mosis tempore, aut verò ante ipsius Mosis tempora.

Tum etiam, quid opus fuit sive Abrahamo, sive etiam ipsi Mosis duplici charactere? An uterque habuit abscondita quædam mysteria, quæ noluit omnibus suis esse nota, quæque propterea voluerunt ignota

ignoto quodam & occulto chara-
 cere, paucis duntaxat *μεμνημένοις*
 cognito, scripto consignare? Id
 erò solet facere superstitione, falsá-
 ue religio, cujus mysteria (utpo-
 te futilia & abominanda) si vul-
 go proderentur, deriderentur, vel
 essent execrationi, ea propter
 occultantur, & paucis consciis, sa-
 crum prius ad silentium adactis
 quod apud Græcos & Romanos
 (iebat) aperiuntur, ut ignaræ ple-
 becule religio, quæ ejusmodi jactat
 horrenda mysteria, venerationi ha-
 beatur. At vera religio arcana &
 mysteria sua non occultat, imò
 vel maximè cupit ea propalari,
 quia per eorum cognitionem ho-
 mines perducit ad salutem, nec
 erò adduci poterunt sine illorum
 cognitione. Itaque & frustra est
 Buxtorfius, quum objicit, apud
 Græcos & Ægyptios duplicem fuis-
 se ejusmodi characterem, *sacrum &*
profanum; & futilissimum est, atque

vanissimum Judæorum super-
 tiosorum commentum, qui Ab-
 hamo affingunt librum יצירה
 quo volunt grandia latere &
 condita admodum mysteria;
 Mosén item volunt paucos quor-
 dam sapientes docuisse Cabbala
 atque in ea admiranda revelata
 mysteria, quæ noluerit vulgo co-
 nota. Nam quæ majora & sanctiora
 esse possunt religionis mysteria
 quàm ea quæ Deus in Mosis & Pro-
 phetarum libris voluit omnibus
 esse exposita & manifesta? Quo-
 futile itaque est, & vanissimæ
 perstitutionis plenum, dicere, Deum
 voluisse tabulas Legis & Mosis
 τήραρον, peculiari quodam, &
 vulgi cognitione remoto cha-
 ractere describi. Nam quem in fine
 id voluisset? An ut plebem submi-
 veret à lectione, & cognitione co-
 rum quæ caractere illo erant co-
 signata? Atqui hoc à Dei ingenio
 & naturâ planè alienum est; am-
 ena

nim sese & sua omnibus homini-
 as exhibere cognoscenda. Dein-
 e si hoc voluisset, cur alio com-
 uni & vulgari caractere descri-
 , in omnium usum, voluit eun-
 em illum Mosis codicem? Quid
 itur? An in ipsis literarum ducti-
 us & caractere fuit singularis a-
 qua sanctitas, dignitas, & vene-
 tio, cujus contuendæ, & oculis
 surpandæ digni non fuerint ho-
 ines è vulgo? At verò meram id
 pit & putidissimam Judaicam su-
 Quæstionem, suprâ jam à nobis
 istigatam.

Non fuit itaque scriptura ista
 Mosis ipsius tempore dicta ab Is-
 raëlitis *Assyriaca*; nulla nempe cau-
 idonea fuit, cur sic tum diceretur.
 ergo postmodum sic dicta fuit. At
 quando? An Judicum & Samuelis, an
 Davidis & Salomonis, aliorumque
 Regum tempore? At si Mo-
 tempore in usu aliquo fuit inter
 raëlitas (licet sacro duntaxat illo,

& occulto, quem illi volunt) nomen suum & propriam habuit appellationem. Cur illam igitur per modum amisisset, novamque in jus locum assumsisset?

An verisimile est, Samuelem, Davidem, Salomonem, pios Tribus Judæ Reges nescivisse, quod nomine Mosis tempore vocatur sacra illa scriptura, passos esse fuisse ut alio, & quidem peregrino, nomine appellaretur? cur non potiùs *Sancta*, quàm *Assyriaca* tam à Mose, quàm ab Israelitis dicta fuit, si usus ejus tam facer, & à vulgo secretus, (uti volunt) fuit?

Omnino igitur *Assyriaca* inter Judæos tum demum dicta est, quum ab illis usurpari cœpit, zæ nimirum tempore, post solutam Captivitatem Babylonicam, quia reverâ Assyriorum & Chædæorum, seu Babyloniorum, propria erat, à quibus eam accepit

...as, & Judæis tradidit, uti vult
 Hieronymus loco supra citato. At-
 que hinc est, quod Talmudicus
 doctor R. Jose dicit, eam esse di-
 tam שְׁעֵלָה עִמָּהּ אַשּׁוּרִית *Assyriacam*
 quia ascendit unà cum ipsis ex
 Assyriâ, hoc est, cœperunt eam u-
 turpare, eâque uti Judæi, quum
 ex Assyriâ, sive ex Captivita-
 te Babylonicâ, ascenderunt, ut-
 pote qui isthic in Assyriâ, tam
 linguæ, tam scripturæ Assyrio-
 rum, seu Babylonicorum, assue-
 verant.

At (inquit Buxtorfius) *nulla est*
in eo argumenta consequentia, Lingua
& scriptura Chaldaica facta est Judæis
in Captivitate familiaris. Ergo solutâ
Captivitate scripturam suam deserue-
verunt, & Legem literis Chaldaicis, qui-
bus in Captivitate assueverant, scribere
voluerunt. Ego verò neque tum sic
Chalsum specialiter argumentatus, uti
nunc argumentari jam facit Buxtor-
fius, neque nunc sic argumentor.

D 4 Ego

Ego tum id tantum volui, Non debere mirum cuiquam videri quod Hieronymus diceret, & Judaicis suis Doctoribus didicisset, Ezram literas Chaldaicas Judæis dedisse, iisque Legem Judæorum descripsisse; quia nimirum Captivitate propriæ & vernaculæ linguæ Ebraicæ penè erant oblitæ, maximè verò vulgus, & Chaldæorum ut lingua, sic & character familiaris ipsis evaserat. Non est igitur, hęc ratiocinatio à veri speciei & similitudine admodum aliena. Nec ego jam sic argumentor, ut Buxtorfius facit me argumentari. Sed hoc est jam argumentum meum: Non potuit ab Israëlitis dici *Assyriaca*, nisi Captivitatis tempore, aut post solutam Captivitatem; nam si ante Captivitatem, ad eoque ipso Mosis tempore, fuit ab ipsis usurpata scriptura ista, alio nomine procul dubiò ab ipsis fuisse appellata. Ergo tum demum ab ipsis

D I A T R I B A. 81

sis fuit usurpata, quum ab illis *Assyriaca* est dicta, tempore nimirum
 captivitatis, vel paulò post solum
 Captivitatem; nec aliâ de cau-
 dicta est tum *Assyriaca*, quàm
 uia ab Assyriis, sive Chaldæis, eam
 ceperunt; & ideo ceperunt,
 uia lingua eorum facta fuerat i-
 sis familiaris, & quasi vernacula.

At nulla est (inquit ibidem Bux-
orffius) probabilitas, ipsos, linguæ
familiaris causâ, Legem & scriptu-
am suam originalem atque authen-
cam prorsus deserere voluisse. Ve-
rum aliud est Legem & scriptu-
am ipsam; aliud verò litera-
rum ductus, & characterem, de-
serere. Sacrilegi, impii, profani,
postatæ fuisset, si Legem ipsam
& sacra Prophetarum scripta dese-
ruissent Israëlita. At, fuitne tam
grande scelus, tam inexpressibile
scelus, Legem & Prophetarum
oracula alio characterem describere,
quàm qui antea solitus fuerat, cum

novo isto caractere tam integrè
intemeratè, vel ad minimam quicquam
literulam usque, describi potuerit
sacri illi codices, quàm quo antea
Mose & Prophetis descripti fu-
erant, quandoquidem Chaldæorum
literæ Ebraïcis ad amissim, quoad
vim & potestatem, respondent, in-
ut iisdem planè utraq; lingua literarum
ductibus tam commodè scribi
possit, quàm in lingua Græca, Atticæ
& Ionica, vel Dorica, & Æolica, dia-
lectus iisdem possunt literarum figu-
ris, eodè characteris genere scribi

*Sed, an rem tam parvi momenti esse
se putamus, (inquit Buxt. ibidem) li-
teras, quas Deus digitis suis consecra-
vit, quas Moses legislator ab ipso acce-
perat, quæ lex & Prophetæ ex instinctu
Spiritus Dei conscripti fuerant, muta-
re, & propriâ ac privatâ auctoritate
לויית לויית literas barbaras & pro-
fanas in earum locum substituere?
An credibile est, Ezram hoc Iudæis in-
dulsurum & permissurum fuisse, nedum
ut*

t ipse hujus rei auctor esse & dici vo-
 terit? Sanè, si in ipsis literarum du-
 ctibus, & characteris formâ, vera,
 propria & peculiaris aliqua inesset
 sanctitas, aut vis & proprietas, quæ
 ad rem ipsam faceret, hoc est, ad
 majorem & pleniorém planiorém-
 que rerum ipsarum significatarum
 cognitionem atque intelligentiam,
 procul dubiò temerarium, & in-
 consultum, neque id modò, sed
 fortè impium & sacrilegum fuisset,
 scripturam illam veterem tam san-
 ctam, singularique vi & proprietate
 proditam commutare. At in lite-
 rarum ductibus, & characteris for-
 mâ, nulla est vera sanctitas, nulla sin-
 gularis vis aut proprietas, ad rerum
 significatarum & vocum sensum &
 mētem intelligendâ atq; percipien-
 dam. Deus & Moses in scribenda Le-
 ge, eos procul dubio adhibuerunt
 characteres, qui populo illi noti erāt
 & familiares, ut eorum operâ legere
 & intelligere, quæ scribebantur,

possent. Non igitur erant ante
 in se sancti, nec eo Dei & Mo
 facto facti sunt in se etiam sancti
 res, verâ, inquam, sanctitate, sive
 sanctificandi vi & proprietate pra
 diti; Est nempe superstitionis
δεισιδαιμονίας, non veræ religioni
 sanctitatem, seu sanctificandi vi
 & proprietatem, rebus externis
 materialibus (quales sunt literarum
 ductus) adscribere & affingere, v
 affigere. Cùm itaque nulla sit i
 ipsis literarum ductibus sanctita
 cùm nulla singularis in his potiù
 quàm in illis in significando pro
 prietas, cùm lingua Ebraïca tam
 commodè exprimi potuerit Cha
 daïcis, quàm veteribus Ebraïci
 res non est tam magni momenti putanda
 (ut Buxtorfio verba sua regeram
 quòd *Ezras literas, quas Deus ideo Ta
 bulis inscripserat, & Moses codice
 suum illis descripserat, ac Propheta libro
 suos ideo exaraverant, quia jam pridem
 populo Iudaico in usu communi erant*

alias non minus commodas, for-
que adeò commodiores, quia
expeditiores, & πεχυραφια accom-
modatiores (quales sunt Chaldai-
e supra Samaritanas, seu veteres
braicas) commutarit? hásque in illa-
rum locum substituerit, non privatâ
auctoritate, sed communi Judæo-
rum consensu, quamquam, etsi pro-
prio motu id tentasset Ezras, eâ e-
rat apud populum illum & aucto-
ritate, & dignitate, ob eximiam &
singularem Legis peritiam, zelum
& pietatem, adeóque & spiritum
propheticum (quo factum est, ut
scriptus ab eo liber inter canoni-
cos, & θεοπνευστos censeatur) ut non
possit id factum privatæ & pro-
phetiæ auctoritati jure tribui. Neque
valde incredibile est, Ezram vel hoc Ju-
daeis indulgisse atque permisisse, vel ipsum
hujus rei auctorem esse voluisse,
iquidem nihil inde Legi ipsi dece-
debat, vel populo Judaico peribat,
quod ullo modo esset momento-

D 7 sum,

sum, quando totidem planè ad
 mussim vi, sono, & potestate r
 spondentibus veteribus Ebraicis l
 teris, etsi non eâdem figurâ, f
 crum sic habuerunt descriptum to
 tum Veteris Testamenti corpus a
 que codicem. Certè eâdem aucto
 ritate id potuit facere Ezras, qu
 ipsi volunt eum communes & vu
 gares literas inter Judæos abolo
 visse, & sacrum characterem, an
 tea singularem planè, & reconda
 tum, atque in sacris duntaxat u
 surpatum, communem planè &
 vulgarem fecisse, sive (ut illi lo
 querentur) profanasse. Nam si ad
 eò sacer fuit, ut locum non ha
 buerit, nisi in Tabulis à Deo ipse
 sculptis, & in Mosis autographo
 quo jure, qua auctoritate Ezra
 communem esse voluit, atque ita
 quantum in ipso fuit, profana
 vit? Certè eâdem, qua ille fecit
 istud auctoritate, potuit & illud
 facere.

Nec

Nec est quod Buxtorfius odioſo
 nomine literas Chaldaïcas vocet
 לועזית *barbaras*; non enim magis
 fuerunt barbaræ, quàm ipſa lingua
 Chaldaïca. Quod ſi linguâ iſtâ
 barbarâ Daniel ſacro actus Spiritu
 non dubitavit ſcribere, & ipſe E-
 ſtras magnam ſui libri partem eâ-
 dem linguâ conſcribere, ſine metu
 profanationis Codicis ſacri; cur
 dubitaverit idem ille totum vetus
 Teſtamentum linguæ illius Chal-
 daïcæ literis deſcribere ſine metu
 profanationis: non enim major
 eſt in literis, quàm in lingua bar-
 baries. An apud Deum barbarâ
 eſt ulla lingua? Annon omnes lin-
 guæ ab eo ſunt? Annon eodem &
 pari apud ipſum ſunt precio? Cur
 igitur cenſebimus, profanari ſa-
 cra ejus oracula, ſi aliis caracte-
 ribus & literarum ductibus deſcri-
 bantur, quàm iis, quibus primum
 ſunt ab ipſo & Moſe ſcripta? Apage
 vaniſſimam illam ſuperſtitionem
 ho-

hominibus Christianis & Spiritibus
 Dei (quo & Daniel & Ezras ducti
 sunt) indignam; eamque hodiernam
 Judæis, genti ad nauseam usque
 perstitiosæ, relinquimus. Causa
 autem, cur Ezras in antiquo scri-
 bendi genere mutationem istam
 induxerit, attulimus in Arcano no-
 stro geminam, non admodum im-
 probabilem: nempe primò, quòd
 antiquam Judæorum scripturam
 Samaritanis (quos cane pejus &
 angue oderant) videbat pridem ef-
 se occupatam, tam in sacris, quàm
 in civilibus & profanis rebus: dein-
 de, quòd Judæi in captivitate &
 linguæ & characteribus Chaldæo-
 rum jam assueverant, eaque fami-
 liariora sibi fecerant.

At, inquit ibidem Buxtorfius,
*ubicumque terrarum hodie Iudæi de-
 gunt in Oriente, & Occidente, lingua
 illius terræ, quam inhabitant, ipsis est
 vernacula; nec propterea literas in scri-
 pturis sacris permutant. Sanè quâ
 reli-*

ligione, vel potiùs crassâ super-
tione, hodierni Judæi nefas esse
utant aliâ, quàm Ebræâ linguâ sa-
ros libros in Synagogis suis pu-
licè legere, eâdem superstitione
olunt Ebræam linguam Veteris
estamenti alio caractere, quàm
uem Ebraicum putant antiquum,
cribere; quasi grande nefas & cri-
nen esset aliter facere. Tempore
Ezræ nondum tanta occupaverat
animos eorum superstitio. Sa-
ne linguam ipsam Ebræam, etsi
aulatim apud eos jam tum obso-
esceret, in sacris libris publicè &
privatim legendis, optimo consi-
io & arcano providentiæ divinæ
motu acti, conservarunt, ut qui-
bus verbis, quo sermone Deus ipse
locutus sit, & Prophetæ scripserint
etiamnum hodie cognosceremus:
quod equidem ad pleniorẽ & pla-
niorẽ sacrorum ejus oraculorum
intelligentiam pernecessarium est;
at non est pariter necessarium, aut
verò

verò utile , ut eodem , quo il
 caractere, etiam hodie describa
 tur, in vulgari hominum usu. A
 venerandæ autem & sacræ Ant
 quitatis memoriam satis est no
 se, & sacram illam antiquam
 tiamnum hodie superesse, & eam
 esse, quæ in usu communi est apud
 Samaritanos.

At verò (inquit ibidem Bux
 torfius) *hocne esset Legem restituere
 restaurare ; quo nomine celebratur E
 zras? Quid? qua in re posita est Lex
 An in literarum ductibus ; an ve
 rò in verbis, sermone, verborum
 formâ, constructione, sensu, men
 te & significatione? Certè in hi
 potiùs, quàm in illis, existimandum
 est Legem esse positam. Is itaq; re
 ctè Legem restituisse, instaurasse di
 ci poterit, qui partes Veteris Testa
 mēti (quæ multæ sūt) huc & illuc dif
 jectas, conquistavit, in unum colle
 git, ordine certo digessit, corrupto
 ptos (si forte) codices plurium col
 latione*

tione correxit, & emendavit,
 potius Veteris Testamenti intelli-
 gentiam pro viribus, & modu-
 suo, proque temporis illius men-
 tura Spiritûs, quæ tum indulgeba-
 tur, Gentis suæ hominibus sedu-
 tradidit; is, inquam, qui hæc
 fecit (uti Ezram ajunt, & jure qui-
 em, fecisse) non dicetur Legem
 instituisse, instaurasse, nisi etiam
 acrum illum codicem iisdem li-
 terarum ductibus & figurâ, qua
 antea, totum descripserit? Apage
απερὸς τὴν ἑβραϊκὴν istam! Præterea (inquit
 Buxtorfius) *contrà potius conclu-*
dere licet, Iudæos, cum è Babylone re-
verterentur in terram suam, de his o-
mnibus paulatim deserendis cogitatio-
nes animo suo voluisse. Quid verò
per hæc omnia deserenda à Iudæis in-
telligit Buxtorfius? Opinor, lin-
guam, & characteres, seu scriptu-
ram Chaldaicam, quibus in Ca-
ptivitate assueverant, quæ fecerant
sibi, dum isthic essent, familiaria.

At

At cur quæso istud potiùs concludere licet, quàm illud? An de deserta lingua Chaldaicâ cogitationem susceperunt, cùm in ea magis magisque paulatim lapsu temporis confirmati manifestò sint, adeoque magis magisque indies inter eos corrupta evaserit lingua eorum vernacula, ita ut Syrochaldæica mixobarbara tandem evaserit? Quidni igitur & Chaldæorum literas sibi pariter familiares & quasi vernaculas fecerint, sicut & linguam?

Denique, inquit ibidem, *dubiâ hac nititur hoc argumentum hypothefi. Literas istas Chaldæorum & Assyriorum proprias fuisse: quæ nondum est probata. Contrarium enim potiùs videtur, Chaldaeos & Assyrios literas istas ab Ebraeis accepisse, ac didicisse. At verò hypothefin illam jam probaveram Hieronymi testimonio, quod quantum hac in re esse debeat, supra à nobis ostensum est. Et jam puto,*

uto, magnâ ex parte planum nos
 ecisse, quàm vera sit hypothesis
 la, *hodiernas Iudaorum literas Chal-*
aeorum, seu Assyriorum esse: quod &
 oſa appellatio arguit; uti haectenus
 manifestum fecimus.

Quâ verò veri specie vult post
 udæos Buxtorfius (nam omnia
 ua ab ipsis habet, & ducit, argu-
 nenta & responsiones) Chaldæos
 & Assyrios à Judæis, non hos ab il-
 is, hodiernam accepisse scriptu-
 am? Quid? An Chaldæi & Assyrii
 victores, & rerum Domini, à de-
 victis, subditis & captivis Judæis
 literas, scribendique rationem, suâ
 derelictâ, accepisse verisimile est;
 cum contra soleant victores subdi-
 tis à se devictis, mores, linguam, &
 cum lingua scribendi modum im-
 ponere? An non Romani à Græcis
 ut linguam, sic & characteres suos,
 & rationem scribendi acceperunt?
 An non iidem olim in Gallia, Hi-
 spania, Africa, gentibus à se devi-
 ctis

DE LITERIS EBR. 9

ētis linguam suam & scripturam communicarunt, adeoque imposuerunt, idemque Mahumetanus populis à se subactis fecerunt? At eis certè nec linguam, nec scribendi rationem, literarumque ductum acceperunt.

Nugacissimi sanè Judæi hodierni, ut quoquomodo, quo jure quâve injuriâ hodiernam suam scripturam omnium primam effutueantur. Satis sibi Suffeni sunt, ut contra omnem veri speciem mentiantur, & calido commento fingant audacissimè, Chaldæos à se accepisse literas; at nemo, cui vel mica salis in pectore sit, id facile concesserit.

At (inquit Buxtorfius §. 68. ex R. Jacob in En Israël) occasio mutatae hujus scripturae fuit Angelus, qui in convivio Belschazaris scripsit in pariete, isto characteris genere, *Mene, Mene, Tekel, Vpharsin*. Unde (inquiunt Judæi) Daniel
occa-

occasionem sumsit docendi Ma-
 nates Assyriæ, ad eorum preces,
 scripturam istam, indéque per uni-
 versam Assyriam diffusa est. Sed
 nugæ hæ sunt nugacissimæ ineptif-
 morum & vanissimorum, at-
 ue mendacissimorum Judæorum,
 quibus *quidlibet audendi semper fuit*
potestas (am à multis sæculis) *aqua potestas*.
 Quis enim, primò, illis narra-
 vit scripturam illam Angeli fuif-
 se hodiernam istam, quâ ipsi u-
 untur. Consulat ipse Buxtorfius
 Talmudicos suos scriptores, inve-
 nient eorum plerosque in aliâ fuif-
 se sententiâ: quâ de re jam suprâ à
 nobis aliquid dictum est. Sed il-
 lorum sententiam, quum ad gu-
 tum & palatum suum non facit,
 rejiciunt pro libitu hodierni Ju-
 dæi. Deinde, quis putet Ange-
 lum illum à Deo fuisse missum,
 ut veteres Ebraïcas literas Assyrios
 & Chaldæos, desertis, & abro-
 gatis suis, doceret? Fuitne ea res
 tanti

tanti momenti, ut ea propter An-
 geli ministerio opus fuerit. Tu-
 si tam sacra fuit scriptura illa,
 Deus ad illud usque tempus nolu-
 rit eam alibi, quàm in Tabulis
 se scriptis, & authentico Mosis co-
 dice, (ac ne quidem in reliquis
 Legis suæ vulgaribus in usum pu-
 blicum descriptis codicibus) ex-
 stare; unde tanta, tamque subiti-
 mutatio, novumque adeò consi-
 lium, ut deinceps voluerit eam no-
 modò in populo suo Israëlitico
 adeò fieri vulgarem, ut eâ solâ uti
 debuerit tam in sacris, quàm in
 profanis, omnibusque adeò rebus
 & scriptis atque contractibus; ve-
 rùm etiam populis & Gentibus à
fædere suo alienis communem, unâ
cum populo suo electo, fecerit?
 Quid? Si ne profani vulgi manibus
 (ut illi volunt) contaminaretur,
 noluit eâ describi vulgares in usum
 populi sui communem, tum pu-
 blicum, tum priyatam, Legis co-
 dices,

ces, existimandus est eam tum
 ermississe profanandam, & conta-
 minandam manibus incircumciso-
 rum populorum Chaldæorum &
 Assyriorum, concessio illis atque
 ermissio communi ejus & vulgari
 rebus omnibus quantumcum-
 que profanis usu? Quæ esset hæc
 ex hominum illorum, contra
 vos disputo, hypothesi & senten-
 tiâ jam loquor) tanta inconstan-
 tia, & consilii mutatio? Omnino
 igitur Assyriaca dicta est scriptura
 illa, non quia (ut ineptissimè fini-
 unt hodierni Judæi) ejus usus
 antea penè omnino ignotus, pau-
 cissimisque adeò in Israëlitico po-
 pulo Sapientibus cognitus, factus
 est in Assyria, per Danielelem & E-
 ram, omnibus ipsis adeò etiam (si
 Diis placet) Assyriis & Chaldæis
 notus communis, & vulgaris, sed
 quia character ille illa scriptura As-
 syriorum erat, & ab ipsis ad Judæos
 per quotidianam & familiarem
 E cum

cum ipsis, tempore Captivitatis conversationem dimanavit, ac deinceps in communi fuit apud eos usu, unde *Assyriaca* ab ipsis fuit dicta, ad differentiam veteris suae scripturae Ebraicae, quam à Samaritanis jam occupatam ipsis reliquerunt, istà deinceps contenti.

Non minus futile & absurdum est R. Judæ (& eorum qui eum hac in parte sequuntur, quibus Buxtorfius non audet se accensere) effugium, qui ut vim argumenti ab illâ appellatione ducti declinet comminiscitur eam scripturam אשורת esse dictam, quòd sit כְּאִשְׁרַת בְּכַתֵּב *beatificata in scriptura*, h. e. quòd tanto honore Deus eam dignatus sit, ut voluerit eam Tabulis à se sculptis inscribere, atque eam Legis suae codicem authenticum à Mose describi, atque juxta Arcam in sacratio reponi. Nam primò, cur non eapropter קְדוּשָׁה *sancta* potiùs, quàm אשורת *beata* dicta fuisset? I-
pse

ose Buxtorfius post Judæos, quum
eam ab alterâ distinguit, istam vo-
cat *sanctam*; & rectè quidem, si ve-
ra esset ejus hypothesis & distin-
ctio. Ea enim in scripturâ dici so-
lent *sancta*, quæ ab usu communi
ad sacrum segregabantur; ut erant
ea omnia quæ ad Tabernaculum,
& Dei in eo cultum, pertinebant:
ut *beata* tamen dici non solent ista,
quidem beatitudinis propriè non
sunt capacia. Homines quidem il-
li dici possunt beati, qui Deo mi-
nistrabant in eo Tabernaculo;
quia beatitudinis possunt esse ca-
paces: at res inanimatæ (ut est scri-
ptura & literarum ductus) non
nisi ἀκυσολόγως admodum dici pos-
sunt ideo beatæ, quia serviunt ad
illum cultum.

Deinde, Verbum quidem אשר *bea-*
tum facere vel predicare, & אשרי *bea-*
titudinem significant, sed אשרי vel
אשרית nullibi significatione *bea-*
titudinis occurrit. Planum est in

scripturâ , & ubique sic dici *Assyrium* , à nomine Gentis propriè אשור *Assur*. Denique dato, non concesso, Deû Tabulas Legis hac scripturâ sculpsisse , non ideo hoc fecit, ut scripturam illam *beatificaret* sive honore afficeret ; sed quia voluit Legem suam scripto consignare (idque adeò conveniens & necessarium erat) eo caractere illam Tabulis insculpsit , qui in populo illo notus & vulgaris fuit : quo factò nullam illi scripturæ *beatitudinem* , aut verò honorem propriè dictum , infudit , vel tribuit, non certè magis quàm Christus, cum legitur in Evangelio digito suo in terram scripsisse , vel (si fabula id non est) quum Epistolam ad Abgarum Regem scripsit , censendus est *beatificasse* , aut magno honore affecisse scripturam , seu characteres illos , quos manu suâ delineavit. Sic planum (uti putamus) fit, mera esse somnia, effugia & de-

D I A T R I B A. IOI

deliria, quæ de scripturâ istâ *Af-
riacâ* comminiscuntur Judæi.

Sed alterum Arcani nostri pun-
tationis argumentum sollicitat
Buxtorfius (§ 72) negatque *proba-
illud quidquam; quia cum Samari-
ni veras literas Ebraicas nunquam
habuerint, ea quoque à Judæis non po-
uerunt illis reliqui. Vulgares accepe-
unt; illas retinuerunt. At quæso,
uî dici potest Samaritanos veras
teras Ebraicas nunquam habuif-
? An non, fatente Buxtorfio, &
Judæis ipsis, vulgares Judæorum
habuerunt literas? Nonne etiam
vulgaris illa scriptura (iisdem vel
vitis fatentibus) dicitur à Tal-
iudicis suis Doctoribus עברית E-
raica? Nonne scriptura illa sola
enè apud Judæos, verósque E-
ræos, à Mosis usque tempore ad
captivitatem usque Babylonicam,
in usu fuit, alterius nullus fermè
usus, utpote quæ (si vera dicunt)
in solis Tabulis Legis, & Mosis au-*

E 3 togra-

tographo codice, exstabat, in Sac-
 crario occulta, nulli penè, nisi soli
 Deo & Angelis, aut verò summo
 Sacerdoti cognita, si modò etiam
 cognita aut visa illi fuit. An scri-
 ptura illa sic recondita, & occulta,
 cujus nullus fermè inter Judæos
 Ebræosve usus fuit, dicenda magis
 vera Ebraica, quàm vulgaris illa,
 quæ in continuo & communi ac
 perpetuo, jam ab ipso Mose, inter
 eos fuit usu? Unde quæso, & cur
 lingua & scriptura Latina, Græca,
 Arabica dicitur, nisi quia à Lati-
 nis, Græcis, Arabibus est, & inter
 eos usurpatur, fuitque in perpe-
 tuo & communi usu? Si Græco-
 rum & Romanorum Pontifices
 mysticas & reconditas habuerunt
 literas, sibi solis cognitæ, quibus
 sacros suos libros, & horrenda my-
 steria suæ *θεοσιδαιμονίας* descripserunt,
 & in delubris suis occultarunt; an
 dicendæ erunt literæ istæ occultæ,
 nullis penè cognitæ, veri & pro-
 prii

rii Latinorum & Græcorum cha-
 cteres, & scriptura? Certè, si ve-
 est Judæorum hodiernorum de
 â scripturâ sententia, non est ab
 sis dicenda vera & propriè Ebrai-
 , sed *Mystica, Divina, Mosaica* vel
angelica, & alio potius quolibet
 nomine indigitanda, quàm Ebrai-
 vocanda; siquidem Ebræorum
 nullus, præter unum Mosen, eas ad
 captivitatem usque Babylonicam
 surpavit. Vulgares, quas vocat
 Juxtorfius, fuerunt veræ, & pro-
 priè Ebraicæ, quia ab omnibus E-
 ræis semper sunt usurpatæ. Eas
 o ipsis acceperunt Samaritani;
 quo jure itaque, vel quâ fronte, ne-
 gari potest, *veras literas Ebraicas Sa-*
maritanos nunquam habuisse?

Mutationem characteris (inquit ibid.
 Juxtorfius) *instituit Ezras, ut di-*
inctio esset inter ipsos & Iudeos, sed
alem, quâ Samaritanas, tanquam vul-
gares & communes, abrogavit, & Sa-
maritanis reliquit. (Hoc ipsum est,

E 4 quod

quod nos post Hieronymum
 Arcano nostro diximus) *Iudeis a-*
tem characteris Ebrai veri & sacri
sum universalem indixit. At hoc
 ipsum est quod jam. quæritum
 quodque magna ex parte planum
 hæcenus fecimus, esse à veri spec
 & similitudine maximè alienum

Atque hîc à Buxtorfio & Judæ
 libens quæsierim, Cur quod Deus
 in dandâ Lege voluit ad eò esse sa
 crum & reconditum , ut in solis
 se sculptis Tabulis , & Mosis au
 thentico codice exstare in Sacrariorum
 voluerit , fiat jam ad eò vulgare &
 commune , ut non modò Legi
 volumina omnia , librique sacr
 quilibet , verùm etiam scripta o
 mnia , & contractus civiles, num
 mique ad eò & moneta tota (quâ
 nihil vulgarius magisque commu
 ne & profanum) solo isto chara
 ctere scribi , sculpi , scalpi , pingi
 deinceps debuerint? Potuitne id E
 zras solâ suâ auctoritate , sine ma
 nific-

testissima quadam revelatione, & authentico Divinitatis testimonio, Judæis persuadere? Non mihi eisdem fit valdè verisimile, ac duto, an ipsi Buxtorfio sit illud verisimile persuasum.

Atque hæc de *Assyriacæ* scriptura nomine & appellatione dicta sunt, de que argumentis, quæ induci possunt, ad adstruendam veritatem inter Judæos novitatem.

Jam de Ebraicæ nomine aliquid dicemus. Non negat Buxtorfius, Samaritanam non negant Judæi, Samaritanam scripturam hodiernam eam esse, quam Talmudici sui Doctores vocant עברית, quamque ipsi fatentur communem fuisse & vulgarem Judæorum, ab ipso Mosis usque tempore, scripturam. Quæritur, unde sic fuerit dicta? Judæi nonnulli volunt sic dictam, quia fuit כתב בני ישראל *scriptura filiorum, qui sunt* Trans, vel cis, *fluvium* (Ephratem nimirum) sive Transeuphratarum.

E 5 Esto.

Esto. quid inde? Quinam
Transseuphrataei, vel *Transfluviales*?
 Mesopotamienses? Minimè; illi
 ארם, & ארם נהרים dicuntur,
 eorum ac Chaldeorum lingua
 dicitur. 2. Reg. xxxvi. ii. Ergo
 li qui *cis*, non verò *trans* Euphratem,
 respectu Judææ, habitant,
 dicuntur: nam עבר *cis* & *trans* pro
 miscuè in scriptura passim signifi-
 cat. Et sanè עברים *Ebraei*, iidem
 scriptura sunt cum Judæis, si-
 nempe dictis à Patre eorum Abra-
 ham, qui primus in scriptura legi-
 tur dictus esse עבר (Genes. 14, 13)
 h. e. *περὸς τὸν ποταμὸν*: uti reddunt Lxx inter-
 pretes. Sic nempe à Chananæis dictus
 est, quia מעבר הנהר *περὸς τὸν ποταμὸν*
de trans fluvium (ut sic dicam) ad
 eos venerat. Hinc עברים *Ἑβραῖοι*, *Ebraei*
 dicti sunt Abrahami posteris, & ארץ
 עברים *terra Ebraeorum* dicitur Cha-
 nanæa, Genes. xl. 15. quia in ea habi-
 tabant qui dicebantur, & omnibus
 noti erant, sub hoc *Ebraeor.* nomine.

Lin-

lingua itaq; & scriptura עברית non
 iunde, nec alia de causa dicta est
 procul dubiò, quàm quia erat Ju-
 daeorum, qui *Ebraei* dicebantur, pro-
 pria. Samaritanus igitur character
 עברית dicitur, quia scriptura il-
 la est Ebreor. sive Jud. antiquorum
 propria. Quare cum ab אשורית di-
 stinguatur, planum est eo significari
 alteram *Assyr.* alteram *Ebr.eor.* seu Ju-
 daeorum fuisse propriam, ac proin-
 de עברית nativam, propriam, & an-
 tiquam Judd. esse scripturam; אשורית
 verò *Assyriacam* non alia de causa di-
 stincti eam, quàm nunc Jud. utuntur, nisi
 quia eam ab Assyriis, quorum erat
 propria, desumerunt, & veteris, ac
 nativæ suæ loco assumerunt; quod
 pridè de illis scripsit Hieronymus
 loco statim ab initio à nobis notato.

P A R S Αναστανουαση.

His ita constitutis, ad causam
 vincendam sufficit ipsa eorum,
 quibuscum nobis res est, Judæo-
 rum & Buxtorfi confessio. Ho-

E 6 dier-

diernam nempe scripturam Samaritanam eam esse, quæ à Talmudicis suis Doctoribus dicitur עברית eamque adeò fuisse vulgarem, & communem Judæorum à Mosis usque tempore scripturam. Nam quod ajunt alias fuisse, ab his diversas, literas, quibus Tabulæ Legis & codex Mosis scripta fuere, affirmantibus incumbit probatio: quæ nobis jam venit examinanda. Ea autem potissimum, ac penè tota in Judæorum hodiernorum & Doctorum quorundam Talmudicorum auctoritate & testimonio est posita: sed testimonii illius vim atque pondus jam suprâ expendimus, ac nullum, & evanidum planè esse, ostendimus.

Ad rerum itaque testimonia, & rationes, quibus utitur Buxtorfius, veniamus, & cujus ea sint ponderis, atque momenti, expendamus. Rerum testimonia petit à veteribus inscriptoribus, quæ sunt
vel

el veterum monetarum, vel veterum sepulcrorum atque monumentorum.

Monetas veteres quod attinet, notus est (inquit. §. 26) quam ut pro-
cè probari debeat, reperiri Siclos, qui
s literis notati conspiciuntur. Quid-
i sanè? Nam à soluta Captivitate
percusserunt procul dubio Judæi,
Ab Assamoniæ saltem, propriis
Notis Siclos, nec alio, ab eo tem-
ore, usi sunt caractere, quam
odierno. Quid mirum itaque, si
isto caractere inveniantur per-
ussi, atque signati Sicli? Nempe,
inquit Buxtorfius, Quis nobis per-
adebit certò, utri sint antiquio-
es?

Nempe certum est, ipsis Judæis,
 & Buxtorfio, fatentibus, Samari-
 manum Characterem ante Captivi-
 tatem à Mosis usque tempore fuis-
 se inter Judæos in communi &
 vulgari usu; hodiernum verò Ju-
 daicum characterem non nisi post

E 7 solu-

solutam Captivitatem. Necessè igitur antiquiores eos esse Sicli qui Samaritano, quàm qui hodie no, inscripti sunt caractere.

At, *cur non* (ait ibidem Buxto-
fius) *sicut duplices tunc caracteres in*
usu fuerunt; sic duplici quoque char-
actere Sicli, uno eodemque tempore cu-
potuerunt? Imò, annon fieri potest, ut
sicut ille character sanctus fuit habitu
in quo lex data; sic etiam isti Sicli cha-
ractere sancto inscripti, in usus sacro-
pro Siclis sacris cusi fuerint?

Sed si verum illud est, non fuit
igitur scriptura illa sacra, abdita
occulta, recondita, paucissimis, iis
que magnæ, raræ sapientiæ, & pro-
bitatis viris cognita; quales Da-
niel, & Ezras in Captivitate fue-
runt. Annon enim in omnium
manibus & oculis versabantur Si-
cli sacri? Cur enim cudebantur, ni-
si ut eorum usus esset in populo.
An putabimus eos etiam in Sacra-
rio, unà cum Legis Tabulis & au-
then-

D I A T R I B A. III

entico Mosis codice fuisse re-
 conditos, neque inde unquam, vel
 rissimè, esse depromptos? An à Mo-
 solo fuerunt semel duntaxat per-
 ussi, statimque in Sacrario, vel
 abernaculo, reconditi? quis cre-
 dat? imò quis cum aliquâ fronte
 audeat dicere? Si subsequenter
 pontificibus, vel Judicibus, aut
 legibus similes, uti usus postu-
 labat, licuit percutere nummos;
 non fuit certè, nec esse potuit, scri-
 ptura illa usque adeò occulta, ig-
 nota, recondita, uti eam fuisse vo-
 unt, qui distinctionem illam du-
 blicis scripturæ, *sacræ & communis*,
 commenti sunt: Ruit sic prorsus
 distinctio illa longè vanissima, fu-
 tilissimâque. Jam enim agnoscunt
 scripturam illam in Siclis istis fuis-
 se in communi usu, omniumque
 oculis palàm expositam. Si licuit
 Siclos sacros scripturâ ista sacrâ si-
 gnare; cur non & libros sacros li-
 cuit eâdem describere? Imò, cur
 non

non tam hi, quàm illi, scripturam
 istâ fuerunt scripti? Cur illud potius,
 quàm istud, factum? Cur illud dicitur
 propter illorum peccata intercidisse,
 & versa ipsis (uti loquitur R. Juda) לרועץ: potuitne inter
 eos intercideri, quod in quotidiano
 fuit usu? An soli Ezræ, & Danieli,
 potuit esse nota & familiaris scriptura
 illa? Fuitne Angeli scribentis in
 pariete manu opus, ut scripturam
 illam Judæis, & orbis terrarum
 reuelaret? Hæc se mutuo evertunt,
 atque tollunt. Sic secum ipsi pugnant
 homines illi, & suas ipsi devastant
 segetes. *Sacri & communis* sicuti
 distinctio non eò pertinebat, quòd
 sacrorum Siclorum usus in solo
 esset Tabernaculo, atque Templo,
 extra illud verò nullus (uti videtur
 hîc subinnuere velle Buxtorfius;) sed
 in eo erat, quòd sacer duplo fuit
 pondere supra communem, quòd
 sacra profanis pluris multo sint à
 nobis æstimanda,

, faciendaque. Cæterum utriusque tum Sacri, tum communis, promiscuus & popularis fuit procul dubiò in eâ gente usus. Imò, quis potuit esse singularis Sici facti in solo Tabernaculo usus? Nonne nummorum usus est totus in emptione, venditione, solutione, contractibus; quæ omnia extra Tabernaculum fiebant.

Hæc (inquit Buxtorfius ibidem.) pro certo non asseveramus (benè quidem factum; nam certè nihil in eo certi est) sed tamen non omnino improbabilia esse putamus, multò minus impossibilia. Imò verò ex modò dictis palàm est, quàm improbabilia, quàm incompossibilia (uti loquuntur) ista sint. Atque hîc urgendi magis, atque premendi, adstringendique nobis sunt homines isti circa distinctionem illam duplicis à se excogitatae scripturæ, ne elabantur. Nam scripturam illam, quam *sacram* vocant, vel volunt ita fuisse
pri-

privatam & internam, ut eâ solæ Legis Tabulæ & Mosis codex scripserint; vel aliquem ejus usum extra duo illa fuisse concedunt. prius illud dicunt; Sicli isti hodie Judæorum characteribus signati necessariò sunt Captivitate Babilonicâ posteriores, à Judæis post Captivitatem solutam percussi; proinde nullum est à Siclis istis dictum ab ipsis argumentum. Si aliquis fuit scripturæ illius extra Legibus Tabulas & Mosis codicem reconditum in Arca, usus, in sacris Siclis, & Legis vulgaribus codicibus, Prophetarumque oraculis describendis primò solvant illa omnia, quæ supra à nobis allata sunt, adversus sententiam istam incommoda, atque absurda. Deinde, perperam ab eis, post Talmudicos quosdam Doctores, dicitur: mutatam ab Ezra esse in scribenda Lege veterem scripturam. Nam si jam ante Ezram licuit describere, adeoque re-
 vera

la vulgares Legis codices, &
phetarum libri hodiernâ istâ
pturâ fuerunt descripti, nihil
Lege scribendâ mutatum est ab
a. Nam si mutationem ab Ezra
tam in hoc ponunt, quòd cum
ea liceret utroque caractere
gis codices privatos & publicos
scribere, jussu & mandato Ezræ
tum est, ut ne postea scriberen-
r, nisi solâ Assyriacâ scripturâ, ut-
ne scripturæ veteris & communis
oraicæ nullus amplius deinceps
ter Judæos esset usus; primùm
ve illud admodum est, nec ad di-
mendam inter Doctores Talmu-
icos controversiam sufficit, quo-
am alii negant, alii affirmant, mu-
tam fuisse ab Ezrâ scripturam.
an qui negant, hoc tantum vo-
unt, etiam ante Ezram licuisse
ripturâ Assyriacâ (h. e. hodiernâ
istâ Judaicâ) describere Legem &
Prophetas; si utrique sentiunt, u-
tramque scripturam jam à Mosis
tem-

tempore in usu fuisse inter
 dæos? Quàm frigidum, imò quàm
 stupidum illud esset; idem enim
 esset, ac si dicerent licuisse, quia
 licuit; imò quia reverâ scribebant
 eo caractere libri sacri, quod e
 idē per idem dicere, & gnaviter at
 fortiter βαττολογεῖν. Qui verò affi
 mant, mutatam esse ab Ezrâ scri
 pturam, si putarunt utramque in u
 su ante Ezram fuisse, an hoc tan
 tùm sibi voluerunt illâ suâ affirma
 tione, Ezram alteram abrogasse
 puta Samaritanam; alteram verò
 nempe Assyriacam, servasse? Ut
 hoc, inquam, significarent, fuit ne
 ipsis sic loquendum, *mutatam esse*
ab Ezrâ scripturam, quàm ineptum
 id fuisset? Ita, dum volunt isti con
 tendentes suos Doctores concilia
 re, faciunt eos ineptè, insulsè, stu
 pidè loqui.

Deinde, (uti jam antea obser
 vatum est) quæ potuit esse ratio
 vel æquitas istius Ezræ interdicti?

Si,

nunquam, scriptura Assyriaca ad-
 fuit ante ipsum sacra, ut ne
 idem Legis codices vulgò eâ de-
 scriberentur (maximè si id factum
 fuit iuxta Mosis jussu, atque mandato,
 isti homines interdum affir-
 mant; nam quo pede hîc insistant,
 negant, modò negant, modò af-
 firmant, prout hinc vel inde pre-
 se vident) quo jure potuit E-
 zra edicere atque jubere, ut eâ so-
 le deinceps Judæi, non modò in
 sacris libris describendis, sed in
 quibuslibet etiam, vel maximè
 in profanis scriptis uterentur? An
 hoc ejus sapientiam & pietatem
 decevit? Annon ut discrimen inter
 Judæos & Samaritanos esset, suffi-
 cebat edicere, ut libri sacri solâ As-
 syriacâ (quam sacram fuisse vo-
 cant) scriberentur; alterâ verò,
 quam communem fuisse conce-
 dunt, reliqua omnia profana & ci-
 vilia scriberentur.

Sic enim & scripturæ sacræ suus
 consti.

constitisset honos, nec vetus & communis Ebraïca abolita & abrogata fuisset, quam non decebat proinde abrogari, ob Gētis honorem, & antiquam ejus ac perpetuam cōsuetudinem. Ita planum fit, hominibus stis curæ non esse, si Ezram parvum, parum sapientem & cordatum, parum justum, & equum; Doctorum verò suos Talmudicos ineptos, insulos & stupidos faciant, modò ipsi id, quod tantopere expetūt, quod quo jure, quâve injuriâ, contra omnē rationē extorquere volunt, obtineant, Legis nimir. Tabb. & Mosi *ἀντίγραφοι* codicē Assyriacâ, h. e. hodiernâ istâ scripturâ fuisse exarata.

Sed jam ad reliqua realia Testimonia redeamus, quæ à Buxtorffo pro sua adferuntur sententiâ. *Wihelmus Schikard* (inquit) scribit, *effodi Hierosolymis aeneos nummos antiquos cum Salomonis nomine, regno adhuc integro procosos, qui ex unâ facie vultum Regis, ex alterâ Templum, u-*

tro-

big, cum vulgaribus literis ostentant.
 primò velim hoc expendi, An
 simile sit Salomonem, qui aurũ
 in commune Judæis reddidit, ut
 argentum nihili penè fieret, & in-
 lapidum haberetur, curavisse
ancas numos cum suo nomine cudi.
 tam, etsi in tenuiorum usum, & ad
 maiores merces emendas, utiles &
 necessarii fortè essent ejusmodi anci-
 nummi; nonne ad hoc sufficere po-
 rant nummi jam ante à præcedd.
 regibus & Judd. cusi; quid opus e-
 t tam magnificum & opulentum
 regem paupertatis significatiõẽ
 suspiciõnem quãdam de se poste-
 s, numorum ejusmodi ancorum
 percussione, injicere, & opulentia
 famæ detrahere. Deinde, velim
 iuxta. consulere Judæos D. an hoc il-
 concessuri sint, licuisse tum Judd.
 deoq; in usu fuisse inter eos positũ
 vulgo & receptum, ut viri facies &
imago in publ. monetâ imprimere-
ur; & annon censeant illud esse II.

De-

Decalogi præcepto interdictum

Quod si tum moris fuit Regni
nomina & vultum nummis inscribere,
quæ fit ut inter eos, qui
maritanis, h. e. veris Ebræorum
literis inscripti sunt, nullus occurrat
cum hominis vultu impressus.
Omnino igitur vel falsus est &
fictitius ejusmodi nummus, ab aliquo
quo Christiano confectus, quomodo
memini me argentum siculum
vidisse, cui ab unâ parte Domini
nostri Jesu Christi facies (prout
ea hodie pingi solet) insculpta
erat, cum hac inscriptione hodie
Judæorum literis, ישוע המשיח, vultus
bona est Villalpandi conjectura
qui recentius ab Herode percussus
esse conjicit, in honorem Antonii,
cui regium nomen, regiarum
dignitatem & potestatem debebat.
Siquidem effigies illa Antonii vultus
optimè dicitur referre. Si enim
Herodes in Augusti honorem
Templum juxta Pancadem extruxit.

, illiusque memoriae dicavit;
 idni putabimus, eundem in An-
 tonii honorem numinum percuf-
 ſe cum ejus vultu, etſi nominis
 terius inſcriptione? ut ſic ſimul,
 amico Antonio gratificaretur,
 patriæ religioni morem gereret,
 propriæ gloriæ velificaretur, im-
 eſſione Templi à ſe vel de novo
 ſtructi, (ut vult Joſeph.) vel ſaltē
 ſtaurati atque aucti & exornati?
 Monumentorum deinde proferē
 uxorſius inſcriptiones. Ac pri-
 o objicit Benjaminem in ſuo Iti-
 nerario, qui teſtatur ſe vidiffe Pa-
 triarcharum (Abrahami, &c.) ſe-
 pulcra cum hac inſcriptione זה קבר
 אברהם אבינו ע hoc eſt ſepulcrum A-
 brahami patris noſtri, p. m. At i. quis
 eſcit, hominem illum vaniſſimum
 & innato Gentis vitio eſſe longē
 mendaciſſimum, & futiliſſimum.
 Nam quot & quanta ſunt in illo
 itinero ineptriſſima, abſurdiſſi-
 ma, mendaciſſima? Deinde, dato,
 F ho-

hodiernis literis inscripta esse s
 pulcris illis verba ista ; unde nob
 probabit ea non esse à recentior
 bus Judæis, post solutam captiv
 tatem, addita & insculpta ? Chr
 stus testatur, P^harisæos studiosos
 fuisse exstruendi & exornandi se
 pulcra Prophetarum ; quidni &
 Patriarcharum ? Nonne igitur a
 ipsis potuerunt hæc addi, & inscri
 bi, ad perpetuam rei memoriam, ut
 que sepulcrum istud ab aliis quib
 libet, quæ illis in locis erant, dig
 nosceretur ? Deniq; ipsam Buxtorf
 conscientiam interrogo, an pute
 formulam istam ה'ע'ה. e. ליו השלום
super eum sit pax, fuisse Abraham
 tempore, vel ante captivitatem, in
 ter Judæos usurpatam; ac non po
 tiùs recentem, & Judaicam super
 stitionem nonnihil redolentem.

Tertiò refert R. Schem Tob, in
 libro מרפא לשון, de viso à se in Hi
 spaniâ Ducis Amatzix Regis Judæ
 monumento, literis hodiernis in
 scripto,

ripto testimonium. Jam pridem nobis visus est locus ille, quem dicit Buxtorfius; siquidem antea usquam 20 annos in nostrâ est potestate liber ille, cum pluribus libris grammaticis libris & scriptis conjunctus: ac dubito an Buxtorfo visus sit; neque enim in libro, cui titulus est מרפא לשון, exstat locus ille, sed in alio illi juncto, cui auctor titulum fecit דרכי נעם; anè ejusdem est auctoris R. Mosi Schem Tob. ex familiâ חביב in Hispaniâ, ומולדתו באשכנז, *oriunda ex Isonâ*, fortè *Lisbona*, h. e. Ulissipo in Lusitaniâ) qui cum propter bella, & alias calamitates patriâ exfularet, pauper & egenus Bisanti, qui portus est quidam Appuliæ in Italiâ, isthic liberos illos duos מרפא לשון & דרכי נעם confarcinavit (ut ipse fatetur) ex scriptis cujusdam R. Joseph Medici doctissimi de tribu Levi, cujus honori & gloriæ tribui & cedere vult, si quid à se rectè dictum fuerit.

fuerit. Scriptum autem à se dicitur
 librum illum דרכי נועם xiv die men-
 sis Nisan, anni רוס לפק, h. e. ann-
 aerae Christi 1486. quem excusum
 habeo Venetiis, Anno Chris-
 ti 1546. Inscriptio lapidis hæc est
 יה שאו קינח בקול מרה לשר גדול לקחו יה
Edite lamentationem amarâ voce, Ducis
magno, quem Deus cepit. Cætera au-
tem deleta erant, Carminis tantum
alterius finis, seu ultimum ver-
bum erat, לאמציה.

Porro ex eo loco hoc duntaxa
 extorquere potest Buxtorfius, ni-
 mirum R. illum Mosen, F. R.
 Schem Tob, existimasse lapidem
 cujus isthic meminit, fuisse impo-
 situm sepulcro Ducis exercitus A-
 matziæ Regis Juda, qui cum in-
 sculptus fuerit literis hodiernis Ju-
 daicis, colligit inde, usum igi-
 tur fuisse hodiernæ scripturæ E-
 braicæ inter Judæos tempore A-
 matziæ Regis Juda. Bona certè col-
 lectio, bona consequentia, si præ-
 missæ

missæ essent pariter certæ & veræ,
 e. si certum esset sepulcrum il-
 lid esse Ducis exercitus Amatziæ
 Regis Juda. Id quidem suspicatur
 Rabbi ille; at quis non videt me-
 am esse conjecturam, imò hallu-
 inationem hominis illius, ex no-
 mine Amatziæ lapidi illi insculpto,
 quem ille putat esse Amatziam Re-
 gem Juda. Quasi verò nullus alius
 in orbe terrarum fuerit eo nomi-
 ne præter Regem illum Juda. Sed
 neque ulla est in istâ inscriptione
 mentio Ducis exercitûs; nec si es-
 set, sequeretur Amatziam illum esse
 Regem Juda, cum fortè esse pos-
 sit Regulus aliquis Mahometanus,
 cui iste servierit. Porrò quid re-
 gibus Juda commune cum Hispa-
 niâ, ut illuc exercitûs sui Duces
 miserint, quæ fortè ne de nomine
 quidem nota illis fuit. Tum, si
 tempore Regis Amatziæ scripturâ
 istâ utebantur Judæi in sepulcro-
 rum inscriptionibus, fuit ergo tum

communis, vulgaris, & profana non sacra, non recondita, non paucissimis duntaxat cognita, non dum conversa erat ipsis לרועי, non dum interciderat. Vel quis credat scripturam, quam sacram voluisse, & in sacris tantum usurpata, adhibitam fuisse in sepulcrorum inscriptionibus; nam quid sepulcro magis immundum & profanum? Denique, si vera est illa inscriptio, si facta est tempore Amatzia Regis Juda; sequitur, versus rhythmicorum in linguâ Ebraicam usum jam tum fuisse inter Judæos quod etiam vult bonus ille R. Schem Tob. Ego verò non puto, Buxtorfio id videri verisimile. Nam si tum nota & usitata fuisse inter Judæos hæc ratio & genus Carminis, aliquid procul dubio illius in sacris scripturæ Canticis & libris metricis exstaret vestigium. At nullum exstat, ac ne quidem in posterioribus & recentio-

ioribus Judæorum scriptis ante
 annum Christi circiter 800 vel 900
 quam Carminis rationem didice-
 unt Judæi, non à veteribus Græ-
 orum & Latinorum lyricis, aliûs-
 que generis Poëtis, sed à Leoninis,
 quos vocant, versibus, qui circa il-
 lud seculum inter Christianos ver-
 ificatores, in mediâ literarum bo-
 narum barbarie, usurpari cœpe-
 runt. De hoc sepulcro multò plu-
 ra habet, non parum diversa, at
 non minus à veri similitudine alie-
 na, Villalpandus in Ezech. Tom.
 II. Part. 2. lib. 5. disp. 3. Cap. 58.
 p. 544. quæ hîc omnia referam,
 ut liqueat, meram esse quorundam
 Judæorum imposturam, ex lapi-
 dis istius occasione natam, qui
 Christianis Ebraicæ linguæ ignaris
 imponere, eosque ludificari volue-
 runt. Sic igitur eo loco Villalpan-
 dus: *Saguntum* (hodie *Morvedre* di-
 citur) *urbs est in regno Valentia, cite-
 rioris Hispania antiquissima. In eâ an-*

no à Christi natali 1480 tumulus quidam inventus est non longè ab Arcis Saguntinae portâ, in quo Adoniramus Salomonis Regis legatus ibi cùm occubisset, olim fuerat tumulo mandatus. hujus epitaphii inscriptione ea verba hebraicis characteribus insculpta legebatur: *זוה קבר אדנירם עבד המלך שלמה שבא לנג את המס ונפטר יום* Hic est tumulus Adoniram servi Regis Salomonis qui venit ut exigeret tributum, mortuus est die... &c. qui dies cùm lapis ille vetustatis injuriâ nonnihil perfractus esset, haberi minimè potuit. Conferantur ista cum iis, quæ habentur I Reg. XII. 18. & IV. 6. de morte Adonirami, & videbis quàm bellè ista congruant: isthi enim narratur Adoniramus lapidibus ab Israële obrutus in Sichem hîc verò tumulo conditus in Hispaniâ apud Saguntum; Missus fuerat à Roboamo, ad conciliandum populi rebellantis animum in terra Israëlis, hîc dicitur missus in Hispaniâ.

aniam ad tributum colligen-
um. Quasi verò Roboamo Hi-
pania tributaria esset, quæ fortè
x de nomine nota illi fuit. Quis
on videt ista esse commentitia, &
o omni veri specie alienissima?

Itaque Villalpandum hîc rursus
adiamus, quid istis immediatè
objiciat: Nos certè *adhibitâ diligen-*
â suâ (inquit ille) *& certis homini-*
bus nostræ societatis (Jesuiticæ nem-
pe) *non mediocris auctoritatis & eru-*
itionis, qui in eadem urbe Saguntinâ
essent, re commissâ, eum lapidem per-
quiri curavimus, & tamen (quod sine
coloris sensu affirmare non possum) nus-
quam lapis repertus est, tametsi sepul-
rum illud ibi aliquando fuisse, negari
non possit: tum quia id expressè affirmat
Illustrissimus Franciscus Gonzaga, E-
piscopus Mantuanus, in eo libro, quem
de origine Franciscanæ religionis, cujus
tunc temporis Generalis erat, inscri-
psit; tum quia Saguntini cives lapidem
quendam ostendunt prope ejusdem Ar-

cis portam, quem fama est eundem
 lum esse, quem retulimus: unde e
 appellant lapidem Collectoris Sal
 monis, qui tametsi idem omnino
 fit (nempe quoad inscriptionem
 ostendit nihilominus famam ac rum
 rem prioris lapidis veram esse, Ebraic
 characteres in hoc lapide illi sunt: אורן
מלך יהודה ויהוה קחו לשרו מרה פקוד מרה
 אמציה Ex his facile est videre, lapid
 istum Villalpandianum eundem
 omnino esse cum illo, cuius mem
 nit, quemque refert R. ille Schem
 Tob; nam locus & tempus reper
 lapidis congruunt, nempe annu
 Christi 1480 (scribebat enim ill
 R. Schem Tob, anno Christi 1486
 & propè portam arcis Saguntina
 (nam *Morvedre* hodie est, ubi olin
 urbs Saguntum) Quod autem in
 scriptio, quam ille refert, & quã Je
 fuitæ socii Villalpandi referunt,
 non est planè eadem, inde est quod
 scriptura paulò esset lectu diffici
 lior, & nonnihil detrita, alii aliter
 eam

am legerunt : Porrò manifesta e-
 usdem inscriptionis vestigia, in
 utraque illâ narratione apparent;
 nam utrobique postrema prioris
 lineæ verba penè sunt eadem, nem-
 pe מרה לשרו קחו הוה. postrema autem
 posterioris lineæ vox eadem planè
 est, nimirum אמציה. Quin & in
 prioribus prioris lineæ verbis, quæ
 à Villalpando referuntur, manife-
 sta sunt vestigia lectionis R. Schem
 Tob; nam ex שאו facile fuit legere
 שאר, ob affinem figuram שׂו & שׂר; i-
 tem pro בקול non difficile fuit (homi-
 ni linguæ Ebraicæ non admodùm
 perito) legere בקור. Porrò rectior
 & melior videtur lectio R. Schem
 Tob, quàm fociorum Villalpan-
 di, tum quia ille peritior procul
 dubio fuit linguæ Ebraicæ, quàm
 isti; tum quia lectio illa sensum &
 intelligentiam habet perfectam,
 at ista Villalpandiana nullum ha-
 bet sensum; nam prorsus coacta
 est illa interpretatio, quam sive
 F 6 ipse,

132 DE LITERIS EBR.
ipse, sive illius socii Jesuitæ, ei a
fingunt. Ita possumus (inquit ille
interpretari, ut prima litera ש dicat
שׂאול sepulcrum; dictiones duæ quæ se
quuntur, sint defuncti nomen & præ
nomen, ut dicat: sepulcrum ארן Ora
נבא Nabath פקוד Praefecti מרה qui rebel
lavit לשרו Principi suo, קהו יחווה, tulit eum
Dominus. In sequenti autem lineâ hæc
item erant, וודרה & gloria ejus, מלך
usque ad Regem, אמציה Amasiam. Qui
non videt, quam coacta, quàm sine
ullo penè sensu sit ejusmodi inter
pretatio, quamque aliena à more,
ingenio, & phrasi verè Ebraica.
Nam ut ש significet שׂאול, quis E
braïsmi peritus dixerit, cum שׂאול
sepulcrum non significet, nisi figu
ratâ locutione apud Prophetas,
qui tropicè loquuntur, קבר autem,
& קבורה fit propria vox, quæ sepul
crum sine tropo significat, quæque
in inscriptionibus usurpari debuit,
non illa figurata. Deinde, quis re
rum Ebraicarum peritus dicat, Ju
dæos

eos *Nomen* habuisse & *Prænomen*,
 tum ne Græcis quidem id fuerit
 more positum, sed Romanorum
 tantaxat proprium. Tertiò. Quid
 quid est? *Præfecti qui rebellavit*, (*re-*
bellionis vertendum potiùs fuisset)
 in *Princeps rebellium*, & *rebellionis*
author; ane missus ut rebellibus præsi-
 deretur, eosque ad officium revo-
 caret? Si prius, quàm dicitur de eo,
cepit eum Dominus: hæc enim phra-
 sis significatur Dei favor erga eum,
 quem dicitur cepisse. An verò
 Deus dicendus auctori rebellionis
 parere, eumque ad se suscipere? Si
 posterius, non aptè significatur
 phrasi illâ פקוד מרה: non enim qui
 mittitur ad rebelles, ut eos ad offi-
 cium revocet, dici potest, *Rebellium*,
 aut *Rebellionis Præfectus*, nisi planè
 ἀκυρολόγως imò ἀκυρολογητάτως. Deni-
 que, quid sibi ista volunt, *Gloria e-*
ius usque ad Regem Amasiam, divinet
 qui poterit, *Davus sum*; non *Oedipus*.
 Denique quis fuit sub Rege Ama-
 tziâ,

tziâ,

tziâ, qui missus ab eo fuerit ad
 vocandos vel compescendos rebo
 les? Postremò hæc verba, usque
 regem Amatziâ, non sunt in ^{עמצי}
 quam refert R. Schem Tob. ut
 risimile sit, ea esse addita à soc
 Villalpandi, qui inscriptionem
 istam illi miserunt. Omitto ja
 quomodo Latinis literis Ebraic
 illa exprimat Villalpandus, qui
 reddit sciaul, & מרה merah (pro
 rah, vel moreh) & לשרו lesro, pro
 saro, & קחו checho, pro Kacho, vel p
 tiùs lekacho (ut habet R. Sche
 Tob, qui legit לקחו, quod meli
 est) denique יהודה vehudah, pro veh
 dah, vel potiùs vehodo; debet eni
 affixum esse isthic masculini, no
 fœminini generis. Quæ omnia sat
 ostendunt, quàm vel Villalpandus
 vel ipsius socii, qui ista ipsi submi
 serunt, fuerint Ebraismi periti.

Sed audiamus, quid amplius d
 isto lapide nobis referat Villalpan
 dus; pergit ergo, & superioribu

hæc

ec subjicit: *Verùm ex eo confirmantur*
hac omnia, quod in ejusdem Saguntine
urbis Ms. codice quodam perantiquo
(at verò antiquus admodum se non potest,
quem necesse est se post annum Christi 1480) fol.
104. ista leguntur: Apud Saguntum in
orce, anno Domini 1480. (nempe aulò
antequam scriberet Rabbi chem Tob ille;
de quo nos supra) plus minus parum, fuit inven-
tum sepulcrum vetustatis admiranda:
inventus erat cadaver, quod litum balsamo,
usque fuerat servatum, proceritatis
non vulgaris, sed solito procerioris. Ha-
bebat, & hodie habet (quod notandum,
nondum igitur perierat, imò illud ipsum
est planè, quod à fociis Villalpandi visum
& descriptum fuit) in fronte lineas duas
idiomate & literis Ebraicis, quorum sensus est hujus-
modi: Hoc est sepulcrum Adoniram servi
Salomonis Regis, qui ad hoc venit, ut
exigeret illius tributum: literæ verò Ebraicæ
Latinis characteribus

raeteribus designata, sic sonant: Zo
 keber Adoniram eved hammel
 Selomo seba ligbot eth hamme
 veniphtar jom. Quàm necesse
 falsissimam esse & supposititi
 atque commentitiam ejusmodi
 scriptionem, planius est ex histo
 sacrâ, I. Reg. XII. 18. quàm ut
 pus sit id quenquam monere. It
 que verisimile omnino est, J
 dæum aliquem (qui, cùm inve
 tum esset sepulcrum illud, cuj
 meminit R. Schem Tob, consult
 fuit ad legendam ejus inscriptio
 nem Ebraicam) Christianis lingu
 & scripturæ Ebraicæ ignaris
 fuisse ludificatum, & calido com
 mento inscriptionem illam con
 finxisse, ut admirandum quid di
 xisse videretur. Pergit adhuc ibi
 dem Villalpandus de eodem lapi
 de. Et fol. 112. in eodem Ms. hæc ha
 bentur: Ad Saguntum inventum anno
 Domini 1480 in Arce, ante primam
 januam exstat marmoreum Mausoleum,

m, vetustatis admirandæ, literis E-
icis inscriptum, quæ ad nostros cha-
teres revocatæ sic sonant; Zehu keber
. ut supra. Et ne qua diligentia in
non minimi momenti desiderari pos-
, curavimus quàm diligentissimè per
stræ Societatis viros industrios alterius
jusdam Ms. codicis verba transcribi,
i de eodem sepulcro honorificè loqui-
r. Itaque Mantuanus Episcopus pauld
te laudatus, Ms. quoddam volumen
endit, in quo præter alia antiquitatis
manæ monumenta, mentio fit hujus
iam multò pervetustioris, & Ebraicis
aracteribus insculpti, tametsi ab iis,
uibus neoterici deinde Ebrai usi sunt,
on parum recedant. Hoc autem Ms.
olumen quantæ auctoritatis sit, ex eo
atet, quod olim dicatum est excellen-
ssimo Principi, eidemque Duci Segobri-
e, Comiti Emporiarum, Alphonso ab
Arragonia, dono deinde datum prædicto
Mantuano Episcopo à Vespasiano Gon-
agà, Duce Sabioneda, Valentia olim
Prorege, & ejusdem Alphonsi Arrago-
nensis

*nensis affine. Ebraica autem lapidis
 scriptio in eo volumine relata, in vulgari
 idioma cōversa hæc est. De Adoniram
 la fossa es esta, que vigne Salo
 del reservēt, dia y mori tribut lo
 ra recebre. Multis fatagit Villalpa
 dus ut nobis persuadeat, veram esse
 illam sepulcri Adonirami inscrip
 tionem. At nunquam id persuad
 bit illis, qui micam salis habent, et
 que aliquam vel levissimā historiam
 sacre cognitionem. Quī enim ve
 dici possit Adoniramum in regno
 Valentie propè Saguntum motum
 tuum esse, cum isthuc venisset
 Salomonis Regis nomine tribu
 tum inde colligeret, quem constat
 ab Israëlitis lapidibus obrutum esse
 propè Sichem, quum à Roboam
 ad rebelles pacificandos missus es
 set. Et quis credat Salomoni tri
 butum pependisse Hispaniam? Ne
 audiendus est adversus sacram hi
 storiam commentitius lapis iste
 vel potiùs Nebulo Judæus, qui in
 scri-*

ptionem istam confinxit, & pro
 (quam refert R. Schem Tob)
 christianis linguæ & scripturæ E-
 icæ ignaris obtrufit, quamque
 bonâ fide fufcipientes, annali-
 fuis & Mfs. illis codicibus,
 os citat & refert Villalpandus,
 eruerunt. Itaque Villalpandum
 um, aut ejus focios, malæ fidei
 in accufo, nec negaverim Mfs.
 os codices ea habere, quæ ex illis
 ofert Villalpandus; fed demiror
 ntum eorum, qui ifta in Com-
 entaria retulerunt, & in Mfs. illis
 luminibus fcripto confignarunt,
 mplicitatem, atque ignorantiam,
 od tam facilè impoftori & ne-
 uloni Judæo fidem in re non obf-
 arè falſâ habuerint. Porrò non
 ldè appositè mihi videtur Hispa-
 ico idiomate reddita inſcriptio
 la, cùm illa fic melius reddi poſ-
 t: *Esta es la foffa de Adoniram del re-
 alomo ſervent, que vigne para recebre
 tribut, y mori dia. &c.*

Ex

Ex his omnibus (inquit Villalp
 dus) aperte demonstrari potest, Ebr
 olim, usque à Davidis & Salomonis a
 te, totum terrarum orbem replevi
 eosdemque tributa, nec pauca, nec pa
 pretii quotannis manu supremi Tribu
 rum Principis misisse Ierosolymam. Cui
 dat Judæus Apella; non ego. In
 ne Judæus quidem id facile admittit
 tat. Quantum autem valeat, quanta
 tique sit ponderis ista Villalpa
 diana demonstratio, puto non esse
 jam omni cordato & prudenti li
 etori obscurum. Atque hæc di
 sunt de realibus, quæ Buxtorfius
 adfert, Testimoniis.

Ad inscriptiones & Testimon
 realia refert Buxtorfius laminam
 auream, fronti Pontificis affixam
 cui inscriptum קדש ליהוה. Hanc ho
 diernis Judæorum literis sculptam
 fuisse, probare se putat Buxtorfius
 Hieronymi testimonio, Epistolæ
 ad Fabiolam, de Vestibus sacer
 dotalibus. *Octava* (inquit Hiero
 nymus)

ius) est lamina aurea , in quâ
 tum est Nomen Dei Ebraicis qua-
 literis , Iod , He , Vau , He : quod
 illos ineffabile nuncupatur. Si
 icis , (inquit Buxtorfius) er-
 non Samaritanis . Siccine ? An
 oblitus est Buxtorfius , scri-
 ram Samaritanam à Doctori-
 suis Talmudicis vocari עברית E-
 icam , atque ipsum ad eò Hiero-
 num in loco , quem ex eo pro-
 t ipse Buxtorfius , scribere ex-
 tète , *Ezram sub Zorobabele alias lite-*
reperisse , quibus nunc utimur , cum
illud usque tempus , iidem Samarita-
rum & Ebraeorum characteres fue-
nt . En , Buxtorfio ipso teste , iidem
Samaritani & Ebraei characteres .
 ur igitur jam sic arguit , *Si Ebrai-*
 , ergo non Samaritanis .

Frustra itaque est R. Azarias,
 ui inde concludit , Hieronymum
 uoque in eâ sententiâ fuisse , *lite-*
ras Ebraicas hodiernas jam tum tempo-
ris exstitisse . Non usque ad eò obli-
 viosus

143 DE LITERIS EBR.
viosus censendus est Hieronymus
ut tam adversa, tamque manifesta
pugnantia sic exsertè dicat. Quo
igitur ait, *in scriptum fuisse Deum*
quatuor literis Ebraicis Iod, He,
He, ideo sic locutus est, quia
mina & literæ illæ, Jod, He, V
He, sunt verè Ebraicæ, & ab
brais ad Samaritanos traducti sunt
characteres illi. Neque charac
res isthic depinxit Hieronymus
quibus Nomen Dei in lamina
sculptum fuit, sed nomina tantum
literarum indicavit; Characteres
verò, qui hodie eo in loco exstant
יהוה additi sunt ab Editoribus
perum ipsius. Ac quamvis etiam
ab ipso Hieronymo adscripti esse
sunt; non eo voluit significare, I
minam iisdem illis characterum
formis atque figuris fuisse sculp
tam, sed illis quæ literis istis re
spondent in veteri & verâ Ebraicâ
scripturâ. Ad R. autem Eliezerem
quod attinet, qui dicitur in Talmud
mud

ostendit atque explicat Buxtorfius. Verùm, argumentum quod inducitur, nititur duntaxat auctoritate Doctorum illorum, qui ajunt *Mem & Samech stetisse miraculosè Tabulis.* Quod dictum verum esse non potest, nisi intelligatur de hodiernâ Judæorum scripturâ. Itaque si verum est illud Talmudicorum dictum, necesse est Tabulis his hodiernis Judaicis, non veteri Samaritanis literis fuisse sculptas. Conceditur illa consequentia, quae bona est; At de Antecedentis illius veritate dubitatur vehementer nempe literas illas duas \square & \square miraculosè in Tabulis stetisse. Neque suscipit Buxtorfius probare verum illud esse. Tantùm dicit, id affirmari in Talmude, à R. Chaschâ. At quis nescit, quot somnia, quot fabulas, quot miracula homines illi pro arbitrio & animi libitu, confingant, ac sine necessitate comminiscantur? Unde nobis probant

erunt homines illi, Tabulas lapi-
 das sic fuisse à Deo sculptas, ut
 sculptura totam Tabularum crassi-
 tudinem atque spissitudinem penetra-
 ret, ita ut sculptura ab utrâque Ta-
 bularum parte eadem appareret.
 Hoc pro animi libitu commenti
 sunt, ex Mosis dicto, Exod. xxxii.
*Tabulae inscriptae ex duobus ipsarum
 lateribus, hinc & hinc scriptae erant,*
 quasi verò verba ista aliter accipi
 non possint, quàm si dicamus scul-
 pturam penetrasse totam Tabula-
 rum spissitudinem, ut sic miracu-
 la fingantur sine necessitate. Hoc
 igitur tantùm concludere potest
 ex illo dicto Talmudico Buxtor-
 pius, R. illum Chasda putasse, Ta-
 bulas fuisse hodiernis literarum fi-
 guris sculptas. At quanti esse de-
 beat Talmudicorum, & in genere
 Judæorum omnium hoc affirman-
 tium, apud Christianos auctoritas,
 suprà à nobis initio hujus exerci-
 tationis ostensum est.

G

Altera,

Altera, quam ex figurâ hodiernarum literarum Ebraïcarum ducit, ratio petitur ex quinque literarum finalium figurâ, מנצ"פך *Menatſpach* dictarum: de quibus R. Chijah bar Abba, dicit, צופים אמרום *Videntes*, seu *Prophetae dixerunt eas*, hoc est (uti ipse postmodum explicat,) exoletas quasi & oblivioni traditas revocarunt in usum: hæc, inquam, ratio nititur rursus duntaxat auctoritate Rabbi illius, qui effatum illud pronunciat, sed non probat. Cur autem ejusmodi Doctorum illorum effatis acquiescere simpliciter nos non oporteat hac in causâ, satis supra ostendimus; neque verò (uti arbitror) Buxtorfius ipse putat se teneri omnibuseorum pronunciatis, vanissimisque Decisionibus. Ubi Rabbinicum illud effatum à Buxtorfio solidè fuerit demonstratum; sententiam tum mutabimus, atque in ejus placitum pedibus ultrò ibimus,

us, non propter Rabbinum illius
auctoritatem, sed propter ratio-
nem, quas adferet Buxtorfius (si
has habet) evidentiam & pondus.
Idem Rabbinus ad rationem,
quam ibidem ducit ex spiculis, a-
culis & corollis, hodiernarum
literarum Judaicarum capita ar-
gantur, vel ornantur, in quibus
idem Doctores, & Cabbalistsæ,
sensent latere magna mysteria,
quæ ipso Mose in monte Sinai tra-
ctata: quæ sunt mera otiosorum
hominum somnia, qui jactant my-
steria, eorumque certam Cabbala-
m, per manus à Mose ad ipsos
derivatam; neque tamen ea ape-
riunt, aut si quando eâ in re aliquid
tentant & aggrediuntur,
meram inscitiam, nugas meras,
& insulsissima commenta pro-
ferunt. Absit ut Christiani ejusmo-
di ineptissimis fabulis attendant.
Ubi nobis prodiderint Judæi
Commentarios Rabbi sui Akibæ

G 2 (qui

(qui, uti nugantur, Deo ipso testis
commentaturus erat super unum
quemque Legis apiculum) &
brum illum celebrem suorum
Tagin, seu coronamentorum, plures
numque fecerint stupenda myste-
ria scientiâ spiritus Dei digna
illis latere, tum dabimus manus
& agnoscemus Deum corollas
las literis Ebraïcis in monte Sin-
(uti illi fabulantur) illigasse. Inter-
rim donec istud præstiterint, lice-
bit nobis, ista, sicut infinita ali-
ipforum nugamenta, securè rejice-
re, eaque cæteris ipforum nugis,
insulsis commentis, accensere.

Neque verò ista Judæorum so-
mnia confirmantur (uti post Postel-
lum, & ex Postello censet Buxtor-
fius §. 33.) ex dicto Christi, Matth.
5, 17. *18. jota unum, aut apex unus Le-
gis non transibit, donec præterierit Cœ-
lum & terra.* De quo loco jam o-
lim aliquid diximus in Arcano no-
stro Punctationis, ac denuò nunc
nobis

bis aliquid dicendū venit. Chri-
 s eo loco proculdubiò respicit
 ad puncta Vocalia, & Accentus,
 i tum nulli fuerunt, sed (uti re-
 observat Hieronymus) ad fi-
 ram literarum, & ad cornicula
 a, quibus literarum capita in ho-
 ternâ scripturâ (quâ in scribendo
 regis volumine utuntur Judæi) ar-
 antur; hocque duntaxat vult, se
 non venisse (quod de eo falsissimè
 lumniabantur Judæi) ad eva-
 andam & abolendam Legem, ut
 contra potiùs venerit ad eam per-
 ctissimè implendam. Hanc per-
 ctissimam Legis impletionem à
 hristo in vitâ & morte factam,
 uæque per Spiritum ipsius san-
 cificantem in cordibus fidelium
 aullatim perficitur, donec ple-
 ssimè in vitâ futurâ perficiatur,
 αρισμῶδες illâ & hyperbolicâ locu-
 one, ad hominum illorum, qui-
 uscum res ipsi erat, accommodata
 ingenium, exprimit, dicendo,

G 3 *Cælum*

Cœlum & terram citiùs peritura
 quàm ut vel apiculus, seu corniculum
 literarum Legis transeat, hoc est
 quàm ut lex non sortiatur absolu-
 tissimum suum complementum.
 Sic autem loquitur Christus, non
 ut probet Pharisæorum de illis cor-
 niculis & apiculis sententiam, quæ
 putabant, (sed falsò) magna in iis
 latère mysteria. Nam certè, si ve-
 rè latèrent in illis grandia myste-
 ria, si sic Christus censuisset; qui
 factum ut nec ipse, nec ullus Apo-
 stolorum nobis ullum (ne quidem
 minimum) illorum mysteriorum
 aperuerit? Unde est quod nullum
 (ne obscurissimum quidem) tan-
 tæ, tamque admirabilis Sapientiæ
 in corniculis illis delitescens ve-
 stigium compareat, in omnibus
 tum Euangelistarum, tum Apосто-
 lorum scriptis ullis Canonicis? Cur
 non ista revelasset Christus? Cur
 non in illis indagandis nobis ali-
 quatenus præiussent, viamque præ-
 præ-

demonstrassent Apostoli? Nugæ
 que sunt, & meræ gerræ, quæ
 e mysteriis in Apiculis & figurâ
 terarum ex solo Jod conforma-
 rum delitescantibus hariolatur
 ost Judaicos scriptores insanus
 ostellus, cujus memoria meritò
 pud Christianos omnes debet ef-
 e execranda, propter abominan-
 a ipsius deliria, qui dicitur pu-
 blicè Parisiis impunè olim præ-
 licasse, Matrem suam venisse,
 ut fœminas servaret; quomodo
 Christus venit, ut mares salvos fa-
 ceret.

Non est momentosior ratio
 ulla, quam Buxtorfius §. 31. du-
 cit ex Mem clauso & finali, quod
 occurrit in medio vocis למרב עסא.
 ix. 7. & מ Mem aperto, quod in
 fine vocis occurrit Neh. 11. 14.
 המ פרוצים quibus in locis, (maxi-
 mè verò in priore,) volunt Judæi,
 ac post eos Christiani multi inter-
 pretes, latere mysterium aliquod.

De quibus aliquid diximus in Criticâ nostrâ sacrâ ; ubi ostendimus nihil esse necesse recurrere isthic ad mysteria, cùm planum sit posse ist referri ad variam lectionem, nempe pro לם רבה potest legi לם רבה *ipsis multiplicabit imperium*. Nec est quod quis objiciat, nullibi occurrere לם pro להם, nam etsi non occurrat exemplum illius, quidnam tam possit illud dici, quàm בם pro בהם, maximè cum passim occurrat לם pro להם, quod profectò poëtice factum est (adjecto ו) à simplici לם. Ad posteriorem autem locum quod attinet ex Neh. II. 14. Ab Ezra notat, illud esse quomodo מלכם, h. e. מה-זה-מה-לכם pro מזה, מלכם, h. e. reverâ scribendum fuisse המפרוצים unicâ & conjunctâ voce, sed אנשי Massorethæ, (inquit) *diviserunt illa, ut Mem apertum denotaret muros Ierosolymæ apertos seu fractos* (en horrendum Judaicum mysterium, & sapientiâ Dei admodum di-

ignum) *sed*, inquit, דרך הראשון נכון, *superior sententiâ verior est*, altera enim *est* ררש *allegorica*. En tibi *Ju-*
deum ingenuum, & mysteria illa
abbalistica ridentem. Valeant er-
go cum bonâ eorum pace & ve-
ritatâ, tum Judaïci, tum Christiani
interpretes, mysteriorum otiosi in-
quisitores, ubi nulla est mysteriâ
exquirendi necessitas!

Deinde argumentum ducit Bux-
 orfius (§ 35) à *pervicaci Iudæorum*
adole, & ejus quod semel arripuerunt
tenacissima, maximè in rebus sacris, &
his quæ ad gloriam Gentis suæ, & ad glo-
riationem atque jactantiam pertinent.
 Atque hîc multis *επιτεταρωδῆ B. An*
credibile est, illos passuros fuisse sibi eripi
eam scripturam, quam per tot seculâ
προ κειμηλίῳ sancto habuerant? &c.

R. Nondum tum temporis Ju-
 dæos invaserat superstitione illa, quæ
 posteros eorum postmodum occu-
 pavit, ut Legem Dei totam consti-
 tuerent in cortice, in membra-

nis, in literis, & literarum figurâ
& apiculis. Parum de his erant sol-
liciti, modò rem ipsam haberent
Legis nempe verba, & voces, ea-
rumque significationem, mentem
& sensum. Quid enim ad pietatem
& veram religionem attinet, ut
his potius quàm illis literarum fi-
guris nobis describatur Dei lex,
ejusque voces & verba nobis re-
præsentedur? Cùm itaque (uti
non semel est dictum) tam aptè
& commodè, tam plenè & perfe-
ctè, Assyriacâ scripturâ & chara-
cteribus, quàm veteri Ebraicâ po-
tuerit lex Dei, & sacra ejus elo-
gia, describi; quid mirum, si
Esdras verè pius, ac minimè su-
perstitiosus, homo Assyriacam scri-
pturam, potius quàm veterem
Ebraicam, delegerit sibi ad de-
scribendam Legem. *Primò*, cum
tam commodè, plenè & perfe-
ctè istâ, quàm illâ scribi potue-
rit; inò cum commodiùs fieri id
potuerit,

otuerit, siquidem ista scriptura
 d *παχυγραφίαν*, & *καλλιγραφίαν* ma-
 is est quàm illa accommodata.
 ecundò, cum Judæi in Captivi-
 ate isti scripturæ, uti & linguæ
 p̄li Chaldaicæ atque Assyriacæ,
 am assuevissent, eamque fa-
 miliarem sibi fecissent? Quid
 mirum, si populus ille non-
 dum adeò, quàm ejus poste-
 ri sub Assamonæis, (quo tem-
 pore invaluit vel maximè inter
 eos superstitio) scrupulosus,
 circa hujusmodi minutias, in id
 ultrò consensit, maximè cùm vi-
 deret scripturam suam veterem
 à Samaritanis, (quos mirum in
 modum oderant) esse jam pri-
 dem occupatam? Nihil opus ad
 id persuadendum fuit vel mi-
 raculis, vel divino etiam man-
 dato apud populum superstitio-
 ne, & *δεισιδαιμονία* nondum fasci-
 natum atque excæcatum, sed sim-
 plicem atque docilem adhuc,

& diuturnâ captivitate emollitum, atque subactum, utque infano idololatriæ, quo ante exarserant, amore liberatum, sic nondum *δεσποτικὰς* *δαιμονίας* vinculis irretitum. Non fuerunt eapropter metuendæ Ezræ turbæ ullæ, aut molitiones adversus ipsum, quia gloriam suam in Lege ipsâ, non in Legis literarum figurâ & caractere collocabant, nullam gloriationis materiam captare, aut vindicare sibi poterant, aut verò ipsis libebat, ex scripturâ seu caractere, quem à Samaritanis occupatum jam videbant, quem non eripi sibi patiebantur, sed jam pridem occupatum ultrò illis relinquebant, nequid cum illis in scribendâ Lege commune haberent. Ezras itaque facto suo Judæis non eripiebat scripturam suam, quam jam pridem Samaritani usurpaverant, nec Judæis ereptam Samaritis tradebat; sed occupatam jam ab illis, reliquit,

quit, sive noluit (nec potuit, siam si voluisset) eripere. Nec *sa-*
a magis, quàm *vulgaris* & com-
 unis dicenda est; quia alia illis
 on fuit ad res communes, vulga-
 es & profanas, alia ad sacras scri-
 endas: uti hætenus ostensum est.
 Nec magna fuit in re tantillâ glo-
 iandi materia; quia non à Deo
 rimùm fuit usurpata, Judæisque
 radita scriptura illa, sed ideò fuit
 Deo usurpata in Tabulis scul-
 pendis, quia jam inter Judæos e-
 rat in usu.

At, inquit Buxtorfius (§ 36)
non sit verisimile, Ezram vel potuisse,
vel voluisse veterem scripturam muta-
re. Non potuit, i. propter pervicaciam
Iudeorum modò memoratam. 2. quia
non erat facile exemplaria veteris scri-
pturæ, quæ passim inter Iudeos exsta-
bant, abrogare: erant enim tum Iudæi
in varias orbis partes dispersi, tum in
Babyloniâ, ubi Scholas & Academias
habebant; tum in Palestinâ, ubi pluri-

ma publicè & privatim inter eos super
 erant Legis exemplaria. Noluiffe ve
 Ezram hoc facere, ex eo arguitur, quo
 Nehemiæ XIII. vers. 23. 24. 25. legi
 mus, quanto zelo correptus fuerit, cū
 videret filios quorundam Iudæorum A
 dodicè loquentes, Iudaicè autem loqu
 nescientes. Respondemus ad pri
 mum, Pervicaciam illam, de qua
 loquuntur, nondum tum viguisse;
 & de eâ jam modò responsum est.
 2. ad multitudinem quod attinet
 exemplarium veteris scripturæ,
 quam obijciunt; unde nobis e
 am probabunt? In tantum con
 temtum & neglectum venerat ap
 pud Judæos tum temporis Lex
 Dei, ut magno veluti miraculo
 deputatum sit, quod Legis vo
 lumen in arcâ quadam in Tem
 plo fuerit à summo Sacerdote
 tempore Regis Josiæ inventum.
 I I Chron. xxxiv. vers. 14. Si vul
 gares & communes, frequentef
 que fuissent in eo populo Legis
 codices,

codices ; an summus Pontifex vo-
men illud , tanquam rem miram,
que raram , & prodigii instar,
Regi monstrasset ? Certè raros ad-
modùm oportuit esse tum tempo-
Legis codices , quando ipsi
summo Pontifici volumen illud
prodigii & miraculi instar fuit. I-
tò quantus, quamque horrendus
erit in eo populo non modò sa-
narum, sed etiam omnium omni-
o bonarum literarum, etiam vul-
gariarum , & profanarum neglectus
& contemptus , ex eo liquet , quod
nec Salomonis liber ullus, nec cu-
usquam alterius Authoris scri-
ptum ullum (præter solos libros sa-
ros , quos divina providentia vo-
luit conservatos) superfuerit, & ad
posterios transmissum sit. An o-
mnia Gentis illius monumenta , &
antiqua quæ in eo populo jam ab
ipso Mose, aut verò etiam ante Mo-
sen (ut est liber Recti) fuerunt,
Scripta sic omnia ad unum periissēt,
si vel

si vel minimùm studiosus fuisset literarum populus ille, vel si Deus ista ad posteros, indeque ad nos pervenire voluisset. Ad Legis autem & sacrorum Oraculorum conservationē in eo populo, & illo populi istius captivi statu, satis Deo fuit vel unum servasse exemplar, ex quo Ezras suum describeret, & ab isto reliqua postmodum exscriberentur. Ut nihil hīc necesse sit confugere ad miracula, & fingere Ezram omnia memoriter descripsisse; uti illud finxit author quarti libri Ezræ Apocryphi.

Et unde quæso nobis duo Paralipomenon libri ab Ezrâ sunt maximâ ex parte confarcinati, nisi ex paucis variis & sparsis schedis, quæ hīc illic inter paucos privatos delitescebant, quas ipse conquisivit, excerpfit, digessit, contulit, composuit, supplevit, compegit, atque in unum compaginavit? Certè si luculenta & plurima superfuis-

-sent

erat in eo populo tum temporis
gentis suæ antiqua monumenta,
scriptave, eorum pleraque ad nos
pervenissent : nam ab eo
tempore, (maximè Assamonæo-
m seculo, & deinceps) sui, &
gloriæ suæ Judæi multò fuerunt
studiosiores, quàm antea. Sed par-
tim est partim neglectu & con-
temptu, partim hostium diripien-
tium furore, & barbarie, periis-
se, intercidisse, abolita esse omnia
omnino temporum illorum in illâ
Gente illustria quæque monumen-
ta, scripta, libri, codices, exempla-
ria, ut sine veri specie nobis obji-
ciantur plurima tum in Babyloniâ,
tum in Palæstina, tempore Capti-
vitatæ, Legis exemplaria. Et unde
quæso, in Babyloniâ tempore Ca-
ptivitatis procudit Buxtorfius Ju-
dæorum Scholas & Academias? An
quia septingentis vel octingentis
post annis Soræ & Neardeæ extrui
cœperunt Scholæ & Academiæ, in
quibus

quibus Talmudici Doctores sui J
ris corpus, Talmud, complexi sunt
ideò existimandum est pariter tem
pore Captivitatis fuisse in Babilonia
celebres Scholas & Academia
Videor mihi videre Phryges, qui
volunt, somniantes, quum ista leg

Ad illud autem, quod ultimò
objicitur ibidem §. 36. de Ezra
conquerente, quod Judæorum li
beri Asdodicè loquerentur, non
Judaicè; unde concludere volunt
quod prout lingua causâ deserbuit
contra istos Iudeos, neque pati vo
luit ut alienâ linguâ loquerentur; ita
credibile non esse illum Legis scripturam,
quæ à Deo data erat, & digito ejus con
secrata, cum Assyriorum scripturâ per
mutare voluisse. Respondetur pri
mò. Non excanduit propriè Esras,
quòd filii Judæorum Asdodicè, aut
Ammoniticè loquerentur, nisi qua
tenus illud signum fuit alterius ma
li cujusdam, quod illi bilem propriè
movebat; non verò ipsa lingua.

Dispar

Spar nimirum Judæorum cum
 raneis mulieribus cōjugium, ex
 onati filii matrum suarum Afdo-
 carum, Ammoniticarum, &c. dia-
 ctum & linguam addiscebāt. Dis-
 hoc conjugium contra Dei Le-
 m contractum, & liberi hybrida,
 on genuini Judæi, quodq; semen
 nctum cum peregrinis gentibus,
 uti ipse Ezras loquitur) Israëlita
 miscuissent, bilem ei movit propriè;
 on verò usus linguæ Afdodicæ. A-
 oqui, si usus peregrinæ linguæ
 um offendisset; cur ipse Chaldaicè,
 on locutus est modò, sed scripsit
 tiam? Cur Daniel sanctissimus Pro-
 pheta librum suum eodem sermo-
 ne contaminavit? Nam si lex Dei
 profanata est scripturâ Assyriacâ;
 nonne liber sacer censèdus erit cō-
 taminatus impuro & peregrino ser-
 mone Chaldaico? Ego verò potiùs
 retorqueo argumentum: quemad-
 modum Deus voluit peregrinam
 illam linguam, toto Oriente tum
 tem-

temporis communissimam, honorare veluti, atque condecorare, admittendo eam in sacro Oraculorum suorum Canone, ut sic futura aliquando Gentium vocationi veluti præluderet, eoque ostenderet, non longè abesse tempus, quo nullum apud se foret Gentium & populorum discrimen, quin omnes olim aliquando propriâ linguâ eum essent celebraturi; sic etiam eodem consilio, ac mente tacitè permisit, ut & scriptura, quâ Legem suam olim descripserat, Samaritanis cederet, & aliâ scripturâ, Assyriacâ puta, oracula sua deinceps scriberentur, ut subinnueret & veluti præsignificaret, tum Judæos aliquando à fædere suo esse excludendos, tum Gentes alias in eorum locum esse cooptandas.

Itaque Judæo quidem jam incredulo, pertinaci, superstitione dementato, *nequaquam sit verisimile, Ezram, Malachiam, Haggæum, Za-*

hariam, & ceteros pios, qui post
 otivitatem fuerunt, literas à Deo
 acceptas, non quidem per contem-
 n abjecisse, sed à Samaritis occupa-
 , illis reliquisse, & cum aliis, Assy-
 cis puta, quibus in Captivitate assue-
 rant, commutasse; verùm homini
 christiano & pio, non supersti-
 oso, nequaquam à veri specie a-
 zenum valdè id videbitur.

Denique quod ultimò objici-
 tur Fullerus, qui ait, numerosissimam
 udeorum gentem, longè latèque disse-
 minatam, faciliùs potuisse characteres
 suos sartos tectosque conservare, quàm
 amaritarum popellus exiguus, in angu-
 um oppidò angustum conclusus, nihili
 est: non enim quæritur, quid po-
 tuerit Judæorum populus, sed quid
 factũ reverà ab eo sit. Non dicimus,
 non potuisse eum characteres suos
 conservasse; dicimus tantùm, ab eò
 id factum non esse. At posse ad esse
 non datur consequentia. Unde
 autem, & cur id factum esse videat-
 tur,

tur, ex hæcenus dictis unicuique non præjudiciis occupato putamus jam satis esse manifestum. Unde jam liberum omnibus esse poterit, quid sibi in hac quæstione sentiendum esse videatur: neminem enim præjudico; id tantum, quo vero propius mihi videtur, liberè, & apertè, cum bonâ omnium pace & veniâ, propono. Faxi Deus, ut quod ipse novit esse verissimum & optimum, apud bonos omnes obtineat, ad sui gloriam & Ecclesiæ suæ ædificationem! quod unum totâ hac Diatribâ mihi ob oculos proposui. Si minus quod verum est percepi; ego libens, admonitus, & melioribus, ac solidioribus rationibus, & argumentis adductus, errorem agnoscam, & monenti, atque docenti gratias maximas habebō, atque pro virili referam. Interim licebit, puto, sine cujusquam injuriâ & offensione, sententiæ, quam hæcenus

DIATRIBA. 167

ius arbitror satis verisimilem fe-
le, inhære, quam diu meliora
solidiora non fuerint mihi pro
contrariâ sententiâ demonstrata.

Salmurii, XXI. Augusti

MDC XLIII.

JOSEPHI
CALIGERI
VINDICIÆ,
SIVE

*Id Dn. IOHANNIS BUXTORFII exerci-
tationem in historiam Institutionis S.
Cæna & Dominica Animadversiones.*

IN doctâ hac & eruditâ
Exercitatione, quam
Diatribæ suæ de literis
Judeorum adjunxit do-
minus Buxtorfius, multa in Viro
magno Josepho Scaligero repre-
hendit, variaque castigat, quæ ab
eo putat esse admiffa σφάλματα, lib.
6. operis

6. operis incomparabilis de Eme-
datione Temporum, in collatione
quam illic instituit Vir ille Magn.
S. Cænæ Dominicæ cum Judæo-
rum in celebrando Paschate rit-
bus. Ea autem quæ ille repreher-
dit, sunt hæc præcipua. *Primum*
quod Scaliger dicit, Judæos in ri-
tu Agni Paschalis duplici cænâ et
se defunctos, in quorum prior
hostiis immolatis, & Agno vesce-
bantur; posterior autem fuit illi
δείπνον ἀπολυτικόν cæna dimissoria, voca-
baturque *προσθητικόν*, h. e. *δείπνον*
ἀπολυτικόν, quæ erant veluti *secunda*
apud Gentiles *mensæ*. In quâ po-
steriore cænâ Deo canebantur *ἐξι-*
λαστικὰ & *δωρεαστικὰ* quædam: gratias
nempe Deo agebant Judæi, & po-
tionem circumferebant; id quod
hodie quoq; illi retinent. *Secundum*
est, quod ait, idem fieri solitum in
reliquis festis sollemnioribus, stan-
te Templo, & florentibus Judæo-
rum rebus. *Tertium*, quod discrimen
statuit

uit inter cœnæ Paschalis & reli-
 orum festorum secundas men-
 , cùm nullæ fuerint in Agni
 chalis cœnâ secundæ mensæ.
tertium & *quintum*, quod se-
 ndas illas mensas dicit vocari à
 dæis מִקְוִיָּם, h. e. ἐπίκωμοι & מִקְוִי-
 etum, quod loco Bellariorum
 uæ in reliquis Festis, secundis
 ensis inferebantur) afferebatur
 tryblio Acetarium ex intybis
 lactucis agrestibus. *Septimum*,
 quod tortam Azymam in finem
 enæ reservatam dicat, & in tot
 ucta fractam, quot erant in *φρα-
 σῶν*, sive contubernio convivæ. *O-
 avum* & *nonum*, quod dicat Ju-
 eos certâ Benedictionis formulâ
 sos esse, cum tortam illam Azy-
 nam in fine cœnæ sumerent, &
 armine quodam, Chaldaicè con-
 cepto, quum tortæ illius Azymæ
 articulas singulis convivis distri-
 buerent. *Decimum*, quod lotio-
 nem pedum velit ritum & morem

H

fuisse

fuisse Judæis in cœnâ Paschali, aliis conviviis usitatum, antequam mensæ accumberent. Undecimum quod quartum, seu ultimum, poculum, quo cœna Paschalis clauderetur, dicat vocatum fuisse להסוד poculum hymni. th. 30. Duodecimum quod noctem Paschalis cœnæ dicat vocatam fuisse הגדה ארזעליא , cum non nox ipsa, sed lectio quæ illâ nocte in cœnâ recitabatur, diceretur הגדה . Obiter etiam Cameronem perstringit, th. 46. quod dixerit in Myrothecio, panis αροζία vocari à Judæis שוקק , cum non panis, sed poculi י . αροζία ab ipsis sic vocetur.

An bene autē & rectè, an verò secus ista à Buxtorf. in Scaligero reprehendantur, ut manifestius liqueat, utque cœnæ Dominicæ cum cœnâ Paschali collatio clarior evadat, opere pretium fuerit ex Maimonide, antiquo & celeberrimo inter Judd. Scriptore, totam cœnæ Paschalis rationem, modum, ordinē & ritûs hîc
 expo-

monere, prout ea habentur cap. 8.
 e ultimo Tractatûs חמין ומצה libri
 tii operis 7^o dicti. Sic ergo ille.
 Ordo cōficiendi Azyma ista xiv
 (h. e. celebrandi cœnam Pascha-
 (n) hic est. *Primum* unicuiq; misce-
 poculum, ac super illud recitatur
 formula Benedictionis, *Ben. tu, &c.*
qui creas fructum vitis, ac postea reci-
 super illud, קרוש היום h. e. formu-
 sanctificationis die & tempore
 usitatam, poculumque illud ipse
 cum reliquis convivis) ebibit.
 um recitat formulam Benedictio-
 is lotionis manuum, manusq; la-
 at. Deinde, inferūt instructā men-
 am, eiq; imponunt מרור אהו *das* (sive
 acetarium ex herbis amaris) aliaq;
 lera, tortas Azymas, & חרוסת *חבאמ-*
 Agnū item ipsum Paschalem, &
 carnes חגיגה h. e. victimæ die illo ma-
 ctandæ. Hoc autem tempore (post
 Templi scilicet secundi destructio-
 nem) inferunt mensæ duo genera
 carniū, una nempe *אגני חבאמ* Agni
 H 2 ipsius

s edimus carnem שלי אסאם, שְׁלוֹק
 stam, מַשֵּׁל elixam; hac autem no-
 e non nisi אֲסָא. 4. reliquis noctibus
 imus reliqua olera; hac autem
 וְעַתָּה מַרְרִים amaras herbas. Deniq;
 reliquis noctibus edimus, sive se-
 nentes, sive מְסוּבִים discumbentes; hac
 item nocte omnes discumbimus.
 3. Hoc tempore non dicimus, *Hac*
nocte non edimus, nisi שלי אֲסָא, quia jam
 non habemus קָרְבַּן oblationem (A-
 ni scilicet Paschalis.) Tum incipit
 recitare lectionem Haggadę, usque
 um compleat eam totam usque ad
 אֲרָמִי אוֹבֵר אֲבִי §. 4. Tum repo-
 nunt mensam coram eo, ac dicit,
Pascha istud nos edimus propterea, quod
בַּסֵּבַע transsilivit Dominus super domos
patrum nostrorum in Ægypto; scri-
ptum est enim, Dicetisque, Sacrifi-
cium est Paschę Domino. Tum tol-
lit in altum patinam, in quã sunt her-
ba amara, dicitque: Iste sunt herba a-
mara, quas comedimus propterea, quod
Ægyptii amaram reddiderunt vitam

H 3 Patrum

Patrum nostrorum in Ægypto; scriptum
est enim : Et amaram reddiderunt
vitam eorum. Tum attollit manu
tortam Azymam, ac dicit (a) Hoc est
Azymum, quod nos comedimus propter
ea, quod non sivit (Deus scilicet
fermentari massam Patrum nostrorum
donec revelatus est eis Dominus, eosque
statim redemit; scriptum est enim: Et
coxerunt massam, quam eduxerant
ex Ægypto, &c.

§ 5. Tum addit: Propterea tenemur
confiteri, laudare, celebrare, magnifica-
re, decorare, exaltare, glorificare eum
qui fecit Patribus nostris, & nobis, om-
nia ista signa, atque miracula, qui-
que nos eduxit de servitute in liberta-
tem, de mœrore in lætitiã, de tene-
bris in lucem magnam, itaque dicamus
coram eo הללויה laudate Dominum:
laudate eum servi ejus, &c. usque ad
ista verba, Petram in fontem aqua-
rum. finitque his verbis: Benedictus
sit

(a) Rituale Hisp. & Ital. istud non habent, sed
ejus loco habent formulam הן לחמא דיעניא hic
est panis afflictionis, &c.

Dominus Deus noster, Rex mundi,
 qui redemit nos & Patres nostros de Æ-
 gypto, & adduxit nos ad noctem istam,
 ut in eâ comedamus Azyma & *πικρίδας*.
 Hoc autem tempore his addit ista:
 Dominus Deus noster & Deus Patrum
 nostrorum adducat nos ad reliqua festi-
 uallemnia, quæ postmodum venient, læ-
 tos in pace ob adificationem urbis tuæ,
 & hilares in cultu tuo, ut comedamus
 de Sacrificiis & Agnis Paschalibus, quo-
 rum sanguis ad Altare tuum funditur
 diebus *ἑβδομήκοντα*, & cantemus tibi canticum
 novum pro liberatione nostrâ, & pro re-
 lemtione animæ nostræ. Benedictus sis
 tu, qui liberas Israël. Tum recitat
 benedictionem, qui creat fructum
 vitis, bibitque poculum secun-
 dum.

§. 6. Postmodû recitat Benedictio-
 nem lotionis manuum, ac manus
 lavat secundâ vice; quia fieri po-
 test, ut mens ejus & attentio avo-
 cata fuerit, dum legeret Haggâ-
 dam. Tum accipit duo *לַגָּנָא* lagana,
 H 4 (live,

(sive, tortas Azymas) dividitque
per medium alterum eorum, &
quod fractum est relinquit inte-
gra quæ sunt integra, utiturque e
Benedictione, *Ben. tu. &c. qui educit
panem de terrâ.* Ratio autem, cur
istam Benedictionem non recitat
super duo frustra, sicuti reliqui
diebus festivis, hæc est; quia scri-
ptum est, *Panis afflictionis.* Quis est
pauperis mos, nimirum non pa-
nem integrum, sed frustra tantum
panis colligit (mendicando scili-
cet): sic etiam panis hîc non inte-
ger sumitur, sed ejus duntaxat fru-
ctum seu particula. Postmodum
convolvit Azymæ tortæ frustum
inà cum herbis amaris, eaque in-
tingit in *הרוסת ἐμβάσματα*, utiturque
hac benedictione: *Ben. &c. qui præce-
pit nobis comedere Azyma & πικρίδας,*
eaque unà edit. Quod si separatim
velit edere Azymum, & separatim
πικρίδας, utitur etiam separatâ be-
nedictione super utrumque.

§ 7. Tum recitat Benedictionem istam, *Ben. &c. qui praecepit nobis comedere* מן הובח *de Sacrificio*, editque unà primum de carne חגיגה victimæ illius diei, tum recitat Benedictionem istam, *Ben. &c. qui praecepit nobis comedere Pascha*, simulque edit de corpore Agni Paschalis. Porrò Benedictio Agni Paschalis אין פוטרת non excludit benedictionem Sacrificii, nec Benedictio Sacrificii excludit Benedictionem Agni Paschalis.

§.8. Hoc tempore, quo non fit oblatio Agni Paschalis, postquam recitata est Benedictio, *qui educit panem de terrâ*, recitatur denuò Benedictio, *qui praecepit nobis comedere Azyma*, intingitque tum tortam Azymam in *εμβάμμα*, editque eam, ac mox recitat Benedictionem *πικρὰ εἶδω*, intingitque eas in חרוסת, statimque comedit, neque eas finit diu hærere in Embammate, ne fortè gustus, seu sapor earum בטל im-

H 5 mutetur,

mutetur, (dulcedine nimirum Embammatis) Estque hoc præceptum unum de scribarum verbis : Rursusque convolvit frustum tortæ azymæ & *πικρίδας*, eaque intingit in Embamma, & edit absque prævi- benedictione, *זכר למקדש* in memoriam Sanctuarii, desolati scilicet.

§ 9. Postmodum producitur convivium, editque & bibit unusquisque quicquid ipsi libet edere & bibere (ex iis nempe, quæ mensæ imposita sunt) Deinde, edit de Agno Paschali *כזית* quantum est olivæ moles, neque postea gustat ullum alium cibum. Hoc autem tempore edit de tortâ azymâ, quantum est olivæ moles, neque postmodum gustat quidquam, ut hîc sit finis convivii illius (hoc est, edendi in illâ nocte) & ut gustus (seu sapor) carnis Agni, vel Azymæ tortæ, sit in ore ejus; esus enim ejus est de Præcepto.

§ 10. Postea manus lavat, & recitat
Bene-

benedictionem המון cibi capiendi,
 per poculum tertium, ebibitque
 id, ac postea miscet poculum
 quartum, & absolvit super illud
את *Hymnum* (qui nimirum su-
 à §. 5. fuit inchoatus) recitatque
 per illud Benedictionem Canti-
 , estque Hymnus iste; *Laudent te,*
omine, omnia opera tua, &c. reci-
tque benedictionem, qui creat
uctum vitis, neque postmodum
quidquam gustat totâ illâ nocte,
exceptâ aquâ. Licetque ipsi misce-
e poculum quintum, ac super il-
id dicere את הלל הגדול *Hymnum ma-*
num, inde nempe הדרו ל"ה *Confite-*
mini Domino, quoniam bonus, &c. us-
que ad, super flumina Babylonis. Ad
 istud autem quintum poculum
 non obstringimur, quomodo ad
 quatuor præcedentia pocula, po-
 testque compleri, seu absolvi Hy-
 mnus in quocunque libuerit loco,
 etiamsi non sit locus convivii.

Reliqui quatuor articuli Capi-

H 6 tis

tis illius toti sunt de *מעשה* quibusdam inutilibus & otiosis quas propterea hîc omittimus. Subjicitur demum illi Capiti à Maimonide *נוטף exemplar* (sive transcriptum) Haggadæ, seu prolixæ illius lectionis, quam fieri jubent mox post benedictionem secundæ poculi, de quâ lectione sic ille; *Formula* (vel *exemplar transcriptum*) *Haggadæ*, quâ utuntur Israëlitæ hoc tempore exilii sui, hujusmodi est, Incipit eum super poculum secundum, dicitque: *Festinantere gressi sumus de Ægypto*, *הא לחמא דעניא* &c. Hic est panis afflictionis, quem comederunt Patres nostri in Ægypto, &c. prout ea habetur apud Scaligerum & Buxtorfium.

His consentanea longè maximâ ex parte sunt ea, quæ habet tum Buxtor. in Synagogâ Judaica, tum Rituale Judæorum, Italicorum & Hispaniensium, paucis admodum exceptis, quæ vel ipsi addunt, vel quæ ex istis quæ habet Maimonides,

es, suppleri debent, aliisque non-
 nullis, in quibus variant, quæ non
 sunt usque adeò magni momenti.
 ita, quod §.2. Maimonides di-
 cit, olera intingi בחרוסת. Rituale
 Hispaniensium dicit, ea intingi *en*
vinagre, in acetum: quæ sic con-
 siliari possunt, ut dicamus ea priùs
 in acetum, deinde in ἐμβάμμα intin-
 gi. Deinde, omittit Rituale Hi-
 span. ea quæ Maimonides habet de
 promotione mensæ, antequam le-
 gatur Haggada, ac statim post in-
 sancta olera, eaque singulis convi-
 vis distributa, subjicit, *Tum sumet*
tres tortas Azymas, atque eam quæ in
medio est, dividet in duas partes, dimi-
liamque unam ponet inter duas inte-
gras; alteram verò dimidiam ponet sub
nappâ לאפיקמן *eis ἐπινομεν*, quæ sunt
 eadem planè cum illis, quæ Mai-
 monides habet §. 6. ut videatur o-
 mnino hîc esse in Rit. Hisp. trans-
 positio quædam; nam mox in eo
 Rituali subjicitur formula Haggada-

H 7 dæ

dæ eadem cum illa Maimonidi
 paucis quibusdam additis; Tum
 post ea, quæ hîc apud Maimon
 dem habentur §. 3. 4. & 5. (à qu
 bus aliquantulum variat Ritual
 Hispaniensium) subjicit. Exhau
 riet unusquisque convivarum por
 culum suum, lavabuntque manus
 & recitabunt benedictionem lo
 tionis manuum. Tum sumet tor
 tam, de quâ dictum est superius
 eamque in frustula dividet, un
 cum eâ quæ est integra, dicetque
Ben. &c. qui educis panem de terrâ
 neque comedet tamen, sed particu
 lam sumet illius, quæ in duo fuit
 divisa, uteturque hac Benedictio
 ne: *Ben. &c. qui sanctificasti nos Prae*
ceptis tuis, & præcepisti nobis edere A
zyma, déque eâ edet, omnesque
 unà cum eo convivæ. Tum sumet
 de lactucis, quas intinget in *ἐμβάρι*
μῳ, adjunctâ hac benedictionis for
 mulâ, *Ben. &c. qui præcepisti nobis e*
dere מרור *מרור* *מרור*, edetque de
 illis,

, & singulis accumbentibus
 tribuet. Tum sumet de tortâ
 mâ inferiore, quæ integra est,
 de lactucis atque reliquis ole-
 us, eaque intinget בחרוסת, di-
 que כהלל זכר למקדש מνημόσυνον hoc
 Sanctuarii, comedetque ea,
 singulis dabit accumbentibus.
 tum cœnabunt. Postmodum su-
 et Tortam, quam posuit sub
 pppâ, singulisque de eâ distri-
 fiet כויה *quanta est oliva magnitu-*
 , adjunctâ benedictione מון ci-
 , evacuabuntque sua pocula vi-
 , dicentque, *Effunde, Domine,*
vinum tuam super Gentes, quæ te non
concurrunt, &c. Atque hîc Rituale
 ud Hispaniensium subjicit Psal-
 mos aliquot recitandos, quibus
 addit, Tum bibet unusquisque
 oculum suum, dicetque: *Ben. &c.*
pro vite, & pro fructu vitis, qui-
us peractis non comedent, ne-
que bibent convivæ quidquam
otâ nocte, usque ad sequentis
 dii

diëi jentaculum, præterquam
quam.

In Judaicâ istâ Paschali cœnâ, quatuor hæc occurrunt observanda. Res. 2. actiones. 3. Benedictionum formulæ, quæ unicuique rei singulæ accommodantur 4. Ordo agendorum. Ad 1. quod attinet, Res hæc Cœnâ observandæ sunt ea, quæ in mensam inferuntur, nempe poculum, idque quadruplex. 2. Torturæ Azymæ. 3. Acetarium ex herbis amaris. 4. *הרוסה* *ἐμβάμμα* 5. Agnus ipse Paschalis, & carnes *הגנה* seu victimæ, quæ eo die mactabatur. Actiones sunt hæ; 1. lotio, eaq; triplex, primum initio Cœnæ, deinde in medio, post exhaustum secundum poculum, denique paulè ante finem, postquam cœnâ benedictiones sunt impleti. 2. Benedictiones variorum. 3. Esus acetariorum Azymorum, Agni & *הגנה* 4. Potus quadruplicis poculi. Benedicunt rebus, quæ in cœnâ vel esu & potu

i consumuntur, vel aliquâ aliâ ra-
 one usurpantur, lotioni puta ipsi
 præmittitur benedictio. Benedi-
 ctioni accenseri potest consecra-
 tio, seu destinatio rerum ad cele-
 randum Pascha necessariorum,
 Portarum puta Azymarum, Ace-
 tiorum, Agni, & carniū victi-
 mæ, (quæ habentur §.4. & 5.) qui-
 bus & hæc formula accenseri de-
 bet: אהיה לך *hic est panis afflictionis,*
 &c. Eduntur Azyma, *πικρῆδες*, A-
 gnus ipse, & carnes victimæ. Bi-
 bitur poculum quadruplex, vel, si
 libet, etiam quintuplex. Benedi-
 ctionum formulæ sunt variæ pro
 diversis rebus, quibus benedicitur:
 alia nempe est Azymorum, alia A-
 cetariorum, alia poculi, alia Agni,
 alia victimæ, alia denique Lotionis
 benedictio. Ordo agendorum hic
 est ex Maimonide. 1. Poculum pri-
 mum exhauritur. 2. Manus primâ
 vice lavantur. 3. Instruitur mensa,
 siue in eam inferuntur, quæ sunt
 eâ

eâ cœnâ absumenda (Buxtorfius
 in Synagoga, instructionem me-
 sã præmittit poculo primo: de le-
 tione ait disputationem esse
 Talmude, an præcedere, an ver-
 sequi debeat primum poculum)
πνεῖδες primum degustantur:
 Removetur mensa (Buxtorfius in
 Synagogâ remotionem istam acci-
 pit de Tortis Azymis, quæ de men-
 sã tolluntur, ut detur puerulis oc-
 casio quærendi & interrogandi di-
 ritibus hujuscœnæ. 6. Sequitur in-
 terrogatio puerulorum, & ad eam
 Responsio. 7. Recitatur Haggada,
 sive lectio benè longa, ex scriptu-
 râ de servitute Ægyptiacâ, & libe-
 rationem ab eâ, cum brevi ejus
 explicatione per singulas partes. 8.
 Reponitur mensa, & consecrantur
 ea, quæ in mensâ sunt, ad usum
 Cœnæ Paschalis; prout habetur ea
 consecratio §. 4. & 5. 9. Exhau-
 ritur poculum secundum. 10. Ma-
 nus denuo lavantur. 11. Tortæ A-
 zymæ

omæ proferuntur, & disponun-
 tur, ac secundò benedicuntur. 12.
 e unà cum oleribus intinguntur
 Embamma & eduntur. 13. Carnes
 & Agni degustantur. 14.
 cenatur, produciturque cœna. 15.
 degustatur rursus aliquid de A-
 no, singulisque distribuitur. 16.
 manus tertio lavantur. 17. Pocu-
 lum tertium exhauritur, illudque
 bibitur, & Hymnus antè ince-
 ptus absolvitur. Ultimo, quin-
 tum poculum, si libet, (nam hoc
 liberum est, non necessarium) ad-
 ditur, & Hymnus magnus decan-
 tatur, sicque toti illi Cœnæ finis
 imponitur.

Ex his videre est, quidnam
 Dominus noster Jesus Christus
 esumserit, & quasi mutuatus sit
 Judæis ex cœnâ istâ Paschali,
 & accommodarit ad sacram su-
 am Cœnam: nempe panem sum-
 sit, benedixit ei, fregit, distribuit
 Discipulis suis, cum his ver-
 bis:

bis : *Accipite , edite , Hoc est cor-
 pus meum , quod pro vobis frangitur*
 Quæ verba ab eo substituta ei-
 se videntur loco istorum *א לחמא א
 רעניא* *Hic est panis afflictionis , quem
 comederunt olim Patres nostri in Æ-
 gypto. vel istorum loco : Hoc est
 Azymum , &c. item. Hoc est Pa-
 scha, &c. quæ habentur suprâ apud
 Maimonidem §. 4. Buxtorfius pu-
 tat, Christum in his alludere ad id,
 quod Judæi Agnum mensæ impo-
 situm vocant *גופו של פסח* *corpus ipsum
 Agni , quodque jubent edere גופו
 de corpore Agni. Verùm in formulâ
 consecrationis ipsius non dicunt:
 Hoc est corpus Agni , &c. sed , Pascha
 istud nos edimus , &c. vel , Hoc est A-
 zymum , quod nos comedimus , &c. vi-
 de §. 4. Secundò , Christus pocu-
 lum sumsit , benedixit , degusta-
 vit , distribuit cum his verbis : Hoc
 est poculum Novi testamenti in sangui-
 ne meo , vel , hic est sanguis Novi Te-
 stamenti , quibus in verbis non tam
 videtur**

videtur respicere ad formulam Ju-
 ratorum in benedictione poculi,
an. &c. qui creas fructum vitis, quàm
 videtur alludere ad illud Mosis,
hic est sanguis fœderis, quod Deus no-
scum init. Exod. xxiv. 8. Quan-
 do autem, seu quâ in parte Cœ-
 næ Paschalis Dominus Noster Je-
 sus Christus sacram suam in-
 stituerit Cœnam, an initio, an
 in medio, an verò in fine, non
 est facilè certò definire, neque id
 quomodò momentosum videtur.
 Consentaneum tamen magis est,
 si in fine instituisse dicamus, post
 tertiam manuum lotionem, &
 quartum poculi benedictionē, quum
 quintum poculum ex Maimonide
 addi potest. Ita ut loco quinti po-
 culi, sacrum Cœnæ suæ ritum in-
 stituisse videatur. Lotio nempe,
 quam sacræ suæ Cœnæ præmisit,
 videtur omnino respondere ter-
 tiæ lotioni à Judæis usurpatæ.

Jam verò ad Scaligeri reprehension-
 siones

siones à Buxtorfio factas quod a
 tinet, *primum*, hoc in eo reprehen
 dit Buxtorfius, quòd duas Cœnas
 Judæorum faciat. Certè una qu
 dem eorum fuit Cœna, at cujus
 tres veluti fuerunt partes. Un
 prævia & quasi præparatoria, qu
 poculum primum benedicitur
 exhauritur, prima manuum fi
 lotio, *πνεῖδες* benedicuntur, & de
 gustantur, puerorum interro
 gationi satisfit, Haggada recita
 tur, & res mensæ impositæ con
 secrantur, & destinantur ad sa
 crum epulum, ac denique secun
 dum poculum evacuatur: quæ
 omnia habentur quinque prio
 ribus Maimonidis § §. Secunda
 pars incipit à secundâ manuum
 lotione, in quâ tortæ azymæ &
πνεῖδες benedicuntur, & degu
 stantur denuo, carniū victi
 mæ & Agni particulæ benedi
 cuntur itidem, degustantur & dis
 tribuuntur, quam degustationem
 sequi-

uitur Cœna iusta, & epulum ex
 positis in mensa cibus quibusli-
 c. §. 6. 7. & 8. Tertia & ultima Cœ-
 pars incipit à tertiâ manuum
 cione, quam sequitur poculum
 tertium & quartum, & quintum,
 libet, quam Cœnæ partem
 Caliger appellat δείπνον ἀπλυτικόν,
 ἐπίκωμον, ἡρσασα πρῶτον, & se-
 ndas mensas, in quâ ἐξίλαστικὰ & ὄζα-
 τικὰ quædam canebantur; Hy-
 nus enim prolixus tum absol-
 batur. Buxtorfius ipse duas fa-
 t & agnoscit in eâ nocte veluti
 œnas; unam ordinariam, in quâ
 arnem ἑ γνάθις sacrificii, & car-
 em ἡ γνάθις victimæ, seu sacrificii il-
 us Festi; alteram verò, in quâ A-
 num Paschalem ipsum cum herbis
 maris comedebant. Si Buxtorfio
 cet duas sic facere ex unâ cœnas,
 . e. cœnæ partes; quidni pariter
 caligero (& meliori quidem jure)
 iceat unam facere ex Agno & ἡ γνάθις
 nam hæc simul & conjunctim
 ede-

edebantur; uti ex Maimonide li-
 quet) alteram ex secundis mensis
 seu ἐπιχώμῳ, quas modò diximu
 fuisse tertiam veluti Cœnæ Pascha-
 lis partem à tertiâ manuum lotio-
 ne inchoatam: neque enim procu-
 dubiò Scaliger aliter duas vult fuisse
 Cœnas, quàm duas Cœnæ uniu-
 partes insignes atque distinctas.
 Porrò non video, quomodo Bux-
 torfius dicat in priore Cœnâ Ju-
 dæos edisse carnem תמיד *jugis sacri-*
ficii; cum תמיד fuerit holocaustum,
 quod totum igne in Altari absu-
 mebatur, aut si quid ex eo edere-
 tur, id non à privatis, sed à solis
 Sacerdotibus in templo edi debue-
 rit: de publico enim & pro toto
 populo offerebatur. Quod autem
 Buxtorfius vult Judæos non com-
 edisse Agnum, nisi post cœnam
 communem & ordinariam, quia
 Agnus non comedebatur (uti Ju-
 dæi volunt) nisi על השבוע *à saturday,*
sive post satietatem, vel hoc est ab
 hodi-

dierno Judæorum ritu, qui di-
 versus est à veteri (nam ex Mai-
 onide constat, post primam תגית
 Agni delibationem, productam
 esse statim cœnam ex reliquâ
 ocul dubio tum Agni, tum תגית
 carne, nisi quod aliquid ex Agno
 servabatur in cœnæ finem, quando
 cœnuò & postremò aliquid de A-
 gno degustabatur) vel illud Ju-
 dæorum dictum, *Agnus non comedi-*
tur nisi à saturis, intelligendum est de
 postremâ, in fine cœnæ Paschalis,
 Agni degustatione sollemni. Quod
 תגית מפתח dicitur, (uti vult Bux-
 orfius) cœna quæ jejunium præ-
 edit, non impedit quo minus תגית
 תגית, cœnæ Paschalis (quod di-
 mimus esse tertiam seu ultimam cœ-
 næ partem) dicatur etiam, atque di-
 citur possit תגית מפתח דהפסחון אפולטיהון,
 cum ejusmodi תגית reverâ clau-
 deretur, & absolveretur cœna il-
 la. Et fortè torta illa azyma, quæ in
 finem cœnæ servatur à Judæis,
 I ideo

ideò ab illis dicitur מִן־פֶּן , quae $\alpha\phi\iota\theta\rho\mu\acute{\eta}$, hoc est, $\delta\pi\omicron\lambda\upsilon\pi\kappa\eta$. nam $\alpha\phi\iota\zeta\iota\varsigma$ est *abitus*, *discessus*, Act. xx. 29. $\alpha\phi\iota\kappa\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$ est *ire*, *pervenire* Rom. xvi. 19. & quamvis à voce $\epsilon\pi\iota\kappa\omega\mu\omicron\nu$ detorta esset vox מִן־פֶּן , nihilominus videtur dicta torta illi מִן־פֶּן quod esset $\delta\pi\omicron\lambda\upsilon\pi\kappa\eta$, nam $\epsilon\pi\iota\kappa\omega\mu\omicron\nu$ est $\delta\epsilon\iota\pi\iota\varsigma\ \delta\pi\omicron\lambda\upsilon\pi\kappa\epsilon\upsilon$, & dici potest מִן־פֶּן מִן־פֶּן .

Secundò reprehendit in Scaligero Buxtorfius, quod dicat duas pariter fuisse in reliquis Festis cœnas. Verùm, cum Buxtorfius ipse non neget fuisse in reliquorum Festorum cœnis illud quod vocant מִן־פֶּן $\epsilon\pi\iota\kappa\omega\mu\omicron\nu$, sive *secundas mensas*, aut *Bellarìa*; cur Scaligerum reprehendit quod dicat, fuisse in illis Festis duas cœnas? non enim aliud vult Scaliger, (uti modò jam dictum) quam duas fuisse distinctas unius cœnæ partes: quomodo ipse Buxtorfius dicit

t duas fuisse in Paschate cœnas,
nam communem, alteram A-
ni; cum una tantum fuerit re-
erâ, sed cujus duæ fuerunt, vel
es etiam distinctæ partes.

Tertiò Scaligerum reprehendit,
quod discrimen statuatur inter se-
undas Paschatis, & reliquorum
festorum mensas; quia nullas
Buxtorfius vult fuisse in Pascha-
i cœnâ mensas. At negare non
potest Buxtorfius, in cœnâ Pa-
schali post tertiam lotionem de-
gustatam fuisse tortam Azymam,
unâ cum Acetariis, eaque in-
distincta fuisse in Embamma, ad-
juncto tertio & quarto poculo,
quæ ebibebantur. Hoc autem il-
lud est, quod Scaliger vocat se-
cundas Paschalis cœnæ mensas;
quasque ideò dicit diversas fuis-
se à secundis aliorum Festorum
mensis, quòd in illis apponeren-
tur Bellaria; (quod ipse Buxtorfius

non negat) in istis verò loco Bel-
lariorum essent *πικρίδες* cum tort
azymâ.

Quartò, & *quintò* reprehendi
Scaligerum, quod vocet *secundas*
Paschalis cœnæ *mensas* אפיקמן *ἐπίκω-*
μοι & קגו, cum ei advesetur Rab-
binorum dictum ab ipso Scaligere
productum מפתירין אחר הפסח אפיקמן
μετὰ τὸ πιάχα σὺν ἀπολύσει τὸ δεῖπνον ἐπι-
κώμοι. Verùm ad *ἐπίκωμοι* quod at-
tinet, agnoscit ipse Buxtorfius ter-
tiam azymam, quæ in finem cœ-
næ Paschalis reservabatur, quæ-
que cum מרורים *πικρίσι* intincta in
הריסת comedebatur, dici etiamnum
ab hodiernis Judæis אפיקמן. Cùm
igitur Scaliger secundas Paschalis
cœnæ mensas nihil aliud esse velit,
quàm tortam illam azymam cum
πικρίσι in Embamma intinctam, ad-
iuncto poculo; quò jure cum Bux-
torfius reprehendit, quòd men-
sas illas secundas vocet אפיקמן *ἐπίκω-*
μοι. Nec repugnat Magistrorum
dictum,

Stum, ὅσα δὲ πολὺσι τὸ δεῖπνον ἐπιχώμα.
 in eo dicto תרפא significat
 Bellaria, non verò tortam illam
 πικρίσι, quæ erat loco Bellario-
 in aliis Festis usurpatorum.
 etque aliâ fortè de causâ videtur
 ista Torta תרפא ἐπίκωμον, quam
 in cœnâ Paschali illa eundem
 obtinebant locum, quem in reli-
 quis cœnis obtinebat ἐπίκωμον, seu
 Bellaria. Ad תרפא quod attinet, dicit
 Buxtorfius Tortam ultimam cum
 ceteriis dici תרפא תרפא *absterfionem*
 תרפא, quod eâ abstergeretur sapor
 et gustus carniûm, quæ in præce-
 dente cœnâ devoratae fuerunt. E-
 gregia verò reprehendendi tan-
 tum virum causa, quasi non possit
 Torta illa dici תרפא, quandoqui-
 dem fatente ipso Buxtorfio voca-
 tur תרפא תרפא. Eodem, parique ju-
 re, hoc est, nullo, perstringit Ca-
 meronem, quòd dicat benedictio-
 nem tortæ azymæ vocari à Judæis
 תרפא, cum non ipsius Tortæ, sed

poculi primi benedictio (uti vult Buxtorfius) sic ab ipsis vocetur. Quasi verò si poculi benedictio rectè dicitur $\psi\eta\kappa$, tortæ azymæ, Acetariorum & reliquorum ciborum qui mensæ imponuntur, benedictio non possit etiam dici $\psi\eta\kappa$, cum eadem sit in illis omnibus appellationis illius ratio. Cur enim poculi benedictio dicitur $\psi\eta\kappa$, nisi quia formulâ benedictionis, quæ illi præmittitur, poculum veluti sanctificatur, hoc est, ad usum sacrum destinatur: eadem est autem reliquarum rerum, quæ mensæ imponuntur & benedicuntur, ratio. Atque eò omnino respexit Apostolus, quum dicit, cibos nullos ex se esse immundos, sed omnia fidelibus sanctificari per precessionem, $\alpha\gamma\alpha\lambda\acute{\iota}\sigma\tau\alpha\iota \alpha\lambda\theta\acute{\iota}\nu\ \lambda\acute{o}\gamma\omega\ \theta\epsilon\acute{o}\ \kappa\acute{\alpha}\iota \epsilon\acute{\nu}\tau\acute{o}\xi\epsilon\omega\varsigma$, I. Tim. 4. 5. Nimia est ista Domini Buxtorfii in magnis viris redarguendis $\pi\epsilon\iota\sigma\tau\acute{\epsilon}\rho\gamma\iota\alpha$ & $\lambda\epsilon\pi\iota\lambda\omicron\gamma\iota\alpha$.

Sextò reprehendit Scaligerum;
quod

quod dicat loco Bellariorum (quæ
 aliquis cœnis, secundis mensis
 ferebantur) illata in Cœnâ Pa-
 chali fuisse in tryblio acetaria ex
 tybis & lactucis agrestibus. U-
 tres notat gravissimas, scilicet,
 magni illius Viri hallucinationes.
 quia חרוסת non fuit Acetarium,
 sed spissum Embamma ex variis
 fructibus, cum vino & aromatibus
 compositum. 2. quod Scaliger dicat illud
 fuisse secundis mensis illatum, cum
 verâ statim initio Cœnæ fuerit
 mensæ impositum. 3. quod dicit
 Scaliger, Azyma & olera illa amara
 continctâ fuisse in Embamma; quia
 inquit Buxtorfius, id fiebat post
 poculum secundum exhaustum,
 non verò in fine cœnæ. Ad *primum*,
 Scaliger non ignoravit, imò exsertè
 agnoscit illud חרוסת, & quidem qua-
 le à Buxtorfio describitur; ait enim
 fuisse ad spissitudinem illius Em-
 bammatis, quod vulgò Mustaceam,
 Galli *Mustardam* vocant, nec illud

תרוסת confundit cum Acetario, cui
 dicat istud in illud intingi, aceta-
 riumque constare ex intybis & la-
 ctucis agrestibus. Quid hîc et
 quæso, quod jure reprehender
 possit in Scaligero Buxtorfius? At
 fortè istud, quod dixit Embamm
 dictum תרוסת confectum fuisse ex
 aceto, & aliis, nescio quibus; cum
 non ex aceto, sed ex vino affuso
 conficiatur ex hodiernorum Ju-
 dæorum ritualibus. Sed dato, non
 concesso, id ita esse; estne illud
 tanti, ut gravissimæ hallucinatio-
 nis propterea insimulandus fuerit
 Vir tantus? Deinde, annon fieri
 potest, ut recentiorum Judæorum
 regula & mos à Veterum hac in
 parte deflexerit? Certè non omnia
 quæ habet Buxtorfius in Synago-
 gâ suâ de Paschali hac cœnâ, pror-
 sus & adamussim congruunt cum
 iis, quæ jam ex Maimonide ad-
 duximus. Maimonides nullius me-
 minit aceti, in quod olera immer-
 geren-

erentur, priusquam in Embamma
 ingerentur; unde quis colligere
 ffit, sensisse eum in confectione
 חרוס fuisse acetum: neque enim
 dentur olera ista succi triftis &
 nari comesa fuisse sine aceto. Ad
 undum, Scaliger non dicit חרוס
 fuisse secundis duntaxat mensis,
 non prius, mensæ illatum, sed in
 cundis mensis fuisse loco Bella-
 orum, usurpatum; nam illud, *af-*
rebatur in tryblio loco Bellariorum,
 non necessariò significat, tum de-
 um tantum fuisse mensæ illatum,
 uum Bellaria solent afferri; cum
 offit sic illud accipi, loco Bellario-
 um fuisse חרוס illud usurpatum
 in cœnâ ista. Deinde, nonne po-
 uit priore Acetario & Embamma-
 e, in primâ & secundâ cœnæ parte
 absumto, aliud novum secundis
 mensis, seu ultimæ cœnæ parte ad-
 ferri? Restat *tertia* Scaligeri repre-
 hensionis, in eo quod vult olera illa in
 fine cœnæ fuisse in Embamma in-
 tincta,

tineta, cum istud initio cœnæ, post primum & secundum poculum exhaustum, factum fuerit. Verum nihil obstat, quo minus id quod initio fuit factum, in fine denuò repetatur; quâ de re vide quę dicimus ad sequentem reprehensionem.

Septimum quod in Scaligero Buxtorfius reprehendit, hoc est, quod dicit Tortam azymam fuisse in finem cœnæ servatam, atque tum in tot particulas fuisse divisam, quot erant in cœnâ convivæ. At negare non potest Buxt. Tortam hodie servari in finem cœnæ לאפיקמן, uti constat ex Rituali Hispaniensium supra à nobis allato. Nec negat Maimonides, hodie in fine cœnæ edi de tortâ azymâ כזית quanta est olivæ moles, atque hodierno tempore id esse loco ultimæ Agni Paschalis degustationis, quæ stante Templo fiebat, quum Agnus immolaretur. Unde arguere posset Buxtorfius, stante igitur Templo, quum

uum Christus hic in terris ver-
 retur, non fuisse usurpatam ul-
 mam istam Tortæ in fine cœnæ
 distributionem. Verùm cum du-
 lex fuerit in cœna Paschali Agni
 sollemnis delibatio, atque degu-
 statio *ויד* *quanta est oliva moles*, u-
 na initio cœnæ, vel potius initio
 secundæ partis cœnæ, (vide su-
 præ §.) altera autem in fine cœ-
 næ, post quam ultimam degusta-
 tionem non licet quidquam am-
 pliùs eâ nocte comedere, cum-
 que prima degustatio sit con-
 juncta cum Tortæ distributione
 & oleribus intinctis in Embam-
 ma, omnino videtur & ultima
 ejus degustatio conjuncta fuis-
 se, aut esse debuisse cum Tortâ
 similiter azymâ & acetario; quia
 nimirum in Lege præcipitur, ut
 Agnus comedatur cum azymis
 & herbis amaris, quod vel præ-
 cipuè fieri debuit in sollemni A-
 gni degustatione & distributione;

I G quæ

quæ cum duplex sit initio & fine
cœnæ, duplex etiam esse debuit
tortæ azymæ & olerum intinctio
atque distributio.

Id, quod *octavò* & *nonò* reprehendit Buxtorfius, id ipsum est quod modò in Scaligero castigavit, nempe non eum reprehendit quòd dicat, Judd. usos esse formulis istis Benedictionis, neque enim id potest negare Buxtorfius; sed temporis tantum circumstantiam in Scaligero reprehendit, quòd dicit eos esse usos formulis istis in fine cœnæ, seu mensis secundis, cum id factum sit initio ante degustatum Agnum. Sed eadem reponi potest Scaligeri defensio, quam modò attulimus. Nempe cum fuerit duplex Agni degustatio sollemnis, & distributio unicuique convivarum, primamque ejus degustationem præcesserit duplex illa Benedictionis formula super tortas azymas, quæ unà cum Agno erant cum acetario

rio

comedendæ; æquum omnino
 , ut postremam in fine cœnæ
 ni degustationem præcederet si-
 iter duplex illa Benedictonis
 mula: nam quoties ritus aliquis
 etebatur, toties benedictio illi
 commodata repetebatur; uti pla-
 um est in lotionem manuum, quæ
 um ter in cœnâ illâ usurparetur,
 ties etiam Benedictio illius pro-
 ria repetebatur. Nam quod ho-
 terni Judæi dicunt, post istam
 postremam Agni degustationem
 nihil amplius licere gustare eâ no-
 e, vel sapit id recentem hodie-
 rum *περιεργίαν*, & superstitionem,
 el intelligendum illud de reliquis
 bis communibus, qui in mensâ
 ant expositi; non verò de Azy-
 nis & acetario, quibuscum Agnus
 di debuit: nam alioqui falsum est,
 nihil omnino, post ultimam istam
 Agni distributionem, gustatum
 uisse à convivis; tertium enim &
 quartum poculum postea fuit ab

ipsis haustum. Omnino igitur conveniebat, ut postrema Agni degustatio, quæ sacra & sollemnis eraseret cum tortæ azymæ, & acriorum secundâ distributione, esu, præcedente ista duplici (de qua litem Scaligero movet Buxtorfius) Benedictionis formulâ, ut sic cœna illa vera esset Paschalis cœna per duplicem carnis Agni cum azymis & מרורים degustationem sollemnem, unam initio, alteram fine cœnæ usurpatam.

Decimò in Scaligero, Bezâ, Casaubono, aliisque doctis Viris, reprehendit Buxtorfius, quod dicantur pedum lotionem morem & ritum fuisse Judæorum in cœnâ Paschali aliisque, ante accubitum, usurpatum. Certè neque Maimonides loco suprâ ex eo producto, neque hodierni Judæi in suis Ritualibus exsertam faciunt lotionis pedum mentionem. At Maimonides triplicem hîc notat in cœnâ Pascha-

li

תלית *manuum lotionem*. Hæc lo-
 pertinebat olim ad munditiem
 galem, cujus plurimum studiosi
 ant Judæi Christi tempore, ne rei
 cujus immundæ attactu inscien-
 vel inviti polluerentur, cum per
 tem in foro & plateis versabantur,
 i & immundos homines, Ethni-
 s puta & Telonas, &c. & res mul-
 s immundas & sordidas contin-
 gebat illis non rarò ut attingerent,
 inde se pollui existimabant. Hanc
 munditiem ut à se depellerent,
 ne, si illoti cibum sumissent, ci-
 os, quos sumturi erant, attactu
 polluerent, solebant è publico
 omum reversi ante cibum manus
 altem lavare, & quidem *πυγμή, us-*
ue ad cubitum: uti à nobis in Spicili-
 gio nostro observatum est. Cumq;
 nos in Judæâ esset, si non nudis pla-
 nè pedibus, calceis saltem non pror-
 us clausis, uti nos hodie, sed apertis
 (qui *σωδάλια* dicuntur, quibus hodie
 utuntur Mōnachi quidā nudipedes
 Capu-

des, Capucini & Recollecti quoque (quos
 vocant) communiter incedere, quod
 fiebat ut pedes non pulvere modo
 aut luto inquinarentur, sed ipsi
 met etiam rei alicujus immundæ
 morticinî puta, in plateis jacentis
 attactu polluerentur; qui legali
 puritatis studiosiores erant (quales
 fuerunt Pharisei, & alii quàm plu-
 rimi) proculdubio non manus mo-
 dò, sed & pedes, ante accubitum,
 lavisse omnino verisimile est, maxi-
 mè verò in tam sacro cœnæ istius
 ritu factum fuisse omnino existi-
 mandum est. Quod autem Mai-
 monides, & hodierni Judæorum
 rituales libri hujus pedum lotionis
 non meminerunt, nec ab eis ho-
 die usurpatur, hoc inde esse vide-
 tur, quod vel illa tacitè includitur,
 & intelligenda venit in *לֹטְיוֹת* *lo-*
tione manuum, tanquam potiore
 parte, magisque necessariâ; vel
 quia hodie, & jam pridem Judæis
 mos amplius non est nudis pedi-
 bus,

os, vel apertis calceis, solisque fo-
 supernè religatis ambulare, ut
 propterea pedum lotio minus vi-
 detur hodie illis necessària. At
 Christi tempore, & antea, alia fuit
 Judæorum ratio, mos & consue-
 tudo, ut tum pedum lotio ad ex-
 citam Legis munditiem penitùs
 necessaria fuisse videatur, nec veri-
 simile ullo modo est, eos voluisse
 tam sacro Epuli illius ritu, pedi-
 bus luto & pulvere sordidatis, vel
 tactu rei alicujus immundæ for-
 mite pollutis, sacræ illi mensæ ac-
 cumbere, ne eam & sacros illi im-
 positos cibos polluerent. Huc fa-
 cere & pertinere videntur loca à
 caligero adducta ex Luc. VII. 44.
 XI. 38. Atque ex isto Judæo-
 rum more non semel in cœnâ Pa-
 trarchali lavandi, videtur esse quod
 Christus in ultimâ suâ Cœnâ, di-
 citur de mensâ surrexisse, & pedes
 duorum discipulorum lavisse. Non
 quod Paterfamiliâs ipse solitus es-
 set

set id facere domesticis & familiaribus suis; sed quia in more positum erat, ut convivæ non manus modò, sed & pedes lavarent, Christus ut humilitatis exemplum Discipulis suis præberet, ipse id fecit. Factum igitur fuit extraordinarium, quod Christus ipse Discipulorum pedes lavit; at verò planè consentaneum videtur, ut ipsa pedum non secus atque manuum lotio in tam sacro Epulo à Judæis usurpata sit.

Quod autem Buxtorfius Scalligerum eo nomine exagitat, quod de illâ pedum lotionem intellexit verba ista Haggadæ, אין אנו מטבלים, Sanè, verum quidem est verba illa propriè accipi de Tortâ azymâ & acetariorum intinctione in Embammate; at cum Buxtorfius negare non possit verbum טבל non modò de illâ intinctione, verùm etiam de corporis ablutione passim accipi,

acipi, unde & טבילה Baptismum
 um significat, quo Profelytus
 religionis Judaicæ professio-
 nem olim admittebatur. Estne
 ecò gravis in Scaligero censen-
 da hallucinatio, quod verba ista
 Maggadæ acceperit etiam de cor-
 poris & pedum lotione, quod-
 ue מטבילים in Hitpahel, non
 erò מטבילים in Pihel legerit;
 um absentibus punctis utro-
 ue modo illud commodo sensu
 legi possit, aut ea propter tan-
 to viro insultare debuit Buxtor-
 ius?

Vndecimum, quod reprehendit,
 hoc est, quòd quartum pocu-
 lum, quo cœna claudebatur,
 Scaliger dicat vocari כוס הלל *pocu-
 lum laudis* vel *Hymni*, cum primum
 poculum dicatur potiùs כוס קדוש
poculum Sanctificationis. ultimum
 verò כוס ברכת המזון *poculum benedictio-
 nis cibi*; nullibi autem fiat in Tal-
 mude mentio כוס הלל. Sed i. jam
 supra

suprâ notavimus, שוקר vocem
 esse generalem, quæ *Sanctificatio-*
nem significat: quæ sanctificati
 non fuit vini, sive poculi prim
 propria, sed rerum omnium quæ
 imponebantur, ut absumerentur
 quæ res per benedictionem præce
 dentem sanctificabantur. Deinde
 benedictio quidem, quæ poculum
 primum præcedit, dicitur שוקר quia
 per eam & vinum & reliqua, quæ
 mensæ inferuntur, sanctificantur,
 at ipsum poculum primum non
 propterea necesse est dictum fuisse
 שוקר בוס, aut sic dici debere. Et be
 nedictio, quæ ultimum poculum
 præcedit, dicitur quidem ברכת המזון
 τῆ τροφῆς δὲ λογία, *cibi benedictio*; at po
 culum ipsum non propterea di
 ctum fuit, aut dici debuit בוס ברכת
 המזון. Cum autem unâ cum poculo
 illo quarto recitetur, aut verò ab
 solvatur saltem, הלל *Hymnus* ille ma
 gnus, constans ex variis Psalmis,
 qui in Judæorum Ritualibus habe
 tur,

, quo hymno clauditur totus
 Paschalis cœnæ ritus; quidni di-
 stinctionis causâ, ut discernatur
 à reliquis poculis, dicatur, & di-
 ctis fortè fuerit ללה כוס *poculum Hy-*
mi, de Hymno intelligendum o-
 mino videtur Matth. xxvi. 30.
 Marc. xiv. 28. καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον.
 Nec obstat, quòd in Talmude non
 occurrat ללה כוס, etsi enim non oc-
 currat, potuit tamen dici distin-
 ctionis ergò: propterea que rectè
 dicitur à Scaligero fuisse εἰς δειπνὸν ἀπο-
 σπικθῆναι, quia eo decantato unusquisq;
 somnum, vel ad lectum & somnum,
 discedebat. Ad ejusmodi poculū vel
 simile alluisse videtur David, Psal.
 cxvi. 13. *Poculum salutem accipiam,*
& invocabo nomen Domini. quod po-
 culum ideò videtur vocare כוס ישועה
 quia erat μνημόσυνον & ἀγαθὸν κτήν pro
 liberatione à servitute Ægyptiacâ.
Ultimum, quod in Scaligero re-
 prehendit Buxtorfius, est quod
 noctem Paschalis cœnæ dicat vo-
 catam

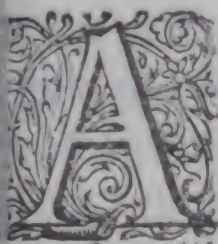
catam fuisse $\eta\gamma\eta$ *ἡγελίαν*, cum no-
 nox ipsa sic propriè dicatur, se-
 Lectio quædam è scripturâ, quæ
 eâ nocte solebat recitari in Me-
 sâ. Esto sanè, $\eta\gamma\eta$ sit propriè
 primò Lectio illa; annon etiam
 Nox illa sic dici potuit, quomodò
 Agnus dicitur $\pi\sigma\alpha$ *transitus* vel *sa-*
tus, propter Angeli transitum per
 mediam Ægyptum, & quomodò
 in Ecclesiâ Pontificiâ abusu quo-
 dam vocis *Missa* dicitur totus Eu-
 charistiæ apud eos ritus: cùm *Mis-*
sa propriè olim dicta fuerit *mis-*
sio, $\alpha\pi\acute{o}\lambda\upsilon\sigma\iota\varsigma$, Catechumenorum
 qui demittebantur, antequam My-
 steriorum fieret celebratio. Estne
 eâ in re iusta tantum Virum exa-
 gitandi causa?

Hæc sunt, quæ visum est brevi-
 ter ad istam Domini Buxtorfii dis-
 fertationem annotare, tum ad ri-
 tum cœnæ Paschalis totum re-
 ctius percipiendum, tum ad illu-
 strationem sacræ Domini nostri
 Jesu

In Christi cœnæ, quidnam in eâ
 ritibus veterum Judd. desum.
 esse à Christo videatur, tum
 vindicandum à reprehensione
 Saligerum, qui sine magnâ aut ju-
 stis causâ videtur in multis à
 domino Buxtorfio, nostro qui-
 bus in judicio, carpi atque repre-
 hendi, quâ de re æquus & cordatus
 dicet Lector.

D E L O C I
 S C R I P T U R Æ , Q U I
 H A B E T U R

*Genes. 11. v. 4. v. 6. Hæ sunt generationes
 Cœli & terræ, &c. sensu mystico atque
 allegorico, ex libro ZOHAR ad
 illum locum, brevis obser-
 vatio atq; exercitatio.*


 D sensum loci hujus
 mysticum priusquam
 veniam, aliquid de eo
 interpretandi genere
 præfari libet. Notum est tam a-
 pud

pud Judæos, quàm apud Christi-
 nos, duo esse Interpretum &
 Commentatorum in S. Scriptura
 genera. Unum eorum, qui simp-
 cem, seu literalem; alterum eorum
 qui Mysticum & Allegoricum sen-
 sum exquirunt, atque consecran-
 tur. Priorem illum sensum Juda
 vocant פשוט q. d. *nudum*, & detra-
 ctâ veluti veste exspoliatum; expo-
 sitionem autem literalem vocant
 פירוש Libros autem, & Commenta-
 ria, quibus proponitur literalis illa
 expositio atque sensus, appellant
 פרושים, & Doctores, qui ea scri-
 bunt, vocant מפרשים. Sensum vero
 Allegoricum vocant דרש vel דרש
 (ab *inquirendo*, quod opus habeat
 magnâ & exquisitâ inquisitione, ut
 inveniatur): allegoricas expositio-
 nes & commentaria de illis scriptura
 vocant מדרשים; Doctorem deni-
 que qui sensum illum exquirat &
 persequitur, מדרשן appellant: e-
 tiam Schola est & Academia, in qua
 sensus

ensus & expositiones ejusmodi
 allegoricæ docentur.

Porro non est existimandum,
 Judæos allegoricum istud inter-
 pretandi genus habere atque hau-
 sisse ex Christianorum imitatione
 que *καποζηλία* quadam; neque e-
 nim novum aut recens, sed anti-
 quissimum apud eos est, adeoque
 ab ipsis ad Christianos dimanavit.
 tenim Philo, qui, Christo viven-
 te, Alexandria in Ægypto vixit &
 moruit, legatione ad Caligulam,
 Romanum Imperatorem, Alexan-
 drinorum Judæorum nomine de-
 legatus in libro, quem de Essæo-
 rum vitæ instituto scripsit, testatur
 eos plures habuisse antiquas Ma-
 gorum suorum explicationes sacro-
 rum librorum, quarum lectioni se-
 ridè incumbabant, quæ mysticè & al-
 legoricè proculdubio fuerunt, qui-
 bus illi homines tū vel maximè de-
 lectabantur. Siquidem & ipse Phi-
 lo, qui eos impensè laudat, totus

K

est

218 EXERCITATIO

est in scriptis Mosis allegoricè seu tropologicè explicandis.

Hæc scripturam allegoricè explicandi ratio manavit ex certissimâ & constantissimâ apud veteres Judæos sententiâ, *omnia in Lege Mosis esse typica*, ac proinde mysticè, seu allegoricè, exponi posse. Non fuisse autem vanam & incertam quandam opinionem illam Judæorum de scriptis Mosaicis sententiam, sed verissimam & certissimam traditionem, docet tota Novi Testamenti scriptura; quæ nos monet finem Legis esse Christum, eamque habuisse umbram duntaxat futurorum bonorum, non verò rerum ipsarum corpus, quod in Christo est. Paulus etiam 1. Cor. x. 6. ait, omnia Israëlitis in deserto contigisse *ἐν τύπῳ*, & passim toto Novo Testamento typorum illorum multi explicantur à Christo ejusque Apostolis & Discipulis Petro, Paulo, Johanne, aliisque

de sacris Novi Testamenti Scri-
ptoribus.

Typorum autem tria fuerunt
genera: 1. Legales, 2. Historici,
3. Naturales. Legales typi sunt ri-
tuus & Cerimonix omnes Mosaicæ,
Tabernaculum, & omnia quæ cõ-
tinebant, Altare, Sacrificia, Vi-
timæ, Oblationes, Sacerdotes, Le-
vitæ, Purificationes, &c. quæ o-
mnia fuisse typica, satis docet au-
thor epistolæ ad Ebræos. Histori-
cos typos voco omnes, quæ in li-
bris Veteris Testamenti, & præ-
cipuè Mosaicis habentur, histo-
ricis, resque gestas, quas typicas
fuisse Paulus loco modò laudato
apertè dicit, *Ταῦτα ἡμεῖν τύπος ἐστὶν ἡ*
unde etiam ipse non paucas ea-
rum historiarum allegoricè expo-
nit in suis Epistolis, maximè verò
illâ ad Romanos & ad Galatas,
quibus Abrahami conjugium
cum Hagare ancillâ, & Sarâ liberâ,
proceptosque inde liberos Isaacum

& Ismaëlem, item Jacobi & Esau
nativitatem ex uno Isaaci cum Re-
becca concubitu, allegoricè expo-
nit. Christus ipse in Euangelio
quum serpentem æneum sui typum
fuisse ait; & Petrus, cum Baptismum
Christianorum dicit fuisse Dilu-
vii antitypum, hoc secundum ge-
nus typorum satis comprobant.

Naturales typi dici possunt tot
quæ à Mose nobis descripta
Mundi hujus ad spectabilis creatio
quæ typus fuit novæ, quæ in Chri-
sto est, fidelium creationis, atque
Ecclesiæ constitutionis. Quod po-
stremum typi genus non ignora-
vit, neque tacuit etiam D. Paulus
quum toties primum & secundum
Adamum nobis proponit, atque
inter se componit, & quandoque
opponit. Item, quum 2. Cor. 4. 6
rogat, ut Deus qui jussit $\Phi\omega\varsigma$ ἐκ σκο-
 $\tau\omicron\varsigma$ ἐκλάμψαι, velit corda eorum il-
luminare $\omega\theta\epsilon\varsigma$ φωτισμῶν τῆς γνώσεως, satis
eo ostendit, tenebras quibus terra
facies

fuit primùm operta, typum
 esse crassæ illius ignorantia, & te-
 brarum spiritualium, quibus ho-
 minum mentes naturaliter ante
 generationem per Christi spiri-
 tum obvelantur; & lucem primi-
 tiam à Deo creatam, quæque è
 tenebris primo die, Dei jussu ef-
 fudit, typum esse illuminationis
 mentium nostrarum, per Christi
 spiritum, in Christi ipsius, rerum-
 que divinarum revelatione atque
 cognitione. Ad hoc postremum
 generum genus pertinet allegori-
 ca loci hujus, quam proponemus,
 explicatio; hoc enim loco de re-
 rum creatione agitur.

Observandum est etiam tripli-
 cem esse sensum Mysticum, nem-
 pe: Allegoricum, Tropologicum
 & Anagogicum. Allegoricus est,
 quum typus de Christo, Christi-
 que membris, seu fidelibus, atque
 Ecclesiâ, deque Christi beneficiis
 & gratiâ, explicantur: atque hujus

generis sunt pleraque omnia, quæ in Novo Testamento à Christo, ejusque Apostolis exponuntur mysticè. Tropologicus est, quum ex typo, vel legalibus præceptis, ritibus, atque cerimoniais, documenta ad mores, & vitæ institutum pertinentia, adhortationes etiam ad virtutem & dehortationes eliciuntur. Cujusmodi est illud Pauli, ad Corinthios, qui ex præcepto Moisaico, *Non obligabis os bovis triturantis*, probat non esse ministris Evangelii neganda sufficientia, unde vivere, seque & familiam alere possint, stipendia. Hunc præcipuè sensum secutus est, & exquisivit in scriptis suis Philo; hunc secuti videntur Essæi, priorem verò Pharisæi. Anagogicus est, quum typi de futurâ vitâ, in cœlis agendâ, & gloriæ, quæ isthic fideles manet, exponuntur. Hunc interdum exquisierunt etiam Judæi, ut quum hoc ipso capite Salom. Jarchi, ex gemino

no

In Jod , quo scribitur vox יצר
 versu 7. ubi de Adami creatione
 dicitur : ויצר & formavit Dominus
 (Deus Adamum) colligit duplicem
 hominis creationem , unam cum
 subito à Deo primùm formatus
 est , alteram בתחתית חמתיים , in resur-
 rectione mortuorum . Hoc nempe
 ostendit , duplicem esse hominis sta-
 tum , alterum naturalem , & anima-
 rem in hac vitâ , alterum superna-
 turalem in vitâ futurâ . Id quod
 apostolus Paulus aliunde probat ,
 nimirum ex eo quod primus Adam
 dicitur factus ex pulvere (ac pro-
 pterea χοῖνός) factusque in animam
 viventem לנפש חיה ; secundus ve-
 rò Adam factus est ἐν πνεῦμα ζωο-
 τίνον , in spiritum vivificantem . Sensus
 quem hic ex Zohar proponemus ,
 ad primum potissimùm genus per-
 tinet , Allegoricum nempe sen-
 sum .

Porrò non est putandum , ea
 tantaxat in Veteri Testamento

K 4

esse

esse mystica & allegorica, quæ
Christo & Apostolis sunt in No-
vo Testamento explicata; neque
nobis jam licere exponere quid-
quam allegoricè. Illa certè ab ipsi-
sunt exposita, ut gustum & speci-
men aliquod nobis præberent hu-
jus generis interpretandi, nobis-
que hac in parte præirent, viam-
que aperirent, modum, & ratio-
nem ejusmodi interpretationis
nobis demonstrarent, ut ad illam
normam, atque analogiam alia ad
Ecclesiæ ædificationem & institu-
tionem à piis, & fidelibus, S. Scri-
pturæ Interpretibus explicari pos-
sent, servatâ fidei analogiâ: neque
enim quicquam ei contrarium, aut
ab eâ dissentaneum, sed omnia
consentanea sunt proponenda. Si
quid enim adfertur, quod sit ana-
logiæ fidei adversum, minimèque
consentaneum, eo ipso tanquam
falsum, atque adulterinum redar-
guitur, debetque rejici: Scriptura
enim

cum secum ipsa non pugnat. Ut
 ergò in omni aliâ, sic vel maximè
 allegoricâ Scripturæ expositio-
 nem, hoc primò & præcipuè caven-
 dum est, ne quid sit falsum, & aper-
 tum Scripturæ testimoniis atque di-
 versis, totique fidei analogiæ, & ad-
 mirabili, (quæ in Scripturâ con-
 cordia est) harmoniæ atque con-
 cordiæ adversum, pugnant & dis-
 tantaneum. Deinde, ne quid sit
 violentum, contortum,
 & futile, & frigidum, sed aper-
 tum, planum, obvium, quodque
 spontè ex se fluat, cum antecedenti-
 bus & consequentibus aptè con-
 nexum, atq; conjunctum, cujus o-
 mnes partes invicem aptè inter
 se cohæreant & colligentur, ni-
 hil ut dehiscat, & rimas agat, ni-
 hil (ut in structurâ & ædificio ob-
 servatur) extra normam, regulam,
 atque perpendiculum promineat
 & exorbitet, aut à reliquis ædifi-
 cii, vel corporis partibus, incon-

einnè diffideat, atque separetur
 Non est itaque in sensu illo perse-
 quendo statim & temerè arripien-
 da quælibet similitudo, quantum-
 libet levis, frigida, contorta, vio-
 lenta, arguta, ut ex eâ statim ty-
 pum pro animi arbitrio confinga-
 mus, atque constituamus, sed om-
 nia sunt accurato & exacto at-
 que climato iudicio expendenda,
 & inter se componenda, ut ea aptè
 consonent & cohæreant inter se.

In exquirendo autem sensu alle-
 gorico (ut & in totâ Veteris Te-
 stamenti Scripturâ interpretandâ)
 Judæi in eo præcipuè & longè gra-
 vissimè peccant, quod typos, &
 scripturæ dicta, ad verum Mes-
 siam, veraque ejus membra, fideles
 & Ecclesiam Christianam, ejusque
 statum & conditionem spiritua-
 lem non referunt, sed de suâ Syna-
 gogâ, & commentitio suo Messiâ,
 deque statu & conditione, seu fe-
 licitate carnali & mundanâ, quam

ab

eo expectant, malè & ineptè ac-
 ciunt, atque interpretantur: quæ
 de vero Christo, ejusque Eccle-
 siæ, & mystico corpore accipiantur,
 non malè quadrarent, quæque ab
 illis dicuntur, non rarò commodif-
 icè accipi possent. Secundò, in eo
 peccant, quod ut plurimum nugas
 & nugatas consectantur, & leves, futi-
 las, frigidas, coactas, violentas, ridi-
 culas, absurdas, impias nonnun-
 quam interpretationes obtrudunt,
 ut mysteria expiscantur ex apiculis
 & literarum figurâ, numero, variâ
 colloca-tione, atque transpositione,
 & valore, & per Gematriam עבא ,
 & nescio quot alios artis suæ (seu
 potius $\mu\alpha\theta\eta\mu\alpha\tau\iota\sigma\sigma\phi\iota\alpha\varsigma$) Cabbalisticæ,
 se pro animi libidine excogita-
 tos & confictos modos, permuta-
 tione potiùs, quàm ex seriâ, atten-
 tâ, & sanctâ typorum antiquorum
 considerationem, atque meditatio-
 ne, quibus adumbrata sunt, &
 quasi velata ea ipsa, quæ à Prophe-

tis de Christo, verisque ejus Discipulis & Sectatoribus prædicta fuerè, quàm typorum & oraculorum Propheti-
 corum harmoniam & consonantiam, si perspexissent, & considerassent Judæi, non sic à verò aberrassent. Sed verè de illis dici potest, quod Apostolus olim de Gentili-
 um Sapien-
 tibus dixit, *φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνησαν*: item, *ἐμάλαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοπίθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία.*

Primi Ecclesiæ Christianæ Patres, & antiquissimi Doctores, tot etiam ferè sunt in consuetando sensu mystico, atque allegorico; sed in eo non rarò peccant, quod in typis explicandis partium symmetriam, aptum consensum & harmoniam non satis attendunt, sed quamlibet sæpè, quæ primò illis sese offert inter typum, & rem quam typo putant adumbratam, similitudinem & convenientiam, ut levem & evanidam, statim arripiunt,

unt; unde fit, ut allegoricæ eorum expositiones sæpe evadant rigidæ, coactæ, contortæ, violentæ, aut verò admodum leves atque inutiles. Eos, hac in parte, clausis oblitatis oculis, sequuntur plerique hodierni Ecclesiæ Pontificiæ Doctores atque Concionatores, in suis ad populum Homiliis, & scriptis moralibus, quosque Devotionis vocant. Qui & in hoc non verò peccant, quod ejusmodi levissimis, & futilibus Allegoriis abutuntur ad comprobanda sua de religione Christianâ controversa dogmata, verbo Dei scripto & sanæ Evangelii doctrinæ contraria, aut non satis consentanea.

Unde factum, ut plerique Protestantium, atque Reformatorum Doctores & Theologi, erga istud interpretandi genus minus benè affecti sint, illudque penitus fermè ab usu Ecclesiæ & Scholæ rejecerint, ita ut inter eos planè fermè

exoleverit, atque in hujus rei de-
 fensionem vulgatum istud Scho-
 læ, vetusque dictum & axioma huc
 trahunt, atque usurpare solent,
Theologia symbolica non est argumen-
tativa. Sanè dextrè & commodè
 acceptum dictum illud & Schola-
 rum axioma longè est verissimum
 & certissimum, nempe, non est no-
 vum & inauditum aliquod Do-
 gma, ad fidem, vel mores perti-
 nens, tanquam ad salutem necessa-
 rium, ex solis typis & allegoricâ in-
 terpretatione procudendum, atque
 plebi Christianæ obtrudendum,
 sine manifestis S. Scripturæ testi-
 moniis, & argumentis, ex simplici,
 genuino, & literali sensu deductis.
 At non inde conficitur, ea quæ
 jam aliunde ex Scripturæ literali
 sensu sunt plana, certa, manifesta
 atque in confesso, non posse et-
 iam (ad Ecclesiæ & plebis Chri-
 stianæ ædificationem) ex typis &
 allegoricâ interpretatione apta,

COR-

AD LOCUM ZOHARIS. 231
conveniente & commodâ illustra-
tione confirmari: neque id sta-
tim rejiciendum est quod hoc mo-
do confirmatur (modò, uti dictum,
non sit alienum vel dissentaneum à
veritate & fidei analogiâ) eo dūtaxat
nomine quod typo aliquo adum-
bratum, & allegoricâ interpreta-
tione proponatur, confirmatum.
Modò, quando est typi & rei typo si-
gnificatæ (quæ ab analogiâ fidei
non dissentit) apta convenientia,
concors symmetria, & grata har-
monia, magnum est veritatis argu-
mentum, atque in ea convenientia,
cernitur suam Spiritus Dei (quo
ducti sunt sacri Veteris Testamen-
ti Scriptores) sapientiam, qui ejus-
modi Typis, quasi quibusdam sa-
cris imaginibus res futuras tanto
ante tempore adumbravit, cedit-
que hoc ad majorem S. Scriptura-
rum fidem, auctoritatem, com-
mendationem, atque veneratio-
nem; in quibus tam exacta harmo-
nia,

nia, tam exquisita symmetria, tam admirabilis concordia Veteris & Novi Testamenti non inveniretur, nisi ab infinita Spiritûs Dei sapientia, quæ ista omnia sic sapientissimè disposuit, S. Scripturæ essent profectæ. Sed (uti dictum) videndum est sedulò, ne quid sit in ejusmodi interpretationibus stultum, ridiculum, leve, futile, falsum, hiulcum, ac reliquæ Scripturæ adversum, repugnans, dissonum, atque dissencaneum.

Sed neque etiam propter rei abusum, res ipsa, hoc est, genus istud interpretandi allegoricum prorsus est rejiciendum, atque damnandum, ejusque usus omnis ex Ecclesiâ penitùs est exterminandus; nec qui affertur sensus allegoricus, vel mystica interpretatio eo ipso statim est damnanda, ac cum supercilio rejicienda, quia est allegorica; sed juxta Apostoli præceptum, *Omnia probate, quod bo-*

NUMS

AD LOCUM ZOHARIS. 233
an est retinere, videndum est, an
falsa & genuina, an verò secus sit
interpretatio illa: nam si ad regulas
supra positas sit conformata, cur
reiciatur? Nisi quis fortè velit ex-
plicitè asserere, nihil omnino jam
nobis licere allegoricè interpreta-
ri, soli Christo, ejusque Apostolis,
Novi Testamenti sacris scriptori-
bus, id licuisse, quia erant θεόπνευστοί;
nobis idē jus non esse, quia non su-
mus unà cum illis θεόπνευστοί. Sed pa-
ratione, eodemque argumento
robriari posset, non alia propheta-
rum Veteris Testamenti oracula,
à Christo à nobis adversus Ju-
deos adferri & urgeri posse vel de-
bere, præter ea quæ in Novo Te-
stamento à Christo, & Apostolis
suis, allata sunt & explicata: quod
nemo sanus puto dixerit. Quod si
posterius istud nobis, etsi non
θεόπνευστοί, licet; quidni & illud no-
bis similiter licebit? Nonne in u-
troque genere, Scripturam expli-
can-

candi formam, modum & rationem, suis explicationibus nobis præbuerunt, & exemplo suo nobis præiverunt? An ad allegoricum magis quàm ad literalem sensum exquirendum necesse est, esse *ἑρμηνεύου* vel *ἐνδρασιολω*? Certè si nobis non præivissent Christus & Apostoli in explicandis tum typis, tum Oraculis Prophetis, quæ de Christo sunt, nobis in utrisque aqua necessariò hæreret; sed quando in utroque genere exemplum eorum habemus, possumus tutò & securè illud tam in his, quàm in illis explicandis sequi.

Cæterùm veterum Judæorum, qui Christi tempora præcesserunt, sive in hoc, sive in illo interpretandi genere scripta nulla hodie habemus. Eorum autem, qui post Christi adventum aliquid scripserunt, tres omnino sunt libri, qui ab hodiernis Judæis magnæ jactantur esse antiquitatis. Primus est, qui

Rab-

AD LOCUM ZOHARIS. 235
Abboth dicitur, estque in quinque
libros Mosis, sive magnum, minus-
que, quod vocant, Pentateuchum,
commentarius totus allegoricus:
quem conscriptum volunt esse à
quodam Rabba circa annum æræ
Christi trecentessimum. Sed eâ de
re fides sit penes autores, qui ne-
que ulla habent vetera & certa, ne-
que eidem gentis suæ (extra Biblica)
monumenta historica, & solent illi
in hoc genere multa mentiri & se-
curè comminisci. Secundus est Zo-
har, totus item cabbalisticus, &
mysticus atque allegoricus in Le-
vi commentarius, quem scri-
ptum jactant à R. Simeone F. Jo-
hai, R. Akibæ (Adriani Impera-
toris tempore) Discipulo, sed fal-
sò; siquidem author libri *Schal-*
heleth, recens Judæus scriptor, ait
nichil à R. Simeone fuisse scri-
ptum, sed ab ejus tantùm Discipu-
lis & Discipulorum discipulis, qui
post multos ab ejus morte annos
librum

236 EXERCITATIO

librum istum Zohar censentur conscripisse אל ליבא (uti loquuntur) *ad mentem*, & secundum sententiam Magistri sui; hincque factum esse, ut ab eo conscriptus fuisse dicatur. Tertius est *Talmud*, circa quingentesimum Christi annum confectus, in quem tota Judæorum paulò antiquiorum sapientia, jusque tum civile & politicum, tum sacrum & cerimoniale, atque religiosum, Theologia denique eorum de fide & moribus, si quid præterea in Philosophiâ & Medicinâ sciverunt, illud totum ab illius libri authoribus in eum est congestum.

Author Rabboth in hunc Mo-
sis locum meras agit nugas, nec
habet quidquam, quod expendi,
aut verò legi penè mereatur. Li-
ber Zohar paulò fusiolem adfert
loci istius explicationem allegori-
cam, quam impurissimo, & obscu-
rissimo stylo scriptam, Latinam,
ut

AD LOCUM ZOHARIS. 237

t potuimus, fecimus (atque hic
roponimus) proque virili Com-
mentario nostro illustravimus, &
quam licuit nobis facem ei admo-
imus, ut quale de hoc Judæorum
scribendi genere judicium à Chri-
tians debeat fieri, paullò certius
c distinctius perspicui possit. Ea
autem sic se habet ex Zoharis edi-
tione, facta Mantuæ in quarto, an-
no æræ Christi 1559. sive ut illi
computant ה' ו' ש' ל' נ' ק'.

*Excerpta ex Zohar fol. 24. 6. Ad
locum Genes. 11. vers. 4. 5. 6.*

1. Hæ sunt generationes cæli &
terra, &c. Ubicumque scribitur
אלה (nempe cum תולדות) profanan-
tur priora, (seu præcedentia) Et
hæ sunt generationes תהו quæ si-
gnificantur vers. 2. Terra erat תהו וברו.
Illa sunt, de quibus dictum est, quòd
Deus benedictus creavit Mundos, & de-
struxit eos, ac propterea terra erat
Tohu vabohu, desolata & vacua.
Quo-

238 EXERCITATIO

Quomodo Deus creavit mundos
 & destruxit eos? conveniebat enim
 magis, ut non crearet eos: nempe
 hoc certè arcanum est. Quid est
 illud ומחרבן *destruit eos*? Deus enim
 benedictus non destruit opera ma-
 nuum suarum, ut ne sint amplius,
 sed isti cœli sunt illi, de quibus
 dictum est, *Cœli instar fumi evane-
 scent* (Esaï LI. 6) Si ita est, Deus er-
 go facit, & delet. Verùm dictum
 illud est וַיִּבְרָא אֱלֹהִים, quando Deus
 B. creavit mundum & creaturas
 באורייתא *per Legem*, quomodo antè
 explicatum est ad vocem בראשית,
 de quo dictum est, *Dominus possedit
 me initium viarum suarum*, (prov.
 VIII.) & in isto ראשית Deus crea-
 vit cœlum & terram. & est con-
 junctum illis in eo, propterea quod
 ברייתא scribitur in illo ב"ר"א"ש"י"ת Et di-
 ctum de illo (fœdere) *Si non fœdus
 meum diei & noctis* (Jer. XXXIII.
 29) suntque illi (cœli nempe) de
 quibus dictum est, *Cœli cœlorum
 sunt*

et Domini (Deut. x. 14.) Et est
 terra viventium כלילא *composita* (vel
constans) ex septem terris; de qui-
 bus Rex David dixit, *Ambulabo co-*
mm Domini בארצות *in terris viventium*
 (sal. cxvi. 9.) & creavit postmo-
 dum cœlum & terram super תהו
ine; Neque est isthic fundamen-
 tum, quod est ברית *fœdus*, quod con-
 iungitur illis, Propterea quæsiuit
 deus dare Legem Gentibus mun-
 di idololatri, quod est ipsum fœ-
 dus Circumcisionis; sed noluerunt
 accipere illud, ideo remansit terra
 sicca & arida. Et hoc est quod di-
 citur: *Congregentur aquæ desub Cœ-*
li in locum unum, & appareat siccum.
 Illud *congregentur aquæ* significat
 Legem; illud autem *in locum unum*
 significat Israëlem; propterea quod
 animæ illorum pendent ab illo lo-
 co, de quo scriptum est, *Benedicta*
est gloria Domini de loco suo (Ezech.
 11. vers. 12.) *Gloria Domini* est Di-
 vinitas inferior; *de loco suo* est Di-
 vinitas

vinitas

240 EXERCITATIO

vinitas superior. Et quia animi
 eorum inde sunt, habitat super
 eas verè Dominus, & de illis dicitur,
Portio Domini est populus ejus. Et
 h. e. quod dicitur, *congregentur aquae
 in locum unum.* Lex autem est habi-
 tatio mundi. Et quia gentes mun-
 di idololatræ non acceperunt eam,
 remansit illa (terra scilicet) sicca &
 arida. Et hoc est quod dicitur
*Deus B. creavit mundos, & destruxit
 illos.* Illi sunt, qui non servarunt
 præcepta Sinai, nec sunt opera e-
 jus, quomodo existimant filii ho-
 minum: quare enim perderet fi-
 lios suos, de quibus dicitur *הבראם
 cum crearet eos.* ב"ה בראם per He crea-
 vit eos. Et isti sunt qui de Gentibus
 mundi fiunt profelyti, propter quo
 excidit ה parvum de Abraham, in
 Aleph quintuplicatum quod est
 He, quod est *חרב ויבש desolatum & a-
 ridum, desolatum in Domo priorè
 & siccum in Domo posteriorè.* Mo-
 ses autem propterea quod quasi-
 vit

t adducere Profelytos sub alas
 vinitatis, putavitque quod es-
 nt de illis, qui creati sunt $\eta \kappa$ per
 e, dedit in illis He Abrahami,
 erunt illi causa descensus, sicuti
 ctum est. (Exod. xxxii. 6) *Vade,*
scende, quia populus tuus sese corru-
t, propterea quod non accepe-
unt He in timore & Jod, & in a-
more & He, descendit gradus ejus
דאיתו qui est Vau: & descendit Vau
nà cum eo, ut ne periret inter
os, quia futurum est בראדגולא in
cano (Galgula vel) rota, ut mi-
ceantur inter eos in Captivitate,
inter Vesperam magnam, quorum
animæ sunt de latere eorum, de
quibus dictum est, quoniam cæli in-
ar fumi evanescent. Et sunt illi,
pro quibus Noë non intercessit,
dictumque est de illis, & deleti sunt
e terrâ, propterea quod fuerunt
e illis, de quibus dictum est, De-
bis memoriam Amalec (Exod. xvi. 1.
 4) & Moses non cavet sibi ab eis,
 L fecit-

fecitque cadere He inter eos : in-
 déque factum, quod non est in-
 gressus in terram Israël, donec re-
 diit "ה in locum suum. Propterea
 descendit gradus ejus, & descendit
 in eo Vau, & propter hoc "ה ceci-
 dit Vau, יוקים לה ורמשה (α) *explica-
 tum est antea Vau illud Mosis.* Et pro-
 pterea quod He parvum (He no-
 minis Abraham, quod est vocis
 הברא) imminutum est propter
 eum, dictum est de eo : מוליך *dedu-
 cens ad dextram Mosis brachium ma-
 gnificentiae suae* (Esa. LXIII. 12.) &
 eduxit eum inde in virtute & Vau,
 & adduxit eum secum : statim ha-
 bitavit super eum י"ה, & perfecta
 est gens, de qua dicitur ; *Generatio
 abit, & Generatio venit* (Eccles. 1.
 vers. 4.) Ecce autem, jam ante de-
 claratum est, quod generatio non
 est minor quàm LX myriades ; &
 hæc est illa Mosis, de quâ dicitur
 quòd una femina peperit LX my-
 riades ex uno utero (vel, uno partu.)

(α) יוקים positum videtur pro יקים. Porro

Porrò quinque sunt species in
 resperâ magnâ : nempe Amaleci-
 e , גבורים , Raphaim, Nephilim, &
 Anakim; & propter eos excidit He-
 varvum de loco suo. Balaam &
 Balac fuerunt de latere Amalec.
 Colle עַם de nomine בלעם & בן de בלָק
 reliquum est בלל, quia isthic confudit
 ominus linguam totius terræ. Gen.
 1.9. Et hi sunt qui relictî sunt de
 lis, de quibus dictum est: & dele-
 um est כל יקום omne subsistens , ἰφί-
 μερων. Et de illis qui relictî sunt
 eis in Captivitate quartâ , sunt
 præcipui in fœdere Sinai, & illi sunt
 qui constituunt super Israëlem ar-
 ma (vel instrumenta) violentiæ. De
 lis dicitur : *Et repleta est terra vio-*
lentiâ à facie ejus. Hi sunt Amaleci-
 e. Nephilim, de illis dicitur: *vide-*
ant filii Dei filias hominum, quod
essent pulcræ. Hi sunt species se-
 cunda. De illis suprâ dictum est,
 quod cum quæreret Deus B. facere
 hominem, quum dixit, *Faciamus ho-*
 L 2 minem,

minum, &c. Amarunt eas, & Deus B. ejecit eos infernè incatenatos. Et hi sunt אַרַי *Ara*, & אַזַּאֵל *Azael*, de quibus est anima eorum qui sunt בְּרַב־עֵרֶב *vesperæ magnæ*, qui sunt Nephilim, qui etiam causa ipsis fuerunt scortandi post fœminas, quæ pulchræ erant. Ac propterea deiecit eos Deus de seculo futuro, ut ne sit illis pars isthic. Et dedit eis mercedem eorum in hoc mundo, sicut dictum est, *retribuens osoribus suis in facie ejus ad perdendum eum*, (Deut. VII. 10.) גְּבוּרִים Fortes sunt species tertia, de quibus dictum est: *Isti sunt fortes, viri nominis*, (Genes. VI. 4.) & isti sunt de latere eorum, de quibus dictum est: *Age, ædificemus nobis urbes, & faciamus nobis nomen*. Ædificant nempe sibi Synagogas & Academias (vel Scholas) & ponunt in eis librum Legis, & coronam super caput ejus, sed non propter nomen Dei, verùm ad faciendum sibi nomen: hoc illud est quod dicitur:

Facia-

faciamus nobis nomen, (Gen. xi. 4.)
 et de alio latere prævalent super
 Israël, qui est sicut pulvis terræ,
 et diripiunt eos, & fractum est o-
 mus. De illis dictum est: *Et invalue-
 runt aquæ valdè valdè super terram.*

Raphaim sunt species quarta.
 Quum vident Israël in oppres-
 sione; מתרפין segnescunt, & quam-
 vis possint liberare, nolunt tamen,
 & remissi sunt in Lege. Eorum ta-
 men nonnulli sunt, qui in ea stu-
 dent ad faciendum bonum cum
 idololatriis: de quibus dicitur
 רפאים כל יקום *Rephaim non resurgent,*
 Esa. xxvi. vers. 9. in tempore futu-
 ro. Præceptum Israël de illis da-
 tum est, *Perdes omnem eorum memo-
 riam,* Esa. xxvi. vers. 14. Anakim
 sunt species quinta, quia isti con-
 temnunt illos, de quibus dictum
 est, תוקים *torques faucibus tuis.* Prov.
 i. 9. De illis dicitur: *Rephaim repu-
 tantur & ipsi, sicut Anakim,* (Deut.
 ii. v. 11.) æquipollent isti illis. Isti

sunt qui converterunt mundum in *Tohu vaBohu*, & dicti istius, *Terra erat Tohu vaBohu*, mysterium (sive mysticus sensus) est: Desolata est domus sanctuarii, quæ est fundamentum & habitatio mundi. Statim atque venerit lux, quæ est Deus B. delebuntur de mundo & peribunt. Sed Redemptio non pendet nisi in Amalec, donec deleantur, qui sunt in eâ Gente. Atque hoc jam antè declaratum est.

II. Alia explicatio horum verborum: *Iste sunt generationes cæli & terra*. Isti sunt, de quibus dictum est, *Isti sunt Dii tui, ô Israël, &c.* (Exod. xxxii. 4. In die quo deleti sunt illi sicut illi, eo die Deus fecit cælum & terram; & hoc est quod dicitur, *In die, quo fecit Deus cælum & terram*. In eo tempore fuit Deus B. cum divinitate suâ (vel, cum Spiritu suo sancto) & innovatus est Mundus. Hoc est quod dictum est, *quia quemadmodum cæli novi & terra*
NOVA,

ova, (Esa. LXVI. vers. 22.) Hoc illud est, quod his vocibus significatur, *In die quo fecit. Eo tempore fecit Dominus Deus germinare de terrâ unam arborem visu delectabilem, &c.* Sed in principio, donec deleta sunt cuncta, non descendit pluvia Legis, & Israëlitarum, qui sunt similes herbis & arboribus, non germinarunt; quod mysticè significatur vocibus istis, *Et omne virgultum agri nondum erat in terrâ, & omnis herba agri, &c.* propterea quod non erat homo, qui sunt Israëlitarum in domo Sanctuarii, ad colendum terram oblationibus suis.

III. Alia explicatio. *Et omne virgultum agri.* Hic est Messias prior, *antequam esset in terrâ. Et omnis herba agri, antequam germinaret.* Hic est Messias posterior. Et quare istud? quia non fuit adhuc Moses ad colendum Numen, de quo dicitur: *Et homo non erat ad colendum terram.* Et arcanum loci altius, *Non recedet sceptrum de Iudâ;* Hic est Messias filius David: *neque*

legislator de pedibus ejus. Hic est Mes-
 fias filius Joseph, donec veniat *שילה*
 Silo, Hic est Moses. Numerus istius
 est sicut illius, & ipsi erit congregatio
populorum *ולו יקהת עמים* literæ sunt
קהת & *Levi Kehath*.

IV. Alia explicatio. *Et omne vir-*
gultum agri. Illi sunt Justi, qui sunt
 de latere Justi *היי לעלמין* vivētis in se-
 cula. (hoc est, in voce *שה* est
 vox *שהי* per literarum metathesim)
ש notat tres ramos arboris, & hi
 sunt tres Patriarchæ, & à vivente in
 secula. V. Alia explicatio. *Et omnis*
herba agri. *שי"ן ע"ב* tria folia quæ
 sunt *ש"י אדרונרי* & sunt *גר ע"ב* rami,
 à quibus pendent in numero suo
ע"ב. Omnes illi non continentur
 in loco qui est *שכנתא*, hoc est, nu-
 men (vel Spiritus sanctus) donec
 veniat ille qui est *ארם*, qui est *יה"וה*,
 hocque significatur vocibus istis,
וא'רם, & homo non erat ad colendum
terram, ac propterea dicitur de eo,
Et omnis herba priusquam germinaret,
 donec

nec germinet צדיק Justus, & ab
 quo veritas de terrâ germinabit, de
 quo dicitur. *Mittet veritatem in ter-*
ram, (Dan. viii. 12.) Et Discipuli
 sapientum, qui sunt דשאין *gramina,*
 non germinant in Captivitate, do-
 nec veritas de terrâ germinaverit.
 hic est Moses, de quo dicitur, *Lex*
veritatis fuit in ore ejus, quia nemo
 fuit ipsi similis, qui quæsierit Di-
 vinitatem. Ac propterea dicitur :
Et homo non erat ad colendum. Sed
 statim atque venerit, statim ואדם,
secundus Adam adscendet de terrâ.
 אדם מן אדני סליק ליה Adam de Ado-
 nai, deest illi Vau, Eo factus est
 Dominus totius terræ. Statim, &
irrigabat totam terræ superficiem. Ex
 quo irrigantur Israëlitæ infernè per
 70 facies (hoc est, modos expli-
 candi) Legis. Alia explicatio. Et
vapor ascendebat de terrâ. Explicatio
 ejus Chaldaïca est, *Nubes ascendebat*
de terrâ, hæc est de quâ dicitur: *Nu-*
bes Domini super Tabernaculum, (Ex-

od. cap. ult. vers. ult.) Per eam irrigantur Discipuli Sapientum in terrâ hoc tempore.

Loci istius Zoharis Elucidatio.

Obscura fanè sunt ista, in quibus plura videntur esse divinanda & conjectanda, quàm definienda, aut certò asserenda: quam tamen pro virili poterimus, commodam adferemus eorum explicationem. Quintuplicem ergò proponit hic Autor loci istius Geneseos mysticam sive allegoricam explicationem. I. quâ putat eo significari duplicem quandam à Deo factam mundi cujusdam mystici creationem; geminumque designari à Deo factum mundum allegoricum. II. quâ vult significari Ecclesiæ & reipublicæ Judaicæ in Lege per Mosen constitutionem. III. quâ Messiam, & quidem geminum, vult hinc adumbrari. IV. quâ pios & justos vult significari. V. de-

nique,

que, quâ Gentium & Judæorum
Messiæ tempore unionem & con-
jugationem putat designari. Cui
extam, sed uno verbo subjicit, quâ
putat Legis usum in docendis ho-
minibus designari. Primam illam
explicationem fusiùs profequitur;
in reliquis est multò brevior.

Ad primum ergo sensum illum
quod attinet, vult hoc & antece-
dente capite duplicem à Mose pro-
poni mundi creationem: alteram
præcedente capite his verbis, *In*
principio creavit Deus cælum & ter-
ram; alteram his capituli istius se-
cundi verbis: *Hæ sunt generationes*
cæli & terræ, &c. Quæ duplex crea-
tio non est intelligenda de geminâ
Mundi hujus materialis fabricâ,
sed de gemino mundi, seu homi-
num in eo, statu, atque conditio-
ne, ea nempe quæ præcedit Messiæ
adventum; & altera, quæ futura est
Messiæ tempore: quarum altera al-
teram est veluti abolitura & dele-

L 6

tura,

tura, posterior nempe priorem, hoc est, prior illa mundi constitutio immutanda est, ut locum posteriori cedat. Probat autem istud geminâ authoritate, prima veterum Rabbiorum, altera scripturæ testimonio. Ad authoritatem Doctorum quod attinet, duo adfert eorum dicta, quibus id vult significari. Alterum est quod dixerunt, *In omni loco ubi est אלה, ibi כסל profanantur priora.* Sensus est, his Mosis verbis אלה תולדות hæ sunt generationes cæli & terræ, significari quandam Mundi novam creationem, per quam antiquatur veluti & aboletur prior illa, quæ significata fuit à Mose, Capite præcedente, verbis illis, *In principio creavit Deus cælum & terram.* Porrò ex aliis Judæorum in hunc locum Commentatoribus (puta ex authore רבות) sic est intelligendum illud veterum Doctorum dictum, ut discrimen sit inter אלה תולדות & ואלה תולדות

ואלה תולדות: nam ubi occurrit ואלה תולדות
 am copulâ Vau præfixa voci אלה,
 quod aliquoties occurrit in hoc
 Teneleos libro, Capite nimirum x.
 (Trf. i. & Cap. xxxvi. i.) volunt se-
 quentia conjungi præcedentibus,
 hoc est, de eodem agi generatio-
 num genere; at ubi est אלה, sine
 Vau copulâ (uti hoc loco) præce-
 dentia profanari, hoc est, immu-
 tanda esse à sequentibus. Sic enim
 habet author Rabboth in hunc lo-
 cum: *Dixit R. Abahu. Omnis locus*
quo dicitur אלה, isthic פסל profanat
etiam præcedentia; ubi verò est ואלה, addit ad ante-
cedentia. Hic quia dicitur אלה, profa-
nat præcedentia. Quid profanat? nem-
pe Tohu vaBohu, & Tenebras. Hæc
elementa: quibus hoc vult, Per istam
creationem aboleri illud, quod si-
gnificatum fuit per חושך & תהו ובהו
Tenebras, quæ dicuntur fuisse super
faciem abyssi, initio creationis.
 Alterum veterum Rabbinorum di-
 ctum, quo suam probat Zohar sen-

tentiam, hoc est, Deus B. יא עלמין ומחרבן creat *Mundos*, & destruit eos, quo dicto innuunt geminam quandam mundi creationem, quarum altera alteri cedit, & ab eâ quasi destruitur. Scripturæ dicta, quibus idem confirmat, duo itidem sunt, alterum ex Mose, Capite præcedente v. 2. *Et terra erat inanis & vacua*: quo innuitur Mundum illum esse à posteriore veluti abolendum. Alterum est ex Prophetis desumptum, *Attollite oculos vestros versus caelum, & intuemini versus terram infernè; quia caeli instar fumi evanescent (vel quasi sal dissolventur); & terra instar vestis veterascet.* Esa. LI. 6. Quibus verbis apertè innuitur quædam Mundi prioris destructio. Hanc destructionem non vult accipi de materialis & adspectabilis huius mundi abolitione: nam quomodo (inquit) Deus B. crearet & aboleret eos; fatuus enim erat eos non creare. Item, Deus B. non destruit opera ma-

num

um suarum, ut non sint amplius. Item,
 Deus ergò facit & delet? אלא ואדיר הוא,
 אלא הכא א sed reverâ arcanum hîc est:
 דמ דמלה, arcanum vocis, h. e.
 dictum illud Scripturæ mysticè &
 egoricè est intelligendum de fi-
 uratâ quadã Mundi destructione.
 e Mundo nempe illo, quem Deus
 creavit באוריתא per Legem (vel in Le-
 e) quemadm. ante explicatum fuit
 vocem בראשית, de quo principio di-
 um est, Prov. viii. 22. Dominus crea-
 it me ראשית principium viarum sua-
 um. Et in isto בראשית creavit Deus cœ-
 um & terram, estque סמך לון ביה con-
 unctum illis in eo; propterea quod ברית
 edus, habetur scriptum in בראשית. Hoc
 ult, Mundum à Deo destruendum
 illum esse, quem in Lege, seu per Le-
 gem, creavit, populum nempe Ju-
 daicum, veterem Dei populum
 (Synagogam) quem Deus à reliquis
 terræ populis selegit, sibi que in po-
 pulum peculiarem delegit, quum
 Legem suam Mosis ministerio ipsi
 dedit.

dedit: porrò creationem illam mysticè significari voce בראשית, in qua continetur vox ברית, quæ fœdus (nimirum Legale) significat; nam si de medio vocis illius בראשית tollas duas literas אש, remanebit ברית.

Cæterùm illud ראשית, in quo Deus dicitur creasse cœlum, & terram, vult esse illud idem, de quo dicitur, Prov. VIII. *Deus possedit me initio viarum suarum*, quem locum sic accipit, quasi sensus ejus sit, Deum ab æterno decrevisse Legem Israëli dare, atque in eâ fœdus cum eo contrahere, quæ est prima mundi sui allegorici constitutio. Paulò meliùs veteres Ecclesiæ Christianæ Patres, qui locum Proverbiorum de Christo intellexerunt, & ἀρχὴν utrobique significare volunt Christum, per quem Deus mundum initio creavit.

Porrò de hoc fœdere vult accipiendum esse dictum Jerem. XXXII.

Si non fœdus meum noctis & diei;
 quitur enim statim, *Etiam semen*
Iob & Davidis ego repudiabo. Ubi
 videtur alludere ad affinitatem vo-
 cem בריתי *fœdus meum*, & בראתי *crea-*
 ti; quasi Deus sic voluerit mysticè
 innuere, se in fœdere illo creasse
 diem & noctem, hoc est, mun-
 dum, mundum nempe illum, de
 quo versu sequente, *Semen Iacob*
& Davidis. De eodem mundo (se-
 mine scilicet Jacobi & Davidis)
 intelligendum esse vult dictum il-
 lud, *Cœli cœlorum sunt Domini, ter-*
ram autem dedit filiis hominum. Psal.
 cxiv. 16. Cæterùm terra viven-
 tium est כלילא *composita* (h. e. con-
 stat) ex septentrione; de quibus di-
 xit Rex David: *Ambulabo coram Do-*
mino בארצות in terris viventium, Psal.
 cxvi. 9. Videtur autem intelligere
 per *terrâ viventium* terrâ Chanaan,
 quæ data est Israëlitis possidenda,
 in quâ fuerunt septem populi, sive
 gentes, Chananæi, Pherezæi, Hevæi,
 Hettæi,

258 EXERCITATIO

Hettæi, &c. (quas Deus inde deturbavit) quasi totidem terras sive regiones & Provincias, quibus constabat terra illa viventium, quam populo suo dedit incolendam.

Porro in priore illo Mundo duas ejus veluti partes considerat, Gentes nimirum, quas Deus à fœdere illo suo rejecit, quasque propterea sic veluti destruxit, ut hic etiam in eo verificetur superius illud Doctorum dictum, *Deus creavit mundos, & destruxit eos*. Hanc Gentium separationem, & rejectionem, atque mysticam destructionem probat ex eo, quod prior Mundus dicitur fundatus *על תהו* *super vacuum*; ait enim, *Et creavit Deus postmodum cœlum & terram* *על תהו*, & non est *isthic fundamentum, quod est ברית* *fœdus* *דסמך לון* *quod est illis conjunctum*. Hoc vult, Lex, Fœdus Dei, est fundamentum prioris Mundi, sive populi Judaïci: super quo fundamento Gentes non fuerant

fundatæ, quia Deus ab illo
 colere eas exclusit; ideo dicitur
 pro Mundus fundatus על תהו. Fœ-
 deri autem illud dicitur סמך לון *illis*
coniunctum, hoc est, peculiariter
 iudæis datum, propriumque illis
 datum; quia (ut modò explicatum
 est) vox ברית comprehenditur in
 בראשית. Cæterùm illa Gen-
 tium rejectio facta fuit non inju-
 ste, sed justissimè, propterea quod
 noluit Deus quidem dare Gentibus i-
 dolatris Legem, quæ est fœdus Cir-
 cumcisionis, sed noluerunt illud (fœ-
 deris) accipere; ideo remansit terra
 sicca & arida, Et hoc est, quod dici-
 tur: Congregentur aquæ desub cœ-
 lum in locum unum, & appareat sic-
 ca, hoc est, quia noluerunt
 gentes suscipere signum illud fœ-
 deris Dei, nimirum Circumci-
 sionem, quam Abrahamus ejus-
 que posterii susceperunt, ideo ju-
 ste sunt à Deo rejectæ, & exclusæ
 ab illo fœdere. Verùm exclusio-
 nem

nem illam & rejectionem Gentiur
 à Deo factam, vult à Mose my-
 sticè esse significatam verbis illis
Congregentur aqua in locum unum, &
appareat siccum. Nam (inquit) illud
congregentur aquæ, significat Le-
gem; illud autem, in locum unum
significat Israëllem, propterea quod a-
nimæ illorum pendent ab illo loco, de
quo scriptum est: Benedicta sit glo-
ria Domini מְקוֹמוֹ de loco suo (E-
zech. III. 12) Gloria Domini est
הַתְּתַא שְׁכֵנְתָא תְּתַא divinitas inferior, de loco
suo est Divinitas superior: Et quia anima-
eorum inde sunt, habitat reverà super
eos Dominus, atque de illis dictum est,
Portio Domini est populus ejus, Et
hoc est quod dicitur: Congregentur
aquæ in locum unum.

Mens ejus est, per Aquas signifi-
 cari Legem; per locum autem, in
 quo congregatæ sunt aquæ, signi-
 ficari Israëllem, cui soli dedit Deus
 Legem suam. Locum autem illum
 mysticè significare Israëllem, inde
 pro-

AD LOCUM ZOHARIS. 261
obab, quod Ezech. III. 12. scri-
tur: *Benedicta sit Gloria Domini de
lo suo*, ubi *Gloria Domini* significat
(quod) divinitatem inferiorem,
lo suo, verò significat Divinita-
tem superiorem, à quâ Divinitate
superiore quia pendent animæ Is-
raëliitarum, ideo dicuntur mysticè
significari per locum illum, in quo
sunt congregatæ aquæ, & ideo di-
tur Deus habitare super eos, ubi
videtur alludere ad id quod dici-
tur Genes. 1. 2. *Spiritus Dei movebat
se super aquas*, tum etiam ad id re-
picit, quod Spiritus Dei, per
quem sanctificantur homines, vo-
catur à Judæorum Doctoribus
שכנתו, sic autem ab eis vocatur,
quia habitat in cordibus fidelium,
quæ habitatio adumbrata fuit per
Tabernaculum, in quo Deus cen-
sebatur habitare, propterea que di-
ctum est משכן. quasi dicat, *habita-
culum*, scilicet Divinitatis. Animæ
ergò Israëliitarum, hoc est, verè fi-
delium,

262 EXERCITATIO

delium, dicuntur pendere à Divinitate superiore; quia à Spiritu Dei in ipsorum cordibus habitante, sanctificantur, proptereaque dicuntur esse *portio Domini*, Deut. xxxii. 9. Indeque est quod mysticè significantur per locum illum, in quo sunt congregatæ aquæ. Distinctio autem illa Divinitatis in *superiorem & inferiorem* sic videtur accipienda, ut per *superiorem* intelligatur ipse Deus, qui à Judæorum Doctoribus vocari solet *מקום ה' locus*; unde est, quod voce illâ *מקום ה'* apud Ezechielem dicit significari Divinitatem *superiorem*. Per *inferiorem* autem Divinitatem, videtur intelligere ipsos fideles, & Sanctos, qui in se habent Spiritum Dei habitantem. Ac nescio, an fortè huc respexisse dici possit D. Petrus, cum ait, nos esse factos participes *τῆς Θείας φύσεως*, quasi dicere vellet: Nos esse Divinitatem quandam, sed inferiorem, seu participatam.

an. Sensus itaque & mens Eze-
 chielis in his verbis, *Benedicta sit*
gloria Domini de loco suo, ex Zoharis
 sententiâ, hic est: Justos, pios, & fi-
 des Israëlitas, à Deo qui est *קדוש* lo-
 cus quidam supercœlestis, per Spi-
 ritum Sanctum in eis habitantem
 sanctificari, illisq; per eum benedici.
 Rursus, quod Gentium separa-
 tio à populo Dei, eorumque ex-
 cussio ab ejus fœdere, mysticè ad-
 umbrata sit per aquarum separatio-
 nem à superficie terræ, inde confir-
 matur, quod lex est *ישבא דעלמא* *habi-*
bitatio terra, (seu mundi) quam Legē quia
 Gentes mundi idololatra non acceperunt,
 sed remansit terra sicca & arida. Et hoc
 quod dicitur: *Creavit Deus B. mun-*
dos, & destruxit eos. Illi sunt qui non ser-
varunt præcepta Sinai, nec sunt opera-
rii mei, quemadmodum putant filii homi-
nū; quare enim perderet Deus filios suos,
de quibus dicitur *בהבראם*, *cum crearet*
illos. Sensus est, ubi non est lex Dei, ibi
 non est habitatio, sed merum deser-
 tum,

tum, illi sunt censendi inculti, deserti, steriles, qui non habent veram Dei cognitionem, illi verò sunt exculti, habitati, fœcundi, qui sunt instructi, atque imbuti. Gentiles itaque à fœdere Dei exclusi, & verâ ejus cognitione destituti, rectè censentur adumbrati per terram, quæ depulsis ab ejus superficie aquis remansit sicca & arida. Ista Gentium rejectio est quasi quædam eorum destructio, de quâ intelligi potest illud veterum Rabbionorum, *Deus creavit mundos, & destruxit eos.* neque tamen dici potest *Deus destruxisse opera manuum suarum*, quia illi non sunt opera Dei, ut vulgò existimari posset; Gentiles enim illi sunt, qui non servarunt præcepta Dei data de monte Sinai: nempe, mali, impii, infideles, qui tales non sunt opus manuum Dei, sed soli boni, pii, & justi. *Cur enim perderet Deus suos, quos hic dicitur creasse;* בהבראם *cum crearet eos.*

In

AD LOCUM ZOHARIS. 265
 In quâ voce הבראם magnum
 stat hic Author latere myste-
 rum : namque legi posse putat
 הבראם per He creavit eos: & isti sunt
 מתגירין (quit) qui de Gētibus mundi,
 הבראם sunt profelyti, propter quos cecidit
 הבראם parvum Abrahami in Aleph quin-
 הבראם ten (vel quintuplicatum) quod est
 הבראם le. Videtur hoc velle, Eadem
 הבראם sunt literæ vocis istius הבראם & no-
 הבראם minis Patriarchæ אברהם: transposi-
 הבראם tionem enim duntaxat duabus literis
 הבראם ה & ה, vel invicem permutatis, ex
 הבראם הבראם fit הבראם, præterea vox הבראם
 הבראם tribitur per ה ויערא He parvum;
 הבראם quod non est (uti putant Judæi)
 הבראם lectum sine mysterio. Existimat
 הבראם ergo Author ille, voce istâ הבראם
 הבראם significari mysticè Gentiles, qui
 הבראם complexuri erant religionem Judæi-
 הבראם am, quique propterea dicuntur
 הבראם sic creati per He, juxta hanc le-
 הבראם sionem הבראם per He creavit eos,
 הבראם d. creavit eos Deus (vel creati
 הבראם sunt) in Abrahamo, quatenus
 הבראם M scili-

scilicet ejus posteritati sunt ad-
jungendi (surculi nimirum ex o-
leastro decerpti, inserti sunt trunco
nativæ oleæ, defractis ejus natu-
ralibus ramis; uti loquitur Apo-
stolus Paulus, Rom. xi. 17.) qui
Abraham hîc designatur tum per
"ה (qui est quinarîi numeri nota,
quique idem valet, quod א"חמשה
Aleph quinquies sumtum) positum
loco Aleph, quæ est prima nomi-
nis אברהם litera, tum per id, quod
eædem sunt (uti dictum) utrius-
que vocis אברהם & הבראם literæ. He
autem illud parvum est, ut eo my-
sticè significetur diminutio qua-
dam facta in Judæis, sive in Israël,
qui factus est חרב ויבש *siccus & ari-*
idus, & quidem חרב *in domo*, seu Tem-
plo priore; יבש *verò in Domo postero-*
re, hoc est, fors & condicio eorum
miserabilis fuit in primâ eorum
captivitate Babylonicâ, sed mul-
to adhuc miserabilior in postrema
istâ, in quâ jam sunt captivitate,
post

est destructum à Tito Vespasia-
 Templum secundum Ierosoly-
 tanum, ita ut jam videri possint
 יבשים *sicci & aridi*, tanquam ra-
 mae à suo trunco excisi: de quibus
 Christus in Euangelio Johannis
 dicit, quod palmes qui fructum
 non fert, excinditur, & aridus fa-
 scis colligitur in fascem, & mitti-
 tur in ignem.

Pergit author & Zohar, Moses au-
 tem propterea quod *quesivit* (h. e. vo-
 luit) adducere Profelytos sub alas Divi-
 nitatis, & putavit, quod essent de illis
 qui creati sunt per He, deditque in illis
 Abrahami, fuerunt illi causa de-
 scensus, sicuti dictum est: Vade, de-
 scende, quia populus tuus se cor-
 ruptit (Exod. xxxii. 6) propterea
 quod non acceperunt He in timore &
 in amore & He, descendit ejus
 iudus, qui est Van. Quibus verbis
 videtur hoc velle, Nomen Dei
 proprium & Tetragrammaton est
 יהוה, quod scribitur tribus literis

M 2 diver-

diversis, Jod, He, Vau; Moses au-
 tem, quia voluit, ut Gentes non
 secus atque Israëlitæ comprehen-
 derentur in Dei fœdere, quod
 Deus volebat esse proprium Ju-
 dæorum, posteritatisque Abraha-
 mi, voluitque illud adumbrare per
 He parvum vocis רבֿיָאָם (uti modò
 explicatum est) Gentes autem no-
 luerunt accipere illud He *in timore*
 & Iod, & amore & He, hoc est, no-
 luerunt amplecti fedus illud De-
 cum vero & sincero amore & ti-
 more Dei, cujus nomen est ה, ideo
 Deus illi succensuit, & iratus eum
 de gradu suo veluti dejecit, ejus-
 que gloriam imminutam voluit,
 hoc est, voluit eum esse inferio-
 rem Messiâ, per quem populum
 suum erat asserturus in plenam &
 veram libertatem, gloriamque &
 honorem summum (quam Moses
 & Messia differentiam denotavit
 author Epistolæ ad Ebræos, Cap.
 III. 3) Hanc gloriæ Mosis immi-
 nutio-

mentionem Zohar vult significam esse his Dei ad Mosen verbis: *Vade, descende; quia populus tuus sese corrumpit.* In eo autem collocare videtur gloriæ Mosis imminutionem, quod populus cui Deus Mosen in præposuit, eique dedit Legislatorem, sese corrupturus erat per idololatriam; ideóque à Deo affligendus erat duplici Captivitate, scilicet primum Babylonicâ, deinde diuturno isto, in quo jam sunt à multis seculis, exilio; populus vero quem Deus Messia daturus est, pius erit fidelis, pius, & justus, & propterea gloriofus. Verba itaque Dei ad Mosen: *Vade, descende, &c.* vult mysticè adumbrare corruptionem illam populi Judaici, propter quam Deus eum duplici Captivitate mulctavit. In eo autem, quod ait, Mosen quæsisse adducere Gentes sub alas Divinitatis, hoc est, voluisse, ut in eodem populo Israëlitis comprehenderen-

tur Dei federe, videtur respicere ad id quod Moses scripsit in suo Cantico, Deut. xxxiii. 43. *Exultate Gentes populus ejus* (vel *cum populo suo*) quæ sunt ultima Cantici illius verba (in quo Moses aperte prædicat Judæorum rejectionem & Gentium in eorum locum vocationem) quibus verbis futuram Gentium vocationem innuit, eorumque cum populo Judaico conjunctionem, & unionem in vero Dei cultu. Quid autem ait gradum Mosis esse Vau, nescio an fortè hoc velit, Mosis nomen regulariter scribi debere plenè cum Vau, sic: משה. quod tamen nunquam sic scribitur, sed simplicitè defectè sine Vau sic: משה. quo videtur innui mysticè Mosis quædam imminutio, & descensus quidam de gradu suo.

Quod autem subjungit: *Et Vau unà cum ipso descendit, quia non perit inter eos* (vel, *ut ne periret inter eos*) quia

quia futurum est ברוח דגלגולא *in arca-*
Galgule, ut misceantur inter eos
 Captivitate בין ערב רב *inter vespere-*
m magnam, quorum anima est de-
 dere illorum, de quibus dictum est,
 uoniam cœli instar fumi evanescent;
 antque illi pro quibus Noë non inter-
 essit, & dictum est de illis, deleti sunt
 e terrâ (Gen. ix. 23) propterea quod
 uerunt de illis, de quibus dictum est, De-
 ebis memoriam Amalec, Deut. xxv. 19.
 Nescio an hoc fortasse velit, Non
 uisse ita imminutam Mosis glo-
 iam, ut prorsus perierit, sed dun-
 axat unâ cum eo descendisse: Mo-
 is autem gloriam videtur hîc vo-
 care populum Judaicum, qui non
 quidem periit in captivitate, sed
 in eo tantum est imminutus quod
 isthic commixtus est cum Genti-
 bus impiis & profanis, inter quas
 versatur, quasque vocat ערב רב *Ve-*
speram magnam, quia vult eas fuis-
 se adumbratas per Tenebras il-
 las, quæ Gen. 1, 2. dicuntur fuis-

fe super faciem Abyssi, quæ tenebræ ideò dicuntur *Vespera magna*, quia sunt *Vespera illa*, quæ præcessit *Lucem primigeniam*; de quâ *Vesperâ* dicitur *Gen. 1. 5. Et fuit vespera, & fuit mane, dies prima*. *Vespera* nempe *prima illius diei* aliud non fuit quàm *tenebræ*, seu *nox* veluti illa *perpetua*, quæ præcessit *primam Lucis creationem*. De mundo illo *impiorum allegorico*, qui à *Deo perdendus est*, intelligi vult *locum illum* *Esaiaë* suprâ jam non *femel laudatum*, *Cæli instar fumi evanescent*; item illum, *Delebis memoriam Amalec*: siquidem *Amalecitæ* eo loco *proponuntur* tanquam *typi impiorum à Deo destruendorum*, ut & *illi qui Diluvio absorpti sunt*; de quibus etiam dictum est, *Deleti sunt de terrâ*, & pro quibus *Noë non intercessit*, quia *invitationi ejus ad pœnitentiam non paruerunt*. Illi, inquam, omnes, & eorum *similes* (de quibus
mox)

vox) perdendi à Deo , & tene-
 lis, quæ primam præcesserunt lu-
 em , adumbrati, sunt mundus il-
 prior à Deo destruendus , ex
 mente authoris & Zohar. Duplex
 mirum videtur ab eo statui
 mundus prior, & quidem uterque
 destruendus. Unus est impiorum,
 per Tenebras & Vesperam ma-
 nam adumbratorum ; ut & per
 malecitas, & homines, qui à Di-
 vio absorpti sunt. Alter est po-
 uli Israëlitici, sive Reipubl. & Syn-
 gogæ Judaicæ : quæ respectu il-
 us Ecclesiæ , quæ futura est tem-
 ore Messiaë , & prior est eâ tem-
 ore , & destruenda ; quia tum in
 melius est commutanda.

Addit deinde ille: *Et non cavit sibi*
Moses ab eis , sed fecit cadere He inter
os; unde factum est , quod non est in-
gressus in terram Israël , donec rediit
in locum suum. Propterea descendit
radus ejus , & descendit in eo Vau , &
propter hoc He cecidit Vau ,

M 5

ו"רמשה

ו"דמשה quia præcedit illud Vau Mosis .
 Et propterea quod He parvum. He, (in-
 quit) ו Abraham, quod est vocis חכראם,
 diminutum est, propter illud dictum
 est de eo, מולך deducens ad dextram
 Mosis brachium decoris sui, &c. (Esa.
 LXIII. 12) & eduxit eum in virtute
 ו Vau, & adduxit eum secum, statim
 ויחא habitavit super eum ויחא, & perfe-
 cta est gens, de quâ dicitur: Generatio
 abit, & generatio venit (Eccl. 1, 4.)
 והא אוקמוה, ecce autem jam ante de-
 claratum est, quod generatio non est
 minor, quàm Lx myriades, & est illa
 Mosis, de quo dicitur, quod una femina
 peperit Lx myriadas ex uno utero.

Suprà jam ostensum est, quid
 sibi velit author iste, quum ait,
 Mosen fecisse cadere He; item quid
 significetur per Mosis descensum,
 & per descensum ו Vau in eo; quid
 item significet He parvum in voce
 חכראם, unde quis jam percipere
 potest, quid sibi hîc velit, quum
 ait; Moses non cavit sibi ab eis,
 nempe

nempe Gentibus, quas voluit
 cum Israëlitis in eodem Dei fede-
 re comprehendere, cum in Canti-
 co suo prædicit earum vocatio-
 nem ad communionem Dei, ut
 sint ejus populus, per quam Gen-
 tium vocationem facta est Judæo-
 rum rejectio, & eorum quædam
 diminutio adumbrata per He par-
 tem vocis הבראם. unde etiam est
 quod Mosis gloria longè sit infe-
 rior gloriâ Messia, & populi Mes-
 sia gloria major quàm Judaici.
 Hinc etiam est, quod & Moses, &
 populus ille prior, qui ex Ægypto
 egressus est, *non ingressi sunt in ter-
 ram Chanaan, donec rediit ה in lo-
 cum suum*, nempe, quum ex voce
 הבראם rediit ad vocem אברהם (unde
 per Metathesin translatum erat)
 hoc est, Vetus ille populus Judæo-
 rum non est factus particeps veræ
 benedictionis, & hereditatis cœle-
 stis, adumbratæ per terrestrem
 Chanaan, nisi quum pater eorum

M 6

Abra

276 EXERCITATIO

Abraham factus est reverâ Abraham, hoc est, אב רב המון *pater magnæ multitudinis*, pater nimirum credentium in Christum; atque ita federi legali, per quod (uti supra dictum est) creatus fuerat populus ille prior, successit fedus Evangelicum in Christo ejusque fide fundatum, per quod factus est Abraham, pater magnæ multitudinis. Hoc mysterium innuere voluit Scriptura, quum notat populum illum priorem, qui ex Ægypto egressus erat (Synagogæ typum) ejusque ducem Mosen, non esse ingressum in terram Chanaan; sed posteriorem populum, qui ex illo natus est (Ecclesiæ Christianæ typum) ejusque ducem Josuam Christi typum.

Quod autem ait, *Propter He cecidisse Vau, quia precedit τὸ Vau Mosis*, videtur significare, Mosis gloriam Christi gloriâ esse longè minorem; quia Christus reverâ Mosen præcedit,

vidit, siquidem est ante ipsum
 Abrahamum, imò ab æterno. Hæc
 diminutionem gentis Judaicæ, et
 rejectionem in Christi adventu,
 mysticè significata per He par-
 tium vocis (הבראם) prædicta fuit, ex
 Zoharis mente, ab Esaia, Cap.
 XLIII, 12. his verbis: *Deducens ad
 dextram Moſis brachium decoris ſui.*
 Nempe brachium illud decoris seu
 magnificentiæ Domini est Meſſias
 (Eſa. LI. 9. & LII. 10.) Dominus
 Moſter Jeſus Chriſtus, qui adſti-
 t, atque adfuit Moſi, quum ejus
 perâ & ministerio populum illum
 egyptum eduxit ex Ægypto, secum-
 que adduxit in desertum, perque
 illud deduxit, ubi nubes (typus
 Majestatis divinæ, vel Spi-
 ritûs Sancti, per quem Deus habi-
 tat in medio populi ſui) obum-
 bravit populum illum, deduxitque
 in Canaan: de quo populo Salomon
 dixit, *Generatio una abit: & generatio
 altera venit*, quo significatur duplex

M 7 gene-

generatio, sive Populus, prior nempe, qui ex Ægypto egressus est, abiit, periiit in Deserto; posterior verò populus ille est, qui ei successit, qui in terram Chanaan intromissus est à Josuâ. Quod autem ait: *Iam ante declaratum est, quod Generatio una non est minor quàm LX. myriades*, eo significat, Salomonem loco modò laudato ex Ecclesiaste, intellexisse per *Generationem*, illa sexcenta hominum millia, qui egressi sunt ex Ægypto sub Mosis ductu, qui propterea dicitur genuisse uno veluti partu LX myriadas; quia unâ nocte tot homines eduxit ex Ægypto, & in libertatem asseruit, quasi in dias luminis auras ex tenebris miseræ servitutis.

Subjicit deinde Zohar: *Porro quinque sunt מינין species (hominum) in Vesperâ magnâ; nempe Amalecite, גבורים, נפילים, Rephaim & Anakim. Quibus innuit, quinque esse in gente*

e gente Judaicâ improborum atque
 adulterinorum Judæorum genera,
 quos vult esse adumbratos illis
 quinque diversis hominum gene-
 ribus, qui in scripturâ nobis pro-
 ponuntur tanquam typi & exem-
 plaria impiorum, nefariorum, pro-
 fanorum, & à Deo maledictorum
 hominum, quos dicit esse רב רב *in*
esperâ magnâ, quia sunt pars Gen-
 tum à Dei federe exclusarum,
 quas suprâ diximus adumbratas
 fuisse (ex Zoharis mente) per te-
 nebras illas magnas, quæ præcesse-
 runt mundi creationem, & lucem
 primigeniam. A quo רב dictus
 est Græcis ἔρεβος. Est enim illis a-
 pud Hesiodum ἔρεβος νύξ τε μελαίνα,
 idem planè quod hic רב רב, di-
 cuntur nempe ab Hesiodo ex
 χάος καὶ Ἥρας, prognata esse ex chao.
 Dicit Zohar, *propter has quinque*
species excidisse He parvum de loco suo,
 quia propter illa quinque adulte-
 rinorum Judæorum genera, vel
 propter

propter Gentium vocationem ad Christum, per Metathesin ח ה & ח נ in voce הבראם adumbratam, imminuta & obscurata est gloria populi Judaïci, factaque est major populi Christiani, quàm Judaïci, gloria. De Amalecitarum latere (a) (hoc est, non stirpe & progenie, sed morum & vitæ similitudine) vult fuisse Balac & Balaam, quibus adumbratos esse vult in *captivitate quartâ* רישון בקיום סני *precipua capita in federe Sinai*, qui קיימין *constituunt super Israëlem* כלי חמס *instrumenta violentiæ*, quibus innuere videtur Doctorum Talmudicorum decreta, Traditiones & Constitutiones, vel saltem rigidum, durum & Tyrannicum imperium, quod per ejusmodi Constitutiones & decisiones Magistrales exercebant in populum Judaicum ejus Doctores & Legisperiti, qui di-

cun-

(a) *Thrasis est illi similis, qua est Sap. II. 24. ἵ*
ἵ μὲν ἄλλοις ἐξείρα ὄντες.

erantur ab eo רישין *precipui in federe*
quarta in Captivitate quartâ, quia sunt
 regis Mosaicæ Doctores, post A-
 rianiani Imperatoris Romani tem-
 pora, sub quo post devictum כתיבא
 debellatos tumultuantes Judæos,
 quarta fuit & longè maxima in
 tunc usque diem populi illius Ca-
 ptivitas. Nam prima fuit Ægyptia-
 na; secunda, Babylonica; tertia,
 sub Vespasiano; quarta, sub A-
 riano. Nisi quis malit quartam
 Captivitatem eam intelligere,
 quam volunt initio Musulmani-
 ni, circa Annum Christi 700. vel
 800. contigisse, quum è partibus
 Orientis per Mahometanos eje-
 ti sese in partes Occidentis in A-
 fricam & Europam inter Christia-
 nos receperunt, totamque penè
 Hispaniam, Galliam, Italiam, Ger-
 maniam, Angliam, &c. olim im-
 plexerunt. Porrò hinc videas non
 satis bene convenisse inter Talmu-
 dicos & Cabbalisticos Doctores,
 quando-

quandoquidem iste sic contumeliosè, & invidiosè de illis loquitur, nempe, alii alios contempsisse, & quique suum studium aliorum studio prætulisse videntur. Amalecitas autem ponit primo loco, tanquam typum & exemplum impiorum; quia gens illa in scripturâ præponitur per Moysen, tanquam mirum in modum Deo & populo Judaïco exosa, quia illis ex Ægypto recens egressis, atque in deserto fame & siti defatigatis, bellum movit, cujus propterea memoriam Deus ab Israëlitis vult deleri desub cælo, Exod. xvii, 14. & 16. Unde etiam est, quod postmodum jussus est à Samuele Saul proficisci adversus Amalecitas, eosque interneccione penitùs exscindere. Eâdem de causâ videtur Balacum & Balaamum in typum etiam & exemplum impiorum proponere; quia in scripturâ proponuntur tanquam insigniter improbi, & popu-

) Israëlitico jure merito mirum
 in modum exosi, utpote qui stu-
 uerint illi maledicere, & scandalū
 illi in Idolothytis & scortatione
 obijcere. Quod autem ait, si de בלעם
 tollantur ultimæ literæ עמ, & de
 בל tollatur prima & ultima litera,
 nempe ק"ב, quod superest esse בלל,
 quod *confusionem* significat; quia
confudit ibi Dominus linguam totius
terrae, respicit, & alludit ad histo-
 riam exstructæ turris Babylonicæ,
 videturque significare eos, quos
 per Amalecitas vult esse adumbra-
 tos, improbos nimirum sui tem-
 poris Judæos, & præcipuos in fe-
 dere Sinai, esse veluti stirpem, &
 quasi sobolem eorum, qui turrim
 Babylonicam exstruxerunt, hoc
 est, esse illis similes moribus, &
 ingenio, vitæque instituto, adeo-
 que & istorum opus Talmudicum
 esse illorum operi, turri scilicet Ba-
 bylonicæ, non absimile, utrobi-
 que nimirum mira est confusio,
 proin-

proindeque parem vindictam & simile iudicium à Deo exspectare eos debere, dissipationem nimirum & disturbance[m] operis sui. Idem etiam vult innuere, cum subicit, *Hi sunt qui relict[i] sunt de illis, de quibus dictum est, Et deleuit כל היקום omne ὑφίσταμενον* Genes. VII. 23. Nempe eos esse similiter Deo exosos & invisos, quomodo fuerunt illi, qui Diluvio absorpti sunt, & penitus de terrâ deleti.

Nephilim נפילים sunt species secunda improborum & flagitiosorum, quos in typum & exemplum proponit in priore mundo allegorico, quem Deus perdidit. Hos *Nephilim* (de quibus Gen. VI. 4) vult esse Angelos, qui à suâ origine defecerunt, lapsique sunt. De his fabulatur, quod cùm Deus vellet hominem creare, proposuisse animo, eum etiam supra Angelos evchere, illisque omnibus eum præficere atque præponere (quo-

quomodo Iosephus in Ægypto
 fuerat omnibus à se præpositis
 (per annonam) nempe juxta
 Gen. l. VIII. 7. 8. Unde isti invidiâ
 hominem moti, eum apud
 Deum accusarunt, his Psaltis ver-
 bis: *Quid est homo, quod sis memor
 eius; & filius hominis* כי תפקדו q. d.
quod præficere eum nobis velis? Filius,
 inquam, hominis qui mox pec-
 caturus est adversus te. *Quibus Deus
 respondit: Si vos essetis infernè sicut ipse,
 vos ampliùs peccaretis quàm ipse, hoc
 est: si vos simili obnoxii essetis
 eum eo tentationi, eaque vobis, ut
 illi, objiceretur, vos non essetis eo
 fortiores, atque constantiores.
 Quod ut verè esse comprobare-
 tur, scriptura mox notat. Et vide-
 runt filii Dei filias hominum, quo si-
 gnificatur Angelos illos captos esse
 amore, & deceptos formâ atque
 elegantia filiarum hominum; un-
 de factum, ut Deus eos de cœlo
 præcipitaverit בשלשלאן concatenatos,
 seu,*

seu vinculis constrictos (unde est, ut hoc obiter notetur, illud 2. Petr. II. 4. *σεραῖς ζόφου περιεβάσας, & illud Judæ, v. 6. δεσμῶν αἰδίοις ὑπὸ ζόφου τετήρηκεν.*) Horum autem Principes ac veluti Duces duo fuerunt, nempe *אֲזַאֵל* & *אֲזַאֵל*, de quibus est anima eorum qui sunt vesperæ magnæ, hoc est, ab illis infecti & fascinati sunt homines impii & profani, qui sunt malorum Angelorum veluti progenies & soboles quædam (juxta illud Christi ad Phariseos & Judæos incredulos, *Pater ex quo prognati estis, Diabolus est.* Ioh. VIII. 44.) & ab illis illecti atque pellecti sunt ad scortationem, quomodo & ipsimet prius fuerant ad scortationem pellecti: Ac propterea Deus exclusit impios à seculo futuro, ne sit illis in eo pars ulla, utpote qui mercedem eorum dat ipsis in hac vitâ, juxta illud Deut. VII. 10. *Reddens osoribus suis statim, nec ultra differt:*

Sic

S & David de impiis loquitur
 Pl. xvii. 14. *Portio eorum est in
 vita, de abditis tuis bonis imple
 utrem eorum.*

Varia hîc ab Authore isto pec-
 untur. Nam 1. Nephilim vult esse
 Angelos bonos, sed qui sic excide-
 erint ab origine suâ: cum revera
 ptius fuerint homines Apostata, &
 stirpe & posteritate Seth, in
 us familiâ conclusa erat Dei
 ecclesia, fedus ejus & spes, at-
 ue promissio salutis: unde filii
 ei dicti sunt, quia verus Dei cul-
 us inter eos fuit. Cùm Cain, ejus-
 ue poster, à Deo resecti, fue-
 ant extra Ecclesiam, & spem sa-
 atis: quia vel Deum nesciebant,
 el adulterino cultu eum venera-
 antur; dicunturque propterea
 filii hominum. 2. Quòd vult eos
 mulierum amore captos, atque
 ormâ & elegantia earum esse de-
 eptos, & ad consuescendum cum
 illis esse plectos: porrò hanc de
 Angelis

Angelis mulierum amatoribus sententiam à Judæis hauserunt proculdubiò nonnulli Patres Ecclesiæ Christianæ, qui in eâdem fuerunt cum illis hac in parte hæresi. 3. Quòd eos velit hominem apud Deum accusasse; cùm illud extra veri speciem sit, & scriptura de eo planè taceat. Nam cæteroque Diabolum invidiâ adversus hominem motum (ex eo quod Deus illum præposuisset omni operi manuum suarum) primùm peccasse hominem ad defectionem sollicitando, non fuerit fortasse à vero alienum, & videtur id sensisse author Sapientiæ, cum ait Cap. II. 24. *Invidiâ Diaboli mortem ingressam esse in mundum.* 4. Psalmum octavum de primo Adamo accipit atque intelligit; cùm de secundo Adamo, Christo nempe, propriè sit accipiendus, in cujus personâ natura humana verè, maximèque propriè evehcta est supra omnia Dei opera,

opera, etiam ipsos Angelos. Por-
 quod Angelos istos reliquo-
 malorum duces vocat *אי* &
אי, illud est ab *י*, quatenus non
*ר*tem, & *validum*, sed *darum* &
impudentem significat, ut illi sic di-
 sint ab ipsorum adversus Deum
 impudente & obstinatâ, atque
 contumaci insurrectione, atque
 rebellionem.

Tertia species malorum homi-
 num illi sunt, qui ibidem (Gen. 6.
) dicuntur *גבורים* *fortes*, seu *po-*
entes, vel *Gigantes*, & *אנשי שם* *viri*
ominis, hoc est, quorum magna
 erat fama, qui in magnâ erant exi-
 matione; in eo nempe similes
 alis, qui turrim Babyloniam ex-
 ruere voluerunt, ut facerent si-
 i nomen in terrâ, hoc est, ma-
 nam pararent sibi famam. Per hos
 ult adumbratos & significatos
 quosdam sui temporis malos &
 perversos Judæos, qui pietatem si-
 mulabant ædificando suis sumtibus

N &

& impensis Scholas atque Synagogas, easque instruendo libris sacris pulchrè & magnificè ornatis, & hoc non *propter Dei nomen*, hoc est, ex vero Dei amore & zelo, sed *ut faciant sibi nomen*, hoc est, ut gloriam hominum atque laudem aucupentur, & famam sibi parent. Interim pietatem sic simulantes *revera pravalent supra Israëllem*, qui est *sicut pulvis terra*, & diripiunt eos. hoc est, fratres & populares suos Judæos per vim opprimunt, & facultatibus suis spoliant (multi sunt istis in Ecclesiâ Christianâ similes) unde *fractum est opus eorum*, hoc est, quomodo à Deo dissipatum est opus eorum, qui turrim Babylonicam exstruxerunt; sic & hominum istorum opera & consilia franget atque disturbabit Deus. Carpit sic procul dubiò quosdam sui temporis Primores inter Judæos, qui nihil minus erant, quàm quod videri volebant pii, justi, & sancti. De
illis

alis etiam dictum est (Gen. VII,
 8.19.20) invaluerunt aquæ val-
 è super terram, hoc est, Hominum
 torum violentia mysticè adum-
 brata & significata esse videtur
 verbis illis Mosis de aquis Diluvii,
invaluerunt aquæ valde, quia isti ho-
 mines potentiâ suâ, favore, & o-
 nibus suis abutentes, violentiâ
 & oppressione, tanquam diluvio
 quodam, fratres & populares suos
 quasi inundarunt, atque obruerunt.
 Quarta species sunt רפאים *Rephaim*,
 quibus adumbratos esse vult ma-
 los illos & infidos Judæos, qui
non vident Israël, hoc est, popu-
 lum aliquem suum ab aliis (Gen-
 tilibus) oppressum, מתרפין *negligunt*
 eos, & quamvis liberare eos possint, no-
 n tamen, Mosis hac in parte longè
 dissimiles, qui Ægyptium Israël-
 itam percutientem interfecit. re-
 missi etiam sunt, atque desides in studio
 legis. Ex eorum tamen numero quidam
 sunt, qui in ea student ad faciendum

bonum cum Idololatriis, hoc est, (uti videtur) licet sint professione Judæi, vivunt tamen & versantur cum Gentilibus, eorumque moribus, atque consuetudinibus, sese accommodant atque inflectunt. De istis dictum est רפאים לא יקומו *Rephaim non surgent* (Esa. xxvi. 14) *ut laudent te, quod dictum in tempore futuro, hoc vult, loci illius Esaïæ sensum hunc esse, An olim aliquando surgent Rephaim, ut te laudent. Nimirum Judæi credunt, Messiaë tempore omnes bonos Judæos resurrecturos & erupturos è terræ visceribus in vallem Josaphath, per rimam quandam, quæ tum fiet in monte olearum, prope Jerusalem. Impios autem & improbos unà cum piis & probis non putant esse resurrecturos, sed in perpetuis mansuros tenebris. Atque huc trahit Author iste locum hunc Esaïæ, רפאים Rephaim non surgent, quâ voce non omnes omnino mortuos vult*
in-

intelligi, sed desides, remissos, & ignavos istos Judæos, quos vult esse adumbratos per impios illos homines, qui in scripturâ appellantur *Rephaim* (his similes sunt inter Christianos, quos Christus in Apocalypsi vocat *tepidos*, qui nec calidi sunt nec frigidi, quos minatur vomere, ut evomat ex ore suo) Porro præceptum esse ait Israëli datum de perendis & delendis prorsus istis *Rephaim*, verbis Esaïæ immediatè sequenti-
 us, *propterea præcepisti & destrues eos, & perdes omnem memoriam eorum*, hoc est, Præceptum dedisti perdendi & destruendi. Hoc igitur vult, Ex isto Esaïæ loco lique-
 re, *Rephaimos* unâ cum Amaleci-
 is proponi tanquam typos impio-
 rum Judæorum, qui non sunt re-
 surrecturi tempore Messiaë, & præ-
 ceptum datum Israëli de excin-
 dendâ Amalecitarum memoriâ,
 esse documentum de æterno, quod
 impios homines manet, excidio.

Quinta

Quinta species sunt ענקים *Anakim*, de quibus nihil aliud dicit Zohar, nisi quod *isti similes sint Rephaimis*, quod ait significatum esse isto scripturæ dicto, *Rephaim reputati sunt & ipsi sicut ענקים Anakim*, Deut. II, v. II. Atque istis adumbratos esse vult Judæos illos, qui contemnunt eos, de quibus dictum est ענקים לגררתך, *torques faucibus tuis*, Prov. I. 9. hoc est, qui contemnunt eos, quibus pietas & lex Dei cordi est & in precio. *Isti sunt* (inquit Zohar) *qui convertunt mundum in Tohu vaBohu, & arcanum vocis, desolata est domus Sanctuarii, & terra erat Tohu vaBohu, quod est fundamentum & habitatio Mundi.* Hoc videtur velle: Impios, quos vult esse adumbratos per quinque illos hominum impiorum varias species modò enumeratas, causam esse cur mundus sit aliquando à Deo destruendus, & veluti in antiquum suum Chaos redigendus.

legendus. Et sanè Mundi hujus
 ultima destructio futura est, ob
 hominum summam impietatem,
 quam Dei justitia non poterit am-
 pliùs ferre. Vel hoc vult, renova-
 tum iri mundum, seu Ecclesiam
 judaicam, per Messiam, propter
 ejus corruptionem, quæ
 futura est: plena nempe erit
 malis & perversis Judæis, quos
 adumbrari per quinque illas
 supra enumeratas impiorum ho-
 minum species. Et sanè cum Domi-
 nus noster Jesus Christus venit
 in terras, non Ecclesia Judai-
 ca modò fuit longè corruptissima,
 sed & totus reliquus Mundus ja-
 cebat in malo, & ad summum cor-
 ruptionis (tum in moribus, tum
 in doctrinâ & religione, per Ido-
 latriam, quæ tum ubique obti-
 nebat) culmen pervenerat, ut o-
 mnibus planè fuerit innovazione illâ,
 quæ à Christo est introducta. Hanc
 mundi desolationem, seu horren-

dam hominum corruptionem (ut & Templi Hierosolymitani ever-
 sionem) vult mysticè adumbratam
 esse per illud תהו ובהו, de quo ini-
 tio Geneseos, & quo denotatur
 confusio rerum omnium, quæ fuit
 olim in primâ illâ mundi materiâ,
 five Chaos. Contrà verò Templi
 & Politix Judaicæ *שׂוֹרֵס* atque con-
 stitutio fuit veluti *עֲקָרָא* fundamen-
 tum, & quasi quædam Mundi hu-
 jus habitatio: itaque everso illo
 Templo, eversâ illâ politiâ & Rep.
 Israël, censendus est hic Mundus
 quasi eversus, destructus atque de-
 solatus; tum autem de novo quasi
 habitabitur, quum ista per Mes-
 siam instaurabuntur. Quæ si de
 innovatione Ecclesix à Christo
 per Evangelii prædicationem factâ
 intelligantur, verissima sunt, sen-
 sumque habent commodissimum.
 Nam quanta fuit mundi, adeo-
 que & Ecclesix Judaicæ, quum
 Christus in terras venit, spiritualis de-

desolatio, sive corruptio, quanta
per Euangelium facta est illius in-
tauratio, atque innovatio?

Addit Zohar, *Statim atque ve-*
nerit lux, quæ est Deus B. delebuntur
de Mundo & peribunt, omnes nimi-
um impii & improbi illi, de qui-
bus hæcenus est dictum, Sed פורקנא
redemptio (illa nempe, quam Judæi
suo Messiâ expectant) nonnisi
veniet in Amalec, donec deleantur
qui sunt in illâ Gente: atque hoc ante
declaratum est. Ubi illud declara-
verit Author iste, nondum de-
prehendi; non enim est mihi hac-
tenus lectus liber iste Zohar: ni-
hil tamen videtur aliud velle, quàm
quod modò explicatum est, nem-
pe, Venturum Messiam ut repur-
get Ecclesiam suam à sordibus suis,
hoc est, improbis & hypocritis,
quibus illa tota est fœdata & com-
maculata, quod etiam significa-
tum est à Johanne Baptistâ, Matth.
III. 12. & à Christo olim factum

N 5 est,

298 EXERCITATIO

est, & fortasse adhuc fiet longè
adhuc gloriosius, quum aliquando
hîc per mille annos in terris regna-
turus est, quod regnum mille an-
norum de statu aliquo Ecclesiæ
glorioso & illustri à multis intelli-
gitur.

Atque hæc sunt quæ scriptor
ille habet de primâ loci hujus Ge-
nescos mysticâ explicatione. Se-
quuntur aliæ. De secundâ sic ha-
bet; *Isti* (nempe cœli, de quibus
hîc dicitur, *Hæ sunt generationes cœ-
lorum, &c.*) *sunt de quibus dictum est:*
*Hi sunt Dii tui, ô Israël, qui te eduxe-
runt è terrâ Ægypti* (Exod. xxxii.
4) *In die quo deleti sunt* אלו כאלו *illi sic-
ut illi, (hoc est, uti videtur, Israë-
litæ idololatræ post conflatum vi-
tulum aureum, sicuti paullò ante
fuerant Ægyptii in mari Rubro)*
eo die Deus fecit cœlum & terram,
hoc est, fœdus legale cum Israële
pepigit, qui Israël, sic à Deo in po-
pulum electus, est quasi novus qui-
dam

am Mundus, novum cœlum, no-
 va terra, comparatè nimirum ad
 economiam Legis & fœderis na-
 turalis, quæ ante Legem per Mo-
 sen datam, obtinebat in mundo.
 hoc est quod dicitur: *In die, quo fecit*
Deus cœlum & terram, &c. Eo tem-
ore fuit Deus B. שכינה עם cum Spiritu
no, & innovatus est Mundus. שכינה à
 Judæis vocatur Spiritus Dei, quo
 homines sanctificat: Hoc igitur
 vult Scriptor iste, Deum post sum-
 ptum de Judæis Idololatriæ (in au-
 reo vitulo) supplicium, fœdus
 cum Israële pepigisse, ac sic no-
 vum in populo illo electo, quasi
 mundum creasse. *Atque hoc est (in-*
quit) quod dictum est, quia quemad-
modum cœli novi, & terra nova, &c.
 Esa. LXVI. 22. Agnoscit author il-
 le locum istum Esaïæ accipi debe-
 re de mysticâ seu allegoricâ qua-
 dam & spirituali novi cujusdam
 mundi creatione, sed eum inflectit
 ad veteris Mundi, in Reip. Israë-

liticę constitutione, creatione, cum deberet potiùs eum accipere de novâ Mundi per Messiam futurâ recreatione. Addit deinde Zohar. *Eo tempore fecit Dominus germinare de terrâ omnem arborem delectabilem. &c. Sed in principio, donec deleta sunt (illa) nondum descenderat pluvia Legis; & Israëlitæ, qui sunt similes herbis & plantis, atque arboribus, non germinarunt*, וְרוּחַ רַמְלָה & hoc est mysticè significatum verbis illis: *Et omne virgultum agri nondum erat in terrâ, & omnis herba agri, &c. propterea quod non erat homo, qui sunt Israëlitæ in Domo Sanctuarii, ad colendam terram oblationibus suis. Accommodat Author iste verba Mosis hoc loco ad Ecclesiæ Judaicæ constitutionem à Deo factam, cum Legem in monte Sinai illi dedit, Comparat nempe Israëlitas (veros & bonos) arboribus & plantis illis delectabilibus, quas Deus plantavit, fecitque germinare, de*
terrâ

terrâ in horto Edenis ; Legem
 comparat imbri, pluviæ, vaporibus : de
 quo hoc loco Moses, *Vapor adscen-*
dit. Israëlitas rursus comparat
 homini, Adamo, qui hortum E-
 denis colere debuit : vultque non
 prius plantatas fuisse mysticas istas
 herbes delectabiles (bonos puta
 Israëlitas) quàm mali, & Idolola-
 triæ Israëlitæ, quasi totidem noxiæ
 & inutiles herbæ atque plantæ,
 fuissent à Deo exterminati & de-
 letati ; tum demum Legis imbrem
 supra Israëlem descendisse, tum
 fuisse in terrâ hominem, qui ter-
 ram, (hoc est, Deum coleret sacri-
 ficiis & oblationibus suis, Lege
 Mosaicâ præscriptis.

Sequitur tertia explicatio. Et
 omne virgultum agri, &c. Hic est
 (inquit Zohar) prior Messias, ante-
 quam esset in terrâ : & omnis herba
 agri antequam germinaret ; Hic est
 Messias secundus. Et quare istud ? Quia
 non fuit Moses ad colendum Nomen,

de quo dicitur: *Et non erat homo ad colendam terram*. Iudæi fingunt duos esse Messias, alterum filium David, alterum filium Ioseph. Vult autem ante utrumque debuisse præcedere Mosen, per quem homines verum Dei cultum docerentur; idque mysticè fuisse hoc loco à Mose significatum, qui priorem Messiam significat per *וַי* virgultum, posteriorem verò per *בַּי* herbam: aitque ista non fuisse, non germinalisse in terrâ, quia nondum fecerat Deus pluce super terram, hoc est, nondum dederat Legis suæ imbrem; nondum enim erat homo ad colendam terram, hoc est, nondum exortus erat Moses, cujus ministerio Deus dedit Legem. Sanè Legis œconomia debuit præcedere œconomiam Euangelii, Moses Christi incarnationem; est enim istius quasi præludium quoddam. Et hoc quidem rectè & verè. Neque verò malè etiam *lex imbri, pluvix*

æ atque rori comparatur. Nam
 missim in Prophetarum scriptis,
 deo & in ipso Mose, verbum
 Dei, Prophetia comparatur imbrī
 cœlo stillanti, atque decidenti,
 que sic (ut ratio allegoriæ in re-
 quis constat) non malè Moses,
 per quem data est Lex, compara-
 tur homini seu Adamo, ad cuius
 intercessionem & preces Iudæi vo-
 unt impetratum esse terræ im-
 rem, qui ante creatum hominem
 non deciderat in terras. Porrò quod
 Messiam vult significatum esse
 per שׁוֹבֵיט *virgultum*, vel respexit ad
 nomen מִשֵּׁבֵט quod vicinum est vo-
 ci isti שׁוֹבֵיט; vel ad id respexit quod
 Isa XI. 1. Messias dicitur חֹטֵר *surcu-*
lus & נֶצֶר *virgula*, quæ voces sunt
 propinquæ & affinis cum שׁוֹבֵיט si-
 gnificationis.

Pergit Zohar. *Et arcanum loci*
stius. Non recedet sceptrum de
 Judah (Gen XL IX. 10) *hîc est Mes-*
ias

*sias filius David, neque legislator de pedibus ejus, hic est Messias filius Ioseph, donec veniat שילה Silo, hic est Moses. Numerus hujus est sicut numerus istius, & ipsi erit congregatio populorum, ולו יקהת עמים. litteræ sunt לוי קהת Levi Kehath. Probat Mosen debuisse præcedere utriusque Messiaæ adventum, ex celebri loco Genes. XLIX. IO. Non recedit, &c. quo loco ex constanti Iudæorum confessione prædicitur adventus Messiaæ. Ex eo loco exsculpsit scriptor iste geminum suum Messiam, alterum ex istis verbis, *Sceptrum de Iudâ*; alterum ex istis, *Legislator de pedibus ejus*. Mosen autem utrumque debuisse præcedere, probat 1. ex illis verbis, *donec veniat שילה Silo*, quibus Mosen vult significari, quia per Gematriam, quam appellant, utriusque nominis שילה & משה literæ eundem faciunt numerum, nempe 345. 2. idem inde probat, quia immediatè
 sc-*

quitur וילו יקחת עמים in quibus dua-
 bus prioribus vocibus וילו יקחת si li-
 teræ aliter conjungantur, atque
 combinentur, invenientur istæ
 וילו יקחת לוי Levi Kehath, ex quibus
 natus est Moses; Mosi enim pa-
 ter fuit Hamram, avus Kehath,
 avus verò Levi. Ita locum illum
 celebrem, qui manifestam conti-
 net de Christo prophetiam, acci-
 dit quidem Author ille de Mes-
 sîâ, sed inversâ, pravâ atque
 contortâ interpretatione. Nam
 cum per Silo intelligere debuerit
 Messiam, ipse Mosem interpreta-
 tur; & cum sensus loci illius hic
 sit, In adventu Messîæ cessaturam
 esse & abolitum iri potestatem tum
 civilem designatam per sceptrum,
 tum Ecclesiasticam & Legalem,
 ritus puta & Cærimonias, quæ si-
 gnificantur per vocem מחקק (nam
 חקק proprie sunt ritus, Cærimo-
 niæ) quum Moses ab eo dicitur
 præcedere Messiam, tacitè eo si-
 gnifi-

gnificatur in adventu Messiae debere cessare Mosen, hoc est, utramque illam potestatem Civilem & Ecclesiasticam ablatum iri Iudæis in Messiae adventu.

Cæterum, quod geminum faciunt Messiam, alterum filium Davidis, illustrem, gloriosum, magnificum, potentissimum; alterum, filium Ioseph, pauperem, infirmum, mendicum, leprosum, quem etiamnum delitescere comminiscuntur inter mendicos, qui sunt in portâ urbis Romæ, istud est à pravo intellectu Prophetiarum de gemino Christi statu, altero Humiliationis, & Exinanitionis; altero verò Exaltationis & Gloriæ supercœlestis, ac planè spiritualis. Quod autem pauperem & infirmum Messiam dicunt esse filium Ioseph, videntur eo significare Dominum nostrum Jesum Christum, qui existimabatur vulgo à Iudæis esse filius Ioseph, qui que à multis

Multis Iudæis creditus & habitus
fuit Messias; sed ab iisdem post-
modum contemptus fuit, quia li-
berationem à Romanorum, cæ-
rorumque Gentilium servitute,
quam à suo Messiâ expectabant,
per eum non nacti sunt. Unde
nata est deinde inter eorum poste-
ros traditio & fabula de gemino
Messiâ, altero Davidis (quem ad-
huc hodie expectant), altero Jo-
sephi, qui pridem venit, filio.
Quod autem fabulantur istum et-
iamnum hodie delitescere, &
sedere inter mendicos & lepro-
sos ad portam urbis Romæ, vi-
dentur eo innuere velle, filium
Josephi putatum esse non
Iudæorum, sed Christianorum Mes-
siam; Nempe Iudæi non talem in-
firmum, pauperem, languidum, &
leprosum volunt Messiam, sed glo-
riosum Monarcham; ideò paupe-
rem illum Messiam relegant ad
Christianos, ipsisque relinquunt
colen-

colendum, suscipiendum, atque possidendum. Non nescio tamen, Messiam ab illis dici filium Josephi, quod Jacob in Josephi benedictione, Genes. XLIX. 26. videatur prædicere Messiam oriturum ex eo, his verbis, *super caput Nazarai è fratribus ejus*. Sed videtur illud esse posteriorum Judæorum effugium.

Sequitur quarta explicatio. Et omne virgultum agri. *Illi sunt justi, qui sunt de latere* (τῆς μέσσης, uti loquitur author sapientiæ, Cap. I. 5. ult.) *justi לעלמין "ח, viventis in secula ש"ח* & *ש tres* (notat) *arboris ramos; atque hi sunt tres Patriarchæ, qui sunt à vivente in secula*. Hoc vult, voce istâ ש"ח, quæ hîc à Mose usurpatur, significantur justî & pii homines, qui sunt quasi progenies, & soboles quædam illius, qui vivit in secula, Dei nimirum, vel Messia. Porrò ש"ח idem est inversis literis quod ח"ש, quod legi potest ח"ש *qui vivit*; litera

lera autem ו (quæ prima est hu-
 jus vocis litera) ipsâ sui figurâ tres
 cluti arboris crassiores ramos re-
 fert, quibus denotantur tres vete-
 res Patriarchæ, Abraham, Isaac, &
 Jacob, qui sunt ab eo qui vivit in
 ancilla, & à quibus sunt omnes pii
 justi, vel per generationem car-
 nalem, vel per fidei Abrahamæ imi-
 tationem. Est hæc interpretatio
 Zoharis arguta nimis, & planè
 Cabbinica, atque Cabbalistica,
 nullâ solidâ veritate fulta. Addit
 Zohar. *Aliud verbum, hoc est, Alia*
explicatio. Et omnis ע"ב herba agri,
ע"ב ש"ש crassum Schin, tria folia, quæ
ע"ב ש"ש יאדרונדי, & sunt ע"ב 72 rami,
ע"ב ע"ב לחושבן scilicet
numerum eorum 72. Hæc & seqq.
 mihi quidem hætenus sunt longè
 obscurissima, ac quid sibi hîc velit
 scriptor, vix ac ne vix quidem af-
 sequi possum; qualemcunque ta-
 men conjecturam meam de illis,
 si uti poterò, aperiam. Sic ergo ego
 arbi-

310 EXERCITATIO

arbitror : In voce עשב , quâ utitur
 Moscs , si per metathelin literæ
 invertantur , invenietur ע"ב"ש hoc
 est , litera ש & ע"ב quod 72 notat.
 Porrò ש illud notat tria folia (quo-
 modo nempe suprâ dixit eo de-
 notari tres arboris ramos) quæ sunt
 ש יארדוני (quid sibi velit barbarâ
 planè istâ voce יארדוני , non pos-
 sum divinare) duabus ante aliis
 literis, nempe ע"ב, denotari 72 ra-
 mos, quia nimirum ע"ב, numerum
 illum facit. Addit Zohar , omnes
 illi non מתאחרין teneantur (sive ca-
 piuntur, comprehenduntur) in loco qui
 est שבנתא , donec veniat ille , qui voca-
 tur אר"ם qui est יהוה . Sensus videtur
 esse : Moses hîc ait , herbam non-
 dum germinasse , quia non erat
 ארם homo ad colendam terram.
 Per hominem istum videtur Zo-
 har intelligere Messiam , qui est
 יהוה , simul, inquam , ארם & יהוה , hoc
 est , Ἰησοῦς Χριστός . Ante ergo hominis
 istius , Messiaë , inquam , Ἰησοῦς Χριστός
 adven-

AD LOCUM ZOHARIS. 311

adventum negat 72 ramos conti-
neri in loco qui est שכנתא, hoc est,
negat Gentes vocandas esse ad ve-
ram Dei cognitionem. Per 72 ra-
mos intelligi debere Gentes, pla-
num est ex eo, quod solent Judei di-
cere esse in toto terrarum orbe 72
diversos populos, seu Gentes, toti-
demq; diversas linguas; quod hinc
exculpunt, quia Gen. x. ubi po-
steri Noachi post exstructam tur-
rim Babylonicam, & confusam
hominum linguam, recensentur,
numerantur 72 homines, à qui-
bus universa terra dicitur esse ha-
bitata. A tribus ergo Noachi filiis,
Sem, Cham & Japhet, quasi toti-
dem arboris seu trunci atque stipitis
generis humani crassioribus ra-
mis, enati sunt 72. minores rami,
sive populi, à quibus post Dilu-
vium propagatum est genus hu-
manum. Hi autem 72 populi non
sunt sub שכנתא, hoc est, veri Nu-
minis & Spiritûs sancti alas & pro-
fectio-

tectionem adducti, priusquam venit singularis ille Adam, qui est *יהוה*, Messias nimirum, Dominus noster Jesus Christus, Deus in secula benedictus. *Et hoc* (addit Zohar) *significatur vocibus istis*, Et homo non erat ad colendam terram; ac propterea de eo dicitur, Et omnis herba agri priusquam germinaret, hoc est, donec germinet *צדיק* justus, & ab eo veritas de terrâ germinabit (Psal. 85.12) de quo dicitur, *Mittet veritatem in terram.* Dan. VIII. 12. Justus iste, à quo Veritas de terrâ germinat, procul dubiò est Messias. Ergo homo, de quo Moses hîc dicit, *Non erat homo ad colendam terram*, est (juxta Zoharis mentem) Messias. Porrò fallitur author iste in loco Dan. VIII. 12. quem ipse accipit de Messîâ, cum reverâ accipiendus sit de Antiocho Epiphane, de quo isthic dicitur, non quod *תשלח* miserit, sed *תשלח* projecerit in terram
verita-

veritatem; quia, quantum in ipso
fuit, veritatem divinam, hoc est,
religionem Judaicam, projecit
conculcandam in terram.

Addit Zohar, *Et discipuli Sapientum,*
qui sunt פְּאֵרִים *quasi gramina, non ger-*
minant in captivitate, donec Veritas de
terrâ germinaverit. Et hic est Moses, de
quo dicitur: Lex Veritatis fuit in ore ejus;
quia nemo fuit sicut ipse, qui quæsiverit
Divinitatem. Comparat Rabbinos,
seu Judæorum magistros, atque
Doctores (quos Discipulos Sapien-
tum vocat) gramini; negatque eos
posse in hoc, in quo jam sunt, exsi-
lio, germinare, atque virescere, live
florere, donec veritas de terrâ ger-
minaverit, h. e. donec veniat Mo-
ses, qui Messiaæ adventum præcessu-
rus est; de eo enim dicit, Hic est Moses,
de quo dictum esse vult, Lex veritatis
fuit in ore ejus, Malach. II. 6. quia (in-
quit Zohar,) nemo fuit sicut ipse, qu
quæsiverit Divinitatem, h. e. major fui
omnibus Prophetis in verâ Dei coi-
gnit

314 EXERCITATIO

gnitione. Dein subjicit, *Ac propterea dicitur, Et non erat homo ad colendum terram; sed statim atque venerit* (homo ille Moses,) *statim etiam* אדם *secundus Adam* (vel secundus homo) *adscendet de terrâ.* Quibus indicat, quod quemadmodum herbæ & gramina non erant in terrâ, (ex Judæorum sententiâ) priusquam homo creatus esset sexto die, qui coleret terram, & ad cuius preces & intercessionem demitterentur imbres, quibus terra fecundaretur (volunt enim herbas & plantas, cum tertio die à Deo creatæ sunt, non emeruisse è terrâ, sed ad superficiem usque extremam terræ pullulasse, sextâ demum die post creatum hominem & demissum imbrem emeruisse è terrâ) sic etiam ante Mosis adventum (qui præcessurus est Messiam) Discipuli Sapientum, qui sunt veluti herbæ & gramina, non possunt in hoc exsilio germinare, atque florere, ante magistri sui Mosis adventum, quem
statim

AD LOCUM ZOHARIS. 315

statim secuturus est Messias, Id quod Zohar significat his verbis, *Sed statim atque venerit* (Moses nempe, quem vult significatum esse his verbis, *Et homo non erat ad colendam terram*) *statim* ואדם *secundus Adam* (h. e. Messias, Dominus noster Jesus Christus, qui sic à Paulo non semel vocatur,) *adscendet de terrâ.* (Hic ואדם est *secundus Adam*, quomodo ואדר est *secundus Adar*) Hoc & hinc cōfirmatur, quia sequitur אד"מ מן אדוני סליק ליהו *Adam dicitur ab Adonai, deestque illi Vau: atque eo factus est Dominus totius terra.* Hoc nempe vult, Intelligi hîc à Mose ejusmodi hominem (אדם) qui sit dictus ab אדני, qui sit factus Dominus totius terræ. Quis autem est ille, nisi Messias, qui simul est, (uti modò suprâ dixit) & אדם & יהוה h. e. אדם יהוה. Quod autem dicit esse אדם, qui dicatur ab אדני, & deesse illi Vau, factumq; esse Dominum totius terræ, omnino respicit & alludit ad Psal. 8, 5. *Quid est*

○ 2 אדם

316 EXERCITATIO

אדם homo, quod memineras ejus? quem
 hominem Psaltes dicit constitutum
 esse à Deo super omnia opera sua,
 ac proinde Dominum totius Mun-
 di. Porrò eo loco Psaltes agit de
 Christo, qui reverâ constitutus est
 à Deo super omnia opera manuum
 suarum. Hunc hominem Zohar di-
 cit esse dictum אדני ארון ab Adonai, h. e.
 dictum esse quasi אד Dominus, de-
 esse tamen illi Vau, nominis scilicet
 tetragrammati יהוה, quod pronun-
 ciatur Adonai; eoque mysticè in-
 nui, quod constitutus sit à Deo
 Dominus totius Mundi. Priusquam
 igitur homo iste Messias (qui ab אדני
 dictus est אד quasi ארון Dominus,
 quique à Deo constitutus est Do-
 minus totius Mundi, juxta Davi-
 dem, Psal. viii.) sit in terrâ, Disci-
 puli sapientum in hoc exilio, (à quo
 per Messiam sperant se esse liberan-
 dos) non possunt florere atque
 germinare, non secus atque plantæ
 & herbæ ante creatum hominem.

Hæc

AD LOCUM ZOHARIS. 317

Hæc videtur omnino esse mens Zo-
 haris hoc loco , apud quem sequi-
 tur statim, & irrigabat totam terræ
 superficiem. Ex eo irrigantur Israëlita
 תחתל infernè, per LXX modos Legis. h.
 e. Interim dum advenit homo ille
 (Messias) ut per eum demittantur
 de cælo imbres divinæ sapientiæ,
 hortus Eden, h. e. Ecclesia, Resp.
 Israël, irrigatur à fluvio Legis per
 70 varios modos explicandi Le-
 gem; tot enim diversis modis pu-
 tant Judd. Magistri Legem posse
 explicari. Breviter hoc vult, multo
 majorem fore tempore Messia, de
 Deo, & rebus divinis, scientiam, at-
 que cognitionem, per eam quam
 afferet Messias doctrinæ plenitudi-
 nem, quàm est ea quæ haberi potest
 per Legem 70 diversis modis expli-
 catam. Quod sanè longè est verissi-
 mum in Jesu Christo Domino no-
 stro, vero Messia, cujus doctrina at-
 que institutio longè est plenior do-
 ctrinâ Legis, Ipse enim è sinu Patris

O 3 haufit,

hausit. & nemo novit Patrē, nisi Filius, qui
 ē. in sinu Patris, Ipse eum nobis revelavit.

Huc refertur ultima hujus loci
 explicatio, quam Zohar adfert. Et
 vapor adscendebat de terrâ. *Explica-
 tio ejus Chaldaica hæc est: Nubes adscen-
 debat de terrâ. Hæc est, de quâ dicitur:
 Nubes Domini super Tabernaculum.
 Exod. XL. 38. Per eam irrigantur filii
 Sapientum hoc tempore. Hoc vult. Per
 vaporem, de quo hoc loco Moses,
 mysticè significari Legem, cujus
 doctrinâ irrigantur jam Judæorum
 magistri, qui nihil aliud student,
 aut norunt, præter Legem; idque ex
 eo liquere, quod Chaldaicus Para-
 phraustes נא, quod Vaporem propriè
 significat, reddidit נאנא, nubem. Nu-
 bes autem ista ea est, quæ Exod.
 vers. ultimo dicitur fuisse super Ta-
 bernaculum interdiu, quâ Nube
 mysticè significatur Lex, quâ irri-
 gantur Judæorum Magistri, qui
 huic uni rei dant operam.*

Hæc sunt quæ visum est, pro
 virili,

virili, in hunc Zoharis locum obscurissimum, pro ejus illustratione, adferre. In nonnullis planè hæreo, ut est illud יִאֲרֹנְרִי, quod ego non capio, quodque arbitror quidem per Gematriam esse explicandum; at quodnam illi nomen respondeat, nondum video. In quibusdam ne mihi quidem ipse satisfacio, nedum ut sperem me aliis satisfacturum. Conjecturam tantùm protuli meam, quam liberum erit, cui voluerit, repudiare, si non illi arrideat. Si quis quid possit, quod melius, planius & plenius sit, atque certius, non invidebo, imò magis gaudebo, atque cum eo, si communicare velit, fruar. Interim his fruatur, qui voluerit, dum meliora & certiora alius inveniat, in mediumque proferat.

Porrò in Rabbinicis istis nugis, & Cabbalisticæ doctrinæ quisquiliis atque fuffuribus, non parum puræ similæ, hoc est, orthodoxæ,

& Christianæ doctrinæ immixtum videre, & deprehendere licet, quod non aliunde videtur esse, quam quod primis Christianismi temporibus Iudæorum (qui primi Christum susceperunt, sed eo postmodum neglecto, Nazaræi dicti sunt, ab orthodoxis & veris Christianis segregati, & semijudæi atque semichristiani ab iis habiti sunt) Doctores multa à Christi Discipulis & Apostolis religionis Christianæ capita atque mysteria acceperunt, quæ illi posteris & Discipulis suis involuta obscurè tradiderunt, hi rursus variis nugis, commentis, & fabulis à se excogitatis immixta, magisque adhuc deformata, quam quomodo ea acceperant, post se reliquerunt, quæ sic postmodum in Cabalisticorum istorum Scriptorum recentiorum Rapsodiis permixta ab ipsis fortè Rapsodiis, multo minus ab hodiernis Iudæis qui illis successerunt, non intellecta inveniuntur.

niuntur. Sunt nempe Scripta ista Cabbalistica, meræ à variis, vario tempore, ex aliorum dictis, Scriptis & traditionibus, atque institutionibus undecumque collectæ atque confarcinatæ & coagmentatæ Rapsodiæ. E quibus non pauca bona, sana, & orthodoxa elici & colligi possunt, si modò cum iudicio legantur & intelligantur.

Sed missis illis Judæorum nugis atque hallucinationibus, videamus an in ejusmodi interpretandi genere, Christiani aliquid rectius, sanius, planius & plenius, atque solidius præstare possint, spirituali Evangelii lumine collustrati. Jam supra fundamentum hoc à nobis, statim initio, substratum est. Pleraque omnia in Veteri Testamento, ac præsertim in scriptis Mosaicis, esse typica, proindèque allegorica. Typorum autem tria esse genera: alios nempe esse Legales, alios Historicos, alios denique Naturales.

322 EXERCITATIO

Et naturales quidem eos diximus, cum per Naturæ ipsius in mundi creatione, constitutionem adumbrantur ea, quæ pertinent ad Ecclesiæ Dei spirituales statum & conditionem. Voluit nempe Deus in primâ rerum omnium creatione typum, speciem, & imaginem quandâ exhibere eorum, quæ aliquândo postea facturum erat in spirituali Ecclesiæ suæ redētionem, statu, & conditionem.

Post hominis ergò lapsum & peccatum, ex humano genere in miseriam per peccatum prolapsio, Deo libuit Ecclesiam, h. e. certum hominum numerum sibi deligere, quos ex illâ miseriam ad æternam eveheret in cœlis fruendam beatitudinem. Eorum duplicem voluit esse statum, priorem in hac mortali vitâ, in hoc mundo; posteriorem in futura vitâ in cœlis agendam. Status hujus vitæ rursus est duplex, unus externus, alter internus: ille in externo Ecclesiæ regimine, quatenus illa corpus quod-

quoddam constituit externum, ordine aliquo regendum; iste in interno cordis & affectuum, omniumque anime facultatū spirituali ductu ac regimine, per Christi Spiritum in verā regeneratione, ac sanctificatione, Utriusque illius status tum interni, tum externi, duplex fuit Dei œconomia, quā sapientissimè Ecclesiam, suam, pro vario ejus statu & conditione, rexit ac administravit; Una, quæ Christi ortum atque Nativitatem præcedere debuit, altera quæ eandem est subsecuta: una Legis, altera Evangelii; una veteris populi Judaici, altera novi Christiani. Ecclesiæ autem status & conditio, Deique in eâ regendâ œconomia, *הַיְּסוּד* seculum, mundus, à Judæis, *אי און* & *אי כהן* à sacris Scriptoribus vocatur; quia illa in primâ hujus aspectabilis mundi creatione fuit ab eo sapientissimè adumbrata. Et prior quidem Dei œconomia jam pridem à Judæis dicta fuit, diciturque etiã-

num hodie $\eta\eta\delta\mu\gamma$ *seculum hoc*; posterior verò sub Messiâ, ab iisdem dicitur $\alpha\kappa\eta\delta\mu\gamma$ *seculum venturum*. A quibus hac in parte Apostolus non abludit, aut longè abscedit, cùm posteriorem œconomiam vocat $\omicron\iota\kappa\alpha\mu\acute{\epsilon}\nu\eta\eta\tau\acute{\iota}\omega\ \mu\acute{\epsilon}\lambda\lambda\omicron\upsilon\tau\omega\upsilon$. Heb. 11. 5. & $\alpha\acute{\iota}\omega\gamma\alpha\ \tau\acute{\omicron}\nu\ \mu\acute{\epsilon}\lambda\lambda\omicron\upsilon\tau\omega\iota$, ibidem Cap. 6. 5. Item cùm statum rerum præsentem vocat $\alpha\acute{\iota}\omega\gamma\alpha\ \tau\acute{\omicron}\nu\ \epsilon\acute{\nu}\epsilon\varsigma\ \acute{\omega}\tau\omega\iota$ Gal. 1. 4. quem ut à statu hominis corrupto & naturali distinguat, vocat istum $\pi\omicron\alpha\eta\epsilon\acute{\rho}\omicron\upsilon\eta$.

Duplex ista Dei œconomia, & Ecclesiæ conditio, in Lege Dei, seu Scriptis Mosaicis adumbrata & significata censeri procul dubiò debet, ac nullibi potius, quàm in adspectabilis hujus Mundi creationis historiâ atque narratione est quærenda; siquidem visibilia sunt invisibilium imagines & simulacra quædam: unde & Apostolus Paulus (uti initio diximus) vult unius in creatione constitutionem esse alterius typum & exemplar quoddam.

Duplex

Duplex autem facta fuit à Deo Mundi hujus adspectabilis veluti creatio, proindéque geminus quasi Mundus: alter informis & nudus atque confusus, de quo dictum est, *In principio creavit Deus cœlum & terram, & terra erat inanis & vacua, &c.* Alter fuit excultus, exornatus, perfectus, omnibusque numeris & partibus suis absolutus, in fine sex dierum, quibus Deus absolvit opus suum, de quo initio Capitis secundi, *Et perfecti sunt cœli & terra, & omnis eorum ornatus.* Prior ille Mundus posterioris rudimentum duntaxat quoddam, ejusque quasi materia prima, rudis adhuc & informis, fuit; posterior prioris fuit veluti forma, complementum, perfectio atque exornatio. Prior fuit confusum veluti quoddam Chaos, obscurum, & tenebris obsitum; nam *Tenebræ erant super faciem Abyssis*: posterior fuit opus quoddam distin-

O 7 etum,

Etum, expolitum, perfectum, lucidum, imò ab ipsâ luce initium ducens, *Fiat enim lux* (inquit Deus) & *fuit lux*. Interim prior ille ut ut fuerit sic rudis & imperfectus, si tamen cum Nihilo, quod eum præcessit, comparetur, fuit aliquid Nihilo illo longè præstantius; multo enim magis præstat *Esse* quaecumq; quantumvis rude, debile, & imperfectum, quàm omnino non esse, nihilque est ipso Nihilo imperfectius atque ignobilius. Ac quamvis primum illud Chaos fuerit confusum & rude admodum; Spiritus tamen Dei dicitur nihilominus sese super illius aquas motitasse, quo rudis & indigesta illa moles quasi continebatur, & veluti fovebatur.

Jam verò quis nescit priorem Dei in Ecclesiâ suâ regendâ Oeconomiam sub Lege, ante Christi adventum, respectu posterioris, quæ est sub Evangelio, post Christi adventum, fuisse admodum

ru-

rudem , atque imperfectam , & velut rudimentum duntaxat quoddam Ecclesiæ potius, quàm excultam atque exornatam & absolutam Ecclesiam: unde est etiam, quod legales ritus & cerimonix ab Apostolo dicuntur mundi στοιχία , *elementa* , atque rudimenta, priusque fœdus nihil τετελειώσαυ , adduxisse ad perfectionem . In priorē meræ ferme fuerunt Tenebræ , propter longè maximam , quæ tum fuit, divinæ revelationis obscuritatem. In posteriore verò , comparatè ad priorē , mera fuit lux , per lucis Evangelicæ longè maximum splendorem. Unde etiam est, quòd Apostolus de temporibus Novi Testamenti loquens , dicit, *prateriisse noctem, lucem jam esse; propteraque jubet nos armis lucis indui*. Quamvis autem prior ille Ecclesiæ status atque conditio sit , respectu posterioris, admodum rudis atque imperfecta; est tamen infinitis partibus longè præ-

præ-

præstabiliior quàm est naturalis & corruptus hominum status, in quo omnes naturaliter jacent, priusquam à Deo (qui, ut Apostolus ait, *vocat ea quæ non sunt, ac si essent*) è naturali suo Nihilo evocentur, atque educantur, ut prius illud Esse spirituale (ut ut adhuc admodum infirmum & debile, atque imperfectum) quod sub Lege, & primâ œconomiâ, locum habuit, à Deo per spiritualem regenerationem accipiant & obtineant: Est enim status ille corruptæ nostræ Naturæ veluti merum Nihil, respectu & comparatè ad spiritualem statum, quem per Spiritûs Dei regenerationem accipimus. Unde est, quod status iste *Nova creatura, novus homo, Regeneratio*, quasi nova nativitas, nova generatio, passim in scripturâ dicitur. Ac quamvis densæ Tenebræ & crassa veluti caligo in priore illa œconomiâ faciem Ecclesiæ obvelaret;

Spiri-

Spiritus nihilominus Dei movebat se super faciem illius Abyssi, & rudem illam atque informem & indigestam Ecclesiæ prioris atque Judaicæ molem veluti fovebat, & quasi animabat: per quem Dei Spiritum intus in cordibus, ut ut debiliter agentem, cum Deo communionem habemus, & è statu naturæ nostræ corrupto in sortem & condicionem filiorum Dei transferimur. Porro, quòd Deus tum dicitur *creasse in principio cælum & terram*, eo significatur œconomia, quæ prima obtinuit, & ab ipso Mundi exordio initium habuit. Item, quod terra dicitur fuisse *תהו ובהו* *inanis, vacua, deserta*, eo significatur, œconomiam illam fuisse evacuandam atque abolendam.

Esto itaque prior Mundus mysticus atq; allegoricus, status Ecclesiæ veteris ante Christi adventum, per primum, rude & informe Mundi hujus aspectabilis Chaos adumbratus;

tis; posterior verò mūdus per opus sex dierum creationis, esto status Ecclesiæ Christianæ sub Euangelio.

Rursus, quandoquidem Moses post absolutam, primo hujus libri Geneseos Capite, creationis Mundi narrationem, alteram hoc loco videtur de novo narrare creationem, ejusque his verbis inchoare narrationem, *Hæ sunt generationes cæli & terra, &c.* non immeritò videtur voluisse, novâ hac atque iteratâ creationis narratione κατ' ἀνακεφαλαίωσιν, tacitè innuere alterius cujusdam Mundi novi spiritualis ac mystici (Ecclesiæ nimirum Christianæ) creationem atque formationem. Nimirum *hi cæli & hæc terra*, quorum generatio hîc à Mose recensetur, *sunt novi illi cæli & nova illa Terra*, quos Deus dicit se creaturum, Esa. LXV. 17. & LXVI. 22. *Novi item illi cæli, & nova illa terra*, quos etiamnum expectamus, in quibus *justitia habitat*, de quibus B. Petrus

2. Ca-

AD LOCUM ZOHARIS. 331

2. Cathol. III. 13. quos & Johannes dicit se vidisse, Apoc. XXI. 1. Novus nempe Ecclesiæ status, sive hîc in terris, sive etiam in cœlo post hanc vitam, est novus quidam veluti mundus, sicque nobis in scripturâ proponitur. Nam & ipsa Ecclesia passim in Apocalypsi (qui liber est totus allegoricus) Cœli nomine indigetatur. Huic cœlo & terræ *Generatio* hîc tribuitur, *Hæ sunt generationes cœli & terræ*; quia fideles non sunt nati ex carne & sanguine, sed ex Deo, cujus sunt filii, vera Dei soboles, & *Christi ipsius semen atque posteritas*, Esa. 53, 10. Dicuntur etiam à Deo creati, כִּבְרֵאִים *quum creati sunt* (vel, *quum crearet eos*) quia non ex ipsâ Dei substantiâ, sed ex nihilo facti sunt: uti modò explicatum est, quatenus naturæ nostræ corruptus status est merum Nihil, ad spirituales sortem & conditionem filiorum Dei, ad quam per Regenerationem transferimur, collatus.

Di-

Dicuntur item à Deo facti *יום עשי*
in die quo fecit Dominus Deus terram &
cælum; quia fideles sunt, & passim
dicuntur in scripturâ, *opera manuum*
Dei: Deus eos Spiritu suo veluti
fingit atque refingit, multisque ac
variis modis paullatim perficit at-
que consummat, quomodo fieri
solet in iis operibus, quæ manu no-
strâ perficimus. Et quidem *יהוה אלהים*
Dominus Deus dicitur eos fecisse, quâ
phrasi tum Pater, tum Filius, tum
Spiritus sanctus significari potest:
quia eorum unusquisque est reverâ
יהוה אלהים, Deus unus & verus:
Tres nempe illi in Fidelium forma-
tione atque spirituali recreatione
simul concurrunt. Nam Pater per
primum fidei, seu credendi, actum,
quem hominibus à se electis indit
atque ingenerat, eos Filio suo Chri-
sto dat, illique eos inserit: Christus
sibi à Patre datos, atque insitos, ser-
vat à malo, fovet, tuetur, ut nemo
eos eripiat è manu suâ: denique
per

per Spiritum sanctum Paracletum, ab utroque procedentem, quem Filius à Patre mittit, toto vitæ tempore paulatim sanctificantur, donec ad perfectionem, quæ nos in cœlis manet, adducantur. *Dies* autem, quo Dominus Deus fecit cœlum illud & terram, est illa temporis plenitudo, in quâ Christus de cœlis in terras venit, & incarnatus, baptizatus, salutem nostram in cruce operatus est, & beatam immortalitatem Mundo prædicavit. Terram autem primùm, deinde verò etiam cœlum fecisse hîc dicitur, *In die quo fecit Dominus terram & cœlum;* quia status & conditio fidelium in hac vitâ si comparetur cum eâ, quæ nos manet in cœlo, est quasi terra, tamque hæc ab illa distat, quàm cœlum à terrâ; Terra itaque hîc prius, quàm cœlum, nominatur in hac novi mundi formatione. Vel etiam sic accipi illud potest, quòd nimirum prior œconomia, quæ est Legis,

gis,

334 EXERCITATIO

gis, respectu posterioris, Euangelicę nimirum, est veluti terra; posterior verò quasi cœlum: Fœderis enim legalis promissio fuit terrę Chanaan possessio; Euangelici verò cœlum, vitęque in eo æternę fruitio. Sic terra præcedit cœlum, & prius quàm cœlum creata hîc dicitur.

Porro in spiritualis & mystici utriusque Mundi creatione, *priusquam de cœlo doctrinę Euangelicę imber per Christum ejusque Apostolos demitteretur, antequam secundus Adam, Christus nempe, nasceretur; essetque in terrâ ad excolendum terram, h. e. Dei Ecclesiam, priusquam ad ejus intercessionem & preces (uti Judæi volunt esse factum in primâ Mundi creatione) impetratus esset à Patre cœlestis ille imber, qui in Apostolos die Pentecostes de cœlo demissus fuit (juxta illud Christi: Rogabo Patrem, & mittet vobis Paracletum) nondum fuit in terrâ gramen, neque herba, aut omne agri rit-*
gul-

gultum. Plantæ, inquam, & arbores spirituales filiorum Dei, qui à Psalte comparantur *palmis, cedris, atq; stolonibus plantatis in atris domûs Dei*, Psal. XCII. 14. & gramini ac herbæ, quo terræ facies decoratur, Psal. LXXI I. 16. Fuerunt quidem illi sub priore Legis œconomiâ tanquam in germine, & semine, (uti volunt Judæi de herbæ & plantarû tertiâ die creatione) intra terram quasi occulta, h. e. nondum adoleverant, & ad justam suam magnitudinem excreverant, si cum fidelibus sub Novo Testamento comparentur, qui illis compositi atque comparati sunt longè ipsis adultiores, atque vegetiores: *Nondum enim tum adscenderat Vapor (sive Nubes) è terrâ ad irrigandum universam terræ faciem: Christus nempe incarnatus nondû in cœlum adscenderat ad irrigandum universum terrarum orbem cœlesti rore cognitionis suę. Itaque nondum etiam è terrâ veluti prominebant adhuc,*
aut

336 EXERCITATIO

aut adoleverāt, spirituales illæ plantæ atque arbores; licet vi Verbi Dei (qui jussit illas è terrâ germinare) germen jam tum concepissent, sed quod occultum adhuc intra terræ superficiem se continebat, si comparentur fideles illius temporis ad vegetam & adultam fidelium sub Novo Testamento (post Christi, & Apostol. prædicationem) ætatem.

Nihil in mysticâ & allegoricâ ejusmodi interpretatione coactum, durum, dilutum, frigidum, hiulcum, dissonum, aut malè cohærens videtur; sed omnia contrà apta, connexa, compacta, cohærentia, consona, & convenienti similitudine adumbrata. Atque hæc sint, si libet, veluti promullis, ac gustus quidam mysticarum & allegoricarum (quæ in Mosaicis Scriptis aptæ & commodæ fieri possunt) Interpretationum, si omnia attentè considerentur, & aptè inter se componantur atque connectantur.

F I N I S.

